

Finansal İstikrar Raporu

Mayıs 2016

Sayı 22

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

İdare Merkezi

Anafartalar Mah., İstiklal Cad. 10 Ulus, 06050 Ankara, Türkiye

Telefon: (+90 312) 507 50 00

Faks: (+90 312) 507 56 40

Teleks: 44033 mrbrt tr; 44031 mbdi tr

World Wide Web Home Page: <http://www.tcmb.gov.tr>

E-mail: bankacilik@tcmb.gov.tr, info@tcmb.gov.tr

ISSN 1305-8584 (Basılı)

ISSN 1305-8576 (Online)

Kamuoyunu bilgilendirme amaçlı olarak hazırlanan bu rapor esas olarak Mart 2016 verilerine dayanarak hazırlanmakla beraber, raporun yayımlandığı tarihe kadar yaşanan gelişme ve değerlendirmeleri de içermekte olup, tüm içeriği ile TCMB Genel Ağ Sisteminde yer almaktadır. Bu raporda yer alan bilgi ve verilere dayanarak verilecek kararların sonuçlarından TCMB sorumlu tutulamaz.

Önsöz

Finansal İstikrar Raporu'nun son sayısından bu yana genel olarak küresel piyasalar oynak seyrini sürdürmüştür. Son yıllarda alınan makroihtiyati önlemlerin etkisi ve mali disiplinin devamı ülke ekonomisinin küresel şoklara karşı dayanıklılığını güçlendirmiştir. Bu çerçevede, Türkiye ekonomisi istikrarlı olarak büyümeye devam ederken makroekonomik gelişmeler finansal istikrar açısından ılımlı bir tablo çizmektedir.

TCMB bu dönemde, fiyat istikrarını sağlama hedefine odaklı ve finansal istikrarı destekleyici duruşuyla ekonomimizin şoklara karşı dayanıklılığına katkıda bulunmuştur.

Küresel ve yurt içi makroekonomik görünümün yanı sıra finansal istikrara ilişkin güncel gelişmelerin yer aldığı ve çeşitli konuların detaylı bir şekilde incelendiği, Finansal İstikrar Raporumuzun 22'nci sayısının okuyucular için faydalı olmasını dilerim.

Murat ÇETİNKAYA
Başkan

İçindekiler

Genel Değerlendirme	1
I. Makroekonomik Görünüm.....	3
I.1. Uluslararası Gelişmeler.....	4
I.2. Yurt İçi Gelişmeler	10
II. Finans Dışı Kesim	16
II.1. Hanehalkı Gelişmeleri.....	16
II.2. Reel Sektör Gelişmeleri	26
III. Finansal Kesim	31
III.1. Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski	31
III.2. Likidite Riski	46
III.3. Faiz ve Kur Riski	51
III.4. Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği	55
IV. Özel Konular	60
IV.1 Makroihtiyati Politikalar ve Banka Riski.....	60
Grafikler	68
Tablo ve Şemalar	73
Kısaltmalar.....	74

Genel Değerlendirme

Geçtiğimiz Rapor döneminden bu yana küresel risk iştahında bir miktar iyileşme gözlenmekle birlikte genel olarak küresel piyasalardaki oynaklık devam etmektedir. Bu doğrultuda, gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımları da dalgalı seyrini sürdürmüştür. Son yıllarda alınan makroihtiyati önlemler ve mali disiplinin devamı ekonomimizin küresel şoklara karşı dayanıklılığını güçlendirmiştir. Bu çerçevede, küresel sermaye akımlarındaki yüksek oynaklığa rağmen son dönemde Türkiye ekonomisi istikrarlı olarak büyümeye devam etmiştir.

Türkiye ekonomisine ilişkin yakın dönem makroekonomik gelişmeler finansal istikrar açısından genel olarak ılımlı bir tablo çizmektedir. 2015 yılında beklentilerin üzerinde bir büyüme performansı gözlenirken, yurt içi ekonomiye ilişkin üretim ve tüketim dinamikleri, bu performansın 2016 yılında da devam edeceğine işaret etmektedir. Enflasyonun resmi yıl sonu tahminleri doğrultusunda ilerlediği gözlenmektedir. Kamu maliyesindeki disiplin devam etmektedir. Dış ticaret hadlerindeki olumlu gelişmelere ve makroihtiyati politikaların da etkisiyle tüketici kredilerinin ılımlı seyrine paralel olarak cari dengede iyileşme devam etmektedir. Cari açığın finansmanı ağırlıklı olarak doğrudan sermaye yatırımları ve diğer uzun vadeli kaynaklarla sağlanmıştır.

Hanehalkı finansal kaldıraç (yükümlülük/varlık) oranı gerilemeye devam etmektedir. Bireysel kredi büyüme hızı ılımlı seyrini sürdürürken, hanehalkı varlıkları büyük oranda mevduat ve emeklilik yatırım fonları kaynaklı olarak artış göstermiştir. Bu doğrultuda, hanehalkı borçluluğu makul ve sürdürülebilir düzeylerde seyretmektedir. Reel sektör borçluluğunda özellikle kur artışı kaynaklı sınırlı bir artış gözlenmektedir. Ancak, bu süreçte YP kredi vadelerinin uzaması ve YP kredi kullanımının risk yönetiminde daha başarılı olan büyük ölçekli firmalarda yoğunlaşması reel sektörün döviz kuru kaynaklı risklere maruz kalma ihtimalini azaltmaktadır. Hanehalkı kesiminde olduğu gibi firmalar kesiminde de basiretli borçlanmaya dikkat edilmesi ülkemiz ekonomisinin küresel dalgalanmalara karşı dayanıklılığını artıracaktır.

Kredi büyüme oranlarındaki ılımlı seyir devam etmektedir. Tüketici kredilerinin risk ağırlıklarına dair yapılan düzenlemeler, ücret gelişmeleri ve finansal koşullarda yaşanan iyileşmeler önümüzdeki dönemde kredi büyümesini destekleyebilecektir. Bununla birlikte, sıkı para politikası duruşunun ve makroihtiyati politika çerçevesinin katkısıyla yıllık kredi büyümesinin makul düzeylerde devam edeceği öngörülmektedir.

Bankaların tahsili gecikmiş alacak (TGA) oranındaki yukarı yönlü eğilimin son dönemde bireysel krediler ve KOBİ kredileri kaynaklı olmak üzere yataylaştığı görülmektedir. İktisadi faaliyetlerdeki ılımlı seyrin devam etmesinin kredi risk görünümünü iyileştirmesi beklenmektedir. Bununla birlikte, sektörel gelişmelerin yakından takip edilmesi önem taşımaktadır.

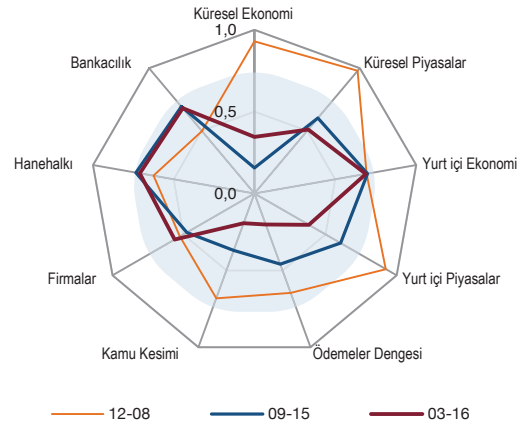
Küresel finansal piyasalarda önemli dalgalanmaların yaşandığı son altı aylık dönemde bankaların yurt dışından kaynak temininde sorunsuz devam ettikleri

gözlenmiştir. Dış kaynak kullanımı azalmakla birlikte olumlu borçlanma maliyetleri ile borçlanma vadelerindeki uzama, bankaların yurt dışı kaynaklara erişimindeki olumlu seyre işaret etmektedir. Yurt dışı kaynaklarda uzun vadeli kullanımı teşvik eden makroihtiyati politikalar, dış borçların vadesini uzatmak suretiyle, bankaların küresel piyasalardaki olumsuz gelişmelere karşı olan duyarlılığını azaltmaktadır. Bankalara tahsis edilen depo limitleri ile TCMB'de bulundurulmuş döviz ve altın varlıklarının toplamının sektörün kısa vadeli borçlarını fazlasıyla karşılaması, bankaların kısa vadede de yeterli likidite tamponlarına sahip olmasını sağlamaktadır.

Bankaların sermaye yeterlilik oranlarında 2015 yılının son çeyreğinden itibaren iyileşme gözlenmiştir. Basel Komitesi tarafından koordine edilen Düzenleme Tutarlılığı Değerlendirme Programı (RCAP) kapsamında da ülkemiz risk bazlı sermaye düzenlemeleri ve likidite düzenlemeleri açısından tam uyumlu bulunmuştur.

Bu değerlendirmeler çerçevesinde, ülkemizde finansal istikrara ilişkin gelişmelerin şematik yansımalarına aşağıdaki makro gösterimde yer verilmiştir. Buna göre son altı aylık süreçte, küresel ekonomi, yurt içi piyasalar, ödemeler dengesi ve kamu kesimi gelişmelerinin finansal istikrar üzerinde belirleyici olduğu görülmektedir. Küresel ve yurt içi piyasalar ile birlikte ödemeler dengesi ve kamu kesimlerinin finansal istikrara olumlu yönde katkı yaptığı değerlendirilmektedir.

Finansal İstikrarın Makro Gösterimi ^{1,2}

(1) Merkeze yaklaşma ilgili sektörün finansal istikrara yaptığı katkının olumlu yönde arttığını ifade etmektedir. Analiz her bir alt sektörün kendi içinde tarihsel olarak karşılaştırılmasına yöneliktir. Sektörler arası karşılaştırma, yalnızca merkeze göre bulunulan konumda meydana gelen değişimin yönü çerçevesinde yapılabilir.

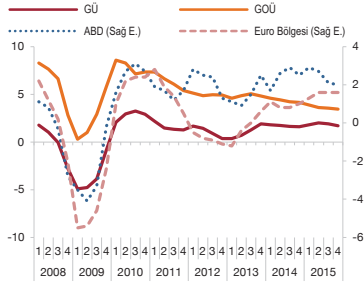
(2) Finansal istikrarın makro gösteriminde kullanılan metodoloji için bkz. FIR 13, Kasım 2011-Özel Konu IV.10.

I. Makroekonomik Görünüm

2015 yılında küresel büyüme uzun dönem ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Emtia fiyatlarındaki düşük seyir, küresel enflasyon oranlarında yukarı yönlü baskı oluşmasını engellemektedir. Fed faiz artışlarının beklenenden daha ılımlı ve kademeli olacağı anlaşılmış ve diğer gelişmiş ülke merkez bankaları düşen enflasyona ilave destekleyici para politikaları ile yanıt vermiştir. Finansal piyasalarda oynaklık dalgalı bir seyir izlerken, yılbaşından bu yana gelişmekte olan ülkelere yönelik portföy akımları artmıştır. Küresel risk iştahında ve gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımlarında gözlenen artışa rağmen, söz konusu ülkelerin geçmişte olduğu gibi finansal istikrarı artırıcı tedbirler almaya devam etmesi önem arz etmektedir.

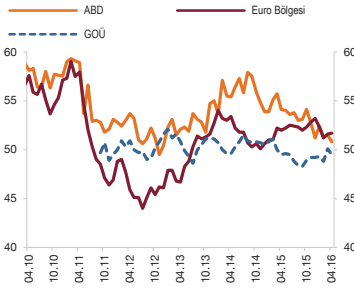
Türkiye ekonomisine bakıldığında ise, 2015 yılında iktisadi faaliyette beklentilerin üzerinde bir büyüme gerçekleşmiş, istihdam artışı devam etmiştir. Bununla beraber, son dönemde temelde gıda fiyatları kaynaklı olmak üzere, döviz kurlarının birikimli etkilerinin azalmasından gelen destekle, enflasyonda düşüş yaşanmıştır. Enerji fiyatlarındaki azalma, Avrupa Birliği ülkeleri kaynaklı talep artışının ihracatımıza olumlu etkileri, ihracatımızın pazar değiştirme esnekliği ve makroihtiyati tedbirler ile temkinli para politikasının katkılarıyla cari işlemler dengesindeki iyileşme sürmektedir. Cari açığın finansmanı ise, ağırlıklı olarak doğrudan sermaye yatırımları ile uzun vadeli kaynaklar tarafından sağlanmaktadır. Ayrıca 2015 yılı boyunca kısa vadeli dış borç stokunda belirgin bir düşüş gerçekleşmiştir. Mali disiplinin sürdürülmesi, hem risk primlerinin hem de enflasyonun düşmesine önemli katkı sağlamaktadır. Küresel risk iştahında görülen yakın dönemdeki artışa paralel olarak gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de risk primleri gerilemiş, Türk lirası değer kazanmış ve faizlerde düşüş meydana gelmiştir.

Grafik I.1.1
Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Büyüme Oranları¹
(Yüzde, Yıllık)

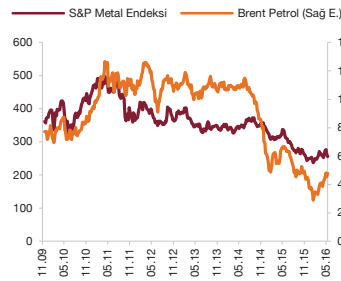
(1)Toplulaştırma yaptırken ülkelerin küresel GSYİH içindeki payları kullanılmıştır. Kaynak: Bloomberg, TCMB.

Grafik I.1.2
İmalat Sanayi PMI Endeksleri

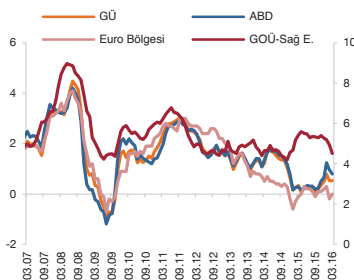
Kaynak: Bloomberg (Son Veri: 04.16)

Grafik I.1.3
Emtia Fiyatları
(Endeks, ABD doları)

Kaynak: Bloomberg (Son Veri: 13.05.16)

Grafik I.1.4
Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Enflasyon Oranları
(Yüzde, Yıllık)

Kaynak: Bloomberg (Son Veri: 03.16)

I.1. Uluslararası Gelişmeler

2015 yılında küresel büyüme, uzun dönem ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Gelişmiş ülkelerde zayıf büyüme görünümü sürerken, gelişmekte olan ülkelerde büyüme hızı ivme kaybetmektedir (Grafik I.1.1). Euro Bölgesi'nde büyüme hızı yavaş seyrediyor olmakla birlikte ılımlı bir toparlanma sergilemektedir. ABD ise yılın üçüncü çeyreğinden itibaren zayıflayan bir büyüme performansı ortaya koymuştur. Bununla birlikte, 2016 yılına ilişkin öncü göstergeler de yılın ilk çeyreğinde zayıf görünümün sürdüğüne işaret etmektedir (Grafik I.1.2).

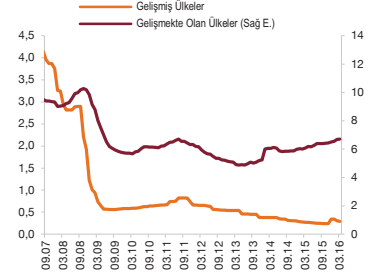
Küresel iktisadi faaliyetteki yavaşlama eğilimi ile emtia fiyatları düşük seviyelerde istikrar kazanmıştır. Artan arz ve zayıflayan talep, emtia fiyatlarında düşüşe sebep olmuştur. Ayrıca petrol ihracatçısı ülkelere arz bağlamında gelen farklı sinyallerin etkisiyle petrol fiyatları düşük seyretmektedir (Grafik I.1.3). Çin ekonomisine dair endişeler ve petrol arz fazlasının sürmesi önümüzdeki dönemde emtia fiyatlarının yukarı yönlü hareketini sınırlayabilecektir.

Emtia fiyatlarındaki mevcut hareket, küresel enflasyon oranlarının düşük seyrinde önemli rol oynamayı sürdürmektedir. Gelişmiş ülkelerde enflasyon oranlarındaki düşük seviye korunmaktadır (Grafik I.1.4). ABD'de istihdam piyasasındaki toparlanma devam etmekte, buna karşın enerji fiyatları ile enerji dışı ithalat fiyatları enflasyonda yukarı yönlü bir baskının önüne geçmektedir. Euro Bölgesi'nde yıllık manşet enflasyonun Nisan ayında sıfırın altında kalması, deflasyon tehdidinin sürdüğünü göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise düşük emtia fiyatları enflasyonu aşağı yönlü etkilemeye devam etmektedir. Ayrıca, emtia fiyatlarının söz konusu seyri, emtia ihraç eden ülkelerin büyüme görünümüne olumsuz yansırken, emtia ithal eden ülkeler açısından büyüme performansını desteklemektedir.

Fed faiz artışlarının beklenenden daha ılımlı ve kademeli olacağı anlaşılmış ve diğer gelişmiş ülke merkez bankaları düşen enflasyona, ilave destekleyici para politikaları ile yanıt vermiştir. Fed Aralık 2015 tarihli toplantısında, beklentilere paralel bir şekilde, 2009 yılından bu yana ilk kez politika faizini artırmış olsa da, küresel ekonomiye ilişkin endişeler nedeniyle faiz artışlarının kademeli olacağına yönelik sinyaller vermektedir (Grafik I.1.5). Enflasyonun negatif seyretmesi ile Avrupa Merkez Bankası (ECB), Mart ayında genişleyici para politikasında ilave önlemler almıştır. ECB tüm politika faizlerinde indirimde gitmiş ve varlık alım tutarını banka dışı finansal kuruluşların ihraç ettiği Euro cinsi tahvilleri de dâhil ederek artırmıştır. Ayrıca ECB yeni uzun vadeli yeniden finansman operasyonlarına başlayacağını duyurmuştur. ECB tarafından Mart ayı toplantısında alınan tedbirlere rağmen, Euro Bölgesi'nde son dönemde açıklanan veriler ekonomik aktivitede toparlanmanın henüz istenilen şekilde gerçekleşmediğine işaret etmektedir. Avrupa'daki kredi piyasası gelişmelerinin, ECB para politikasının etkinliğinde belirleyici olacağı değerlendirilmektedir (Kutu I.1.1). Benzer şekilde, Japonya Merkez Bankası da Ocak ayında negatif faiz uygulamasına geçmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde de para politikası duruşu farklı yönlerde hareket etmiştir. Meksika ve G. Afrika gibi bazı emtia ihracatçısı ülkeler para birimlerindeki değer kaybı ve enflasyondaki değişimler sonucu politika faizlerini artırırken, Hindistan ve Endonezya'da politika faizi düşürülmüştür.

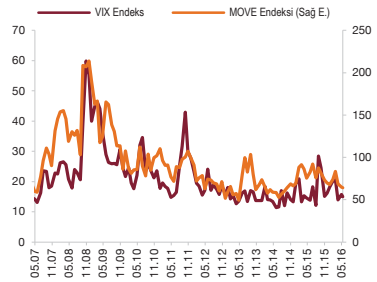
Finansal piyasalardaki oynaklık dalgalı seyretmektedir. Oynaklık göstergeleri, 2015 yıl sonunda ve 2016 yılbaşında artış göstermiştir (Grafik I.1.6). Küresel büyüme beklentilerindeki düşüş, risk iştahındaki azalma ve güvenli limanlara kaçış eğilimi ile ABD ve Almanya'nın uzun vadeli hazine tahvil getirileri düşük seviyelerde seyretmiştir (Grafik I.1.7). Petrol fiyatlarının 40-50 ABD doları/varil bandında dengelenmeye başlamış olması, Fed faiz artışının kademeli ve ılımlı olacağına ilişkin anlaşılması ve merkez bankalarının alınan destekleyici önlemler ile yakın dönemde küresel oynaklık göstergeleri azalmış, küresel risk iştahında ise bir miktar iyileşme gözlenmiştir.

Grafik I.1.5
Küresel Politika Faizi
(Yüzde)

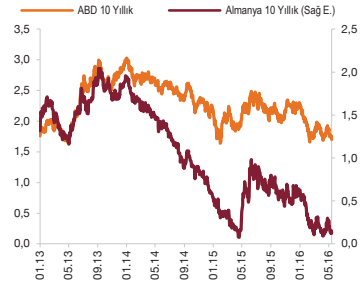
Kaynak: Bloomberg (Son Veri: 03.16)

Grafik I.1.6
Risk İştahı Göstergeleri

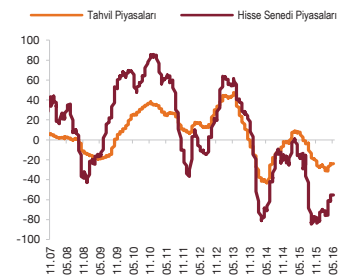
Kaynak: Bloomberg (Son Veri: 03.16)

Grafik I.1.7
ABD ve Almanya 10 Yıllık Tahvil Faizi
(Yüzde)

Kaynak: Bloomberg (Son Veri: 13.05.16)

Grafik I.1.8
Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelen Haftalık Fon Akımları
(Milyar ABD doları, 52 Hafta Birikimi)

Kaynak: EPFR (Son Veri: 04.05.16)

Grafik I.1.9

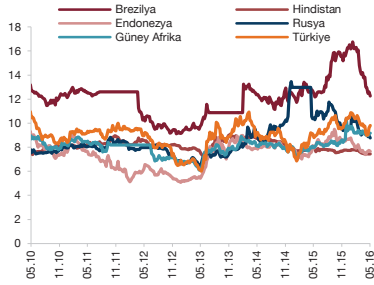
Gelişmekte Olan Ülkelerde CDS ve JP Morgan Döviz Kuru Endeksi

* Gelişmekte olan ülkeler arasında Brezilya, Çek Cum., Endonezya, G. Afrika, Kolombiya, Macaristan, Polonya, Romanya, Türkiye ve Şili yer alır.
 ** Gelişmekte olan ülkeler ortalaması hesaplanırken Brezilya, Endonezya ve G.Afrika CDS primleri kullanılmamıştır.
 Kaynak: Bloomberg (Son Veri: 13.05.16)

Grafik I.1.10

Gelişmekte Olan Ülkelerde Hazine Tahvil Getirileri (10 yıllık, Yüzdeler)

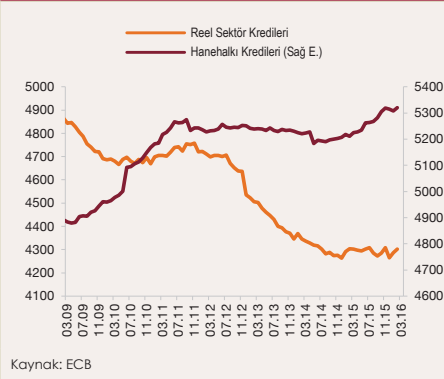

Kaynak: Bloomberg (Son Veri: 13.05.16)

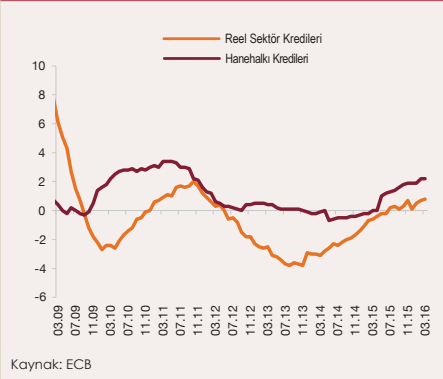
Gelişmekte olan ülkelere yönelik portföy akımları yılbaşından bu yana artış eğilimine girmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin büyümesindeki ivme kaybı ve jeopolitik risklere rağmen, risk iştahındaki toparlanmanın söz konusu eğilimde etkili olduğu değerlendirilmektedir (Grafik I.1.8). Artan risk iştahı neticesinde, portföy girişleri hızlanmış ve bu sayede gelişmekte olan ülke kurları önceki dönemlerdeki değer kaybını bir miktar telafi etmiştir (Grafik I.1.9). Buna bağlı olarak risk primlerinde de iyileşme gözlenmiştir. Kredi ve kur riski primlerindeki bu düzeltme, gelişmekte olan ülkelerin tahvil faizlerine de yansımıştır (Grafik I.1.10). Küresel risk iştahı ve gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımlarında gözlenen artışa rağmen, söz konusu ülkelerin geçmişte olduğu gibi finansal istikrarı artırıcı tedbirler almaya devam etmesi önem arz etmektedir.

Son küresel finansal krizden bu yana Avrupa Birliği'nde (AB) bankacılık sektöründe yaşanan sorunlar devam etmektedir. Bu dönemde, bankaların reel ekonomiye kredi sağlama kapasitelerini yeterince artıramadıkları gözlenmiştir. Avrupa Merkez Bankası (ECB) verilerine göre, mevsimsellikten arındırılmış reel sektör kredilerinde 2015 yılında üçüncü çeyrekte itibaren bir miktar toparlanma eğilimi görülmektedir. Diğer taraftan hanehalkı kredilerinde son üç çeyrekteki artış eğilimi devam etmektedir (Grafik I.1.1.1 ve Grafik I.1.1.2).

Grafik I.1.1.1
Kredilerin Gelişimi
(Milyar Euro)

Grafik I.1.1.2
Kredilerin Gelişimi
(Yüzde, Yıllık Değişim)

ECB'nin yayımladığı 2016 yılı Nisan ayı kredi eğilim anketine göre, 2016 yılının ilk çeyreğinde bankalar, kredi standartlarında gevşeme yönünde bir eğilim izleyerek kredi artışını desteklemeye çalışmaktadır. Bankalar 2016 yılının ilk çeyreğinde, bir önceki çeyreğe göre, firma kredileri arzını artırmıştır. Bankaların bu süreçte, özellikle KOBİ'lere kıyasla büyük ölçekli firmalara daha fazla kredi arzında bulunma eğiliminde oldukları görülmektedir. Talep tarafında ise firma kredi talebindeki artış, genel olarak 2016 yılı birinci çeyreğinde de devam etmiştir. Bu artış bankaların beklentilerinden daha düşük olsa da ikinci çeyrek itibarıyla firma kredi talebinde daha fazla artışın görülmesi beklenmektedir. AB ülkelerinde 2016 yılının ilk çeyreğinde kredi talebindeki artışa etki eden faktörlerin stok artışı, işletme sermayesi, faizlerin genel seviyesi, birleşme ve satın almalar ile sabit yatırımlar olduğu değerlendirilmektedir. Hanehalkı kredilerinin arz tarafında, bir önceki çeyrekte bankaların standartlarını değiştirmedikleri raporlanmış olmakla birlikte, 2016 yılı birinci çeyrekte bankaların net sıkılaştırma yaptıkları belirtilmektedir. 2016 yılı ikinci çeyreğinde ise, AB genelinde hanehalkı kredi arzında net sıkılaştırma yapılırken, ilk konut alımı için koşulların kolaylaştırılması beklenmektedir. Talep tarafında ise net konut kredi talebinde artış görülmüştür.

Avrupa Bankacılık Otoritesi'nin (EBA) verilerine göre AB ülkelerindeki bankaların ortalama sermaye yeterlilik oranı, 2015 yılının son çeyreğinde 2015 yılının ilk çeyreğine göre artış göstererek yüzde 17,7 seviyesine yükselirken, ana sermaye oranındaki artış eğilimi devam etmektedir. AB ülkelerinde karlılık hala çok düşük seviyelerde seyrederken, aktif kalitesinin sorunlu olduğu görülmektedir. AB ülkelerindeki ortalama özkaynak karlılığı 2015 yılı son çeyrek itibarıyla yüzde 4,7 olarak gerçekleşmiştir. Her ne kadar, 2014 yıl sonu ile karşılaştırıldığında bu rakam yüzde 1,2 oranında iyileşme gösterse de, bir önceki çeyreğe göre hem özkaynak karlılığı hem de aktif karlılığı azalış göstermiştir (Tablo I.1.1.1).

Tablo 1.1.1

AB Genelindeki Bankaların Ortalama Sermaye, Karlılık ve Takipteki Kredi Oranları (Yüzde)

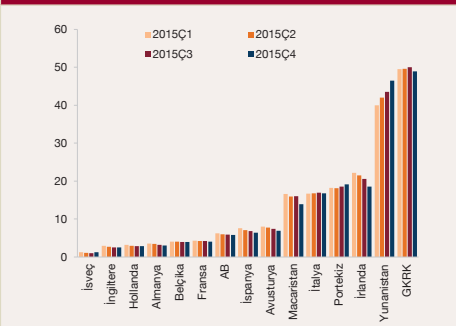
Dönem	SYR	Çekirdek Ana Sermaye Oranı	TGA Oranı	Özel Karşılıklar	Özkaynak Karlılığı	Aktif Karlılığı
2014Ç4	%16,2	%12,5	%6,5	%43,3	%3,5	%0,20
2015Ç1	%16,1	%12,4	%6,2	%42,9	%6,9	%0,40
2015Ç2	%16,7	%12,8	%6,0	%43,6	%6,8	%0,41
2015Ç3	%17,0	%13,0	%5,9	%43,7	%6,4	%0,38
2015Ç4	%17,7	%13,6	%5,8	%43,8	%4,7	%0,29

Kaynak: EBA

AB ülkelerinde görülen önemli bir diğer sorun ise, takipteki alacakların toplam kredilere oranının halen yüksek seyretmesidir. Söz konusu oranın AB ortalaması, 2015 yıl sonu itibarıyla bir önceki çeyreğe göre 10 baz puan iyileşme göstererek yüzde 5,8 olmuştur (Grafik 1.1.1.3). Özellikle Hırvatistan, Bulgaristan, Macaristan, İtalya, Portekiz, Romanya, İrlanda, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi en yüksek takipteki alacak oranına sahip ülkeler olup, bu ülkelerde genel olarak bir miktar iyileşme görülmektedir. Bununla birlikte takipteki alacaklar oranı yüzde 3 ile yüzde 8 arasında olan diğer ülkelerde bu oran yükselmiştir. Ülkeler arasındaki farklılaşma halen yüksek seviyelerdedir.

Grafik 1.1.1.3

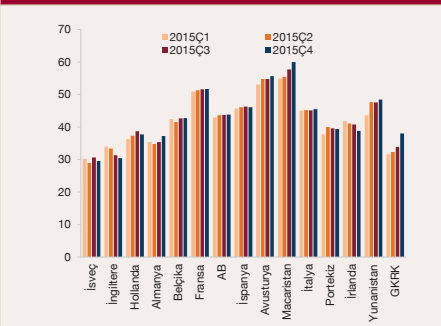
Takipteki Kredilerin Ülkelere Göre Değişimi (Yüzde)

Kaynak: EBA

Grafik 1.1.1.4

Özel Karşılıkların Takipteki Kredileri Karşılama Oranı (Yüzde)

Kaynak: EBA

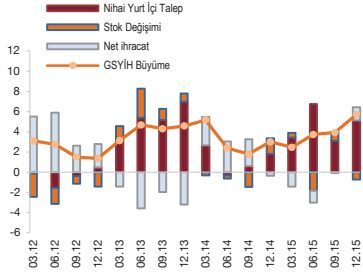
En yüksek takipteki alacaklar oranına sahip olan ülke grubunda yer alan İtalya, yüksek bankacılık varlık hacmine sahip olması nedeniyle riskli grup içerisinde yer alan diğer ülkelerden ayrılmaktadır. İtalya'nın takipteki alacaklar stoku, 2016 yılı Mart ayı itibarıyla 360 milyar Euro'ya ulaşmıştır. Takipteki alacakların toplam kredilere oranı yüzde 18'e yükselmiş olup, bu rakam İtalya'nın GSYİH'sinin altıda birini oluşturmaktadır. Bu durumdan kaynaklanan sorunların çözümü için İtalyan hükümeti 5 milyar Euro'luk fon oluşturarak bazı kreditorleri desteklemeye çalışmaktadır. İtalya bankacılık sektörünün takipteki alacaklarının yüzde 70'inin KOBİ'lerden kaynaklanması ve bu kredilerin teminatlarının da sorunlu olması kaygıları artırmaktadır. Yeni geliştirilmeye çalışılan devlet garantili takipteki alacaklar seküritizasyon planı piyasa tarafından fazla maliyetli bulunmaktadır.

EBA verilerine göre, 2015 yılında takipteki alacak oranı artan beş ülkeden biri olan Macaristan'da (diğerleri İtalya, Yunanistan, Portekiz ve GKRK) takipteki alacaklar sorununu çözmek amacıyla, devlet desteğiyle özel bir şirketin bu alacakları satın alması sağlanmaktadır. Hem İtalya'nın hem de Macaristan'ın bu bilanço temizleme girişimleri, AB Komisyonu tarafından birlik normlarına uygun bulunmaktadır.

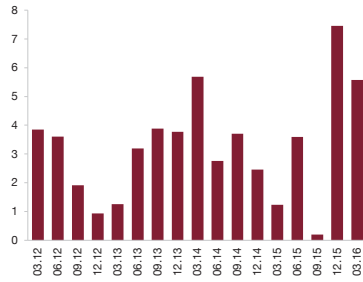
AB'de özel karşılıkların takipteki kredileri karşılama oranı 2015 yılı dördüncü çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre 10 baz puan iyileşme göstererek yüzde 43,8 olarak gerçekleşmesine rağmen, ülkeler arasındaki farklılık devam etmektedir (Grafik I.1.1.4). Özel karşılıkların takipteki kredileri karşılama oranı ortalaması yüzde 55'in üzerinde olan bankalarda bu oran, 2015 yılı son çeyreğinde kayda değer değişim göstermemiş olup, yüzde 40 üzerinde yer alan bankalarda ise bir miktar iyileşme göstermiştir.

AB üyesi ekonomilerdeki düzelleme hızının ivme kaybına uğraması nedeniyle ECB'nin kapsamlı bir politika geliştirmek durumunda kaldığı görülmektedir. Faiz oranlarının sıfır seviyesinin altına inmesi, farklı araçları kullanmayı gerektirmiş ve ECB üç yeni araç oluşturmuştur: Hedefe bağlı uzun vadeli yeniden finansman operasyonları (targeted long-term refinancing operations - TLTRO), negatif gecelik mevduat oranı (deposit facility rate - DFR) ve varlık alım programı (asset purchase programme - APP). TLTRO aracı ile hem varlığa dayalı menkul kıymetlerin hem de teminatlı bonoların satın alınarak reel sektöre doğrudan kredi verilmesi ve teminatların kalitesi artırılarak geri ödenemeyen kredilerin azaltılması hedeflenmektedir. Negatif DFR, bankaların fazla likidite biriktirmesini önlemeye çalışarak likiditenin krediye dönmesini sağlamaya ve faiz üzerinde baskı oluşturulmasını önlemeye çalışmaktadır. Bir "portföy yeniden dengeleme kanalı aracı" olarak dizayn edilmiş olan APP'nin, 2017 yılı Mart ayına kadar sürdürülmesi planlanmaktadır. Bu önlemlerin aktarım mekanizması ile borçlanma koşullarını kolaylaştırarak reel sektör finansmanının artmasını sağlaması beklenmektedir. ECB Mart ayındaki toplantısında varlık alım tutarını 60 milyar Euro'dan 80 milyar Euro'ya yükseltmiş olup, banka dışı finansal kuruluşların ihraç ettiği Euro cinsi tahvillerin de satın alınacağını ve uzun vadeli yeniden finansman operasyonlarına başlanacağını duyurmuştur. Ayrıca ECB, tüm politika faiz oranlarında indirim giderek, politika faiz oranını yüzde 0'a, mevduat faiz oranını yüzde -0,40'a, borç verme faiz oranını ise yüzde 0,25'e sabitlemiştir.

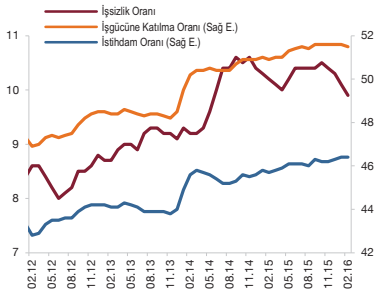
Sonuç olarak, tüm bu önlemlere rağmen, kredi tarafında bir miktar toparlanma görülmekle birlikte, takipteki kredi oranı halen yüksek seyretmekte, özel karşılıkların takipteki kredileri karşılama oranı yeterince yükselmekte ve firma kredileri istenilen ölçüde artış göstermemektedir.

Grafik 1.2.1Harcama Yönünden Büyüme Katkıları
(Yüzdde Puan)

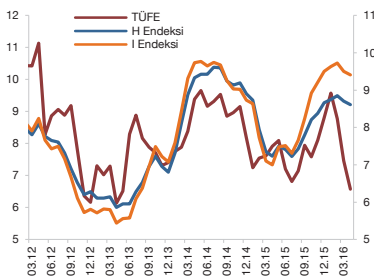
Kaynak: TCMB, TÜİK (Son Veri: 12.15)

Grafik 1.2.2Sanayi Üretim Endeksi
(Yıllık Yüzdde Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK (Son Veri: 03.16)

Grafik 1.2.3İşgücü
(Mevsimsellikten Arındırılmış, Yüzdde)

Kaynak: TÜİK (Son Veri: 02.16)

Grafik 1.2.4Fiyat Endeksleri
(Yıllık Yüzdde Değişim)

Kaynak: TCMB, TÜİK (Son Veri: 04.16)

1.2. Yurt İçi Gelişmeler

2015 yılında iktisadi faaliyette beklentilerin üzerinde bir büyüme gerçekleşmiştir. Jeopolitik riskler ve küresel ekonomideki yavaşlama nedeniyle dış talepte görülen daralmaya rağmen, iç talebin olumlu katkısı büyümeyi desteklemiştir. Ayrıca, 2015 yılı son çeyreğinde, bir yıllık dönemin ardından net ihracat büyümeye yeniden pozitif katkı sağlamaya başlamıştır (Grafik 1.2.1). Büyümedeki olumlu performansta hem ücret artışları ve petrol fiyatlarının düşük seviyesi nedeniyle gelir kanalının, hem de yurt içi belirsizliklerin azalmasına bağlı olarak güven kanalının etkili olduğu değerlendirilmektedir. 2016 yılı ilk çeyreğinde, sanayi üretiminde 2015 yılı son çeyreğinde gerçekleşen güçlü yükseliş eğilimi devam etmiştir (Grafik 1.2.2). Dayanaksız tüketim ve ara malı üretimi söz konusu artışı desteklemiştir. Bu çerçevede, öncü göstergeler, üretim ve tüketim dinamiklerinin 2016 yılının ilk çeyreğinde de büyümeye olumlu katkıda bulunacağına işaret etmektedir.

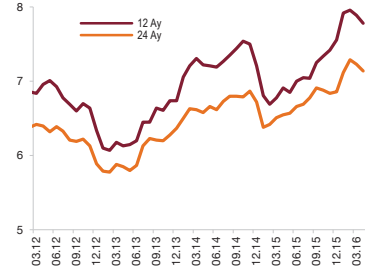
2015 yılında işsizlik oranının artış hızı yavaşlamış ve yıl genelinde yataya yakın seyretmiştir (Grafik 1.2.3). 2015 yılında istihdamda ılımlı bir artış yaşanmış, istihdam artışındaki en büyük pay ise hizmet sektörünün olmuştur. Bununla birlikte işgücüne katılımdaki yavaşlama, işsizlik oranındaki artışı sınırlandırmıştır. 2016 yılına ait ilk verilere göre ılımlı istihdam artışları ve işgücüne katılımdaki yavaşlama sürerken, işsizlik oranında gerileme eğilimi ortaya çıkmıştır. Yılın geri kalanında hizmet ihracatındaki olası bir gerilemeye bağlı olarak istihdam artışlarının sınırlanabileceği değerlendirilmektedir.

Enflasyonda 2015 yılının son çeyreğindeki artışın ardından, son dönemde gıda fiyatları kaynaklı düşüş görülmüştür (Grafik 1.2.4). İşlenmemiş gıda enflasyonu, başta sebze ve kırmızı et fiyatlarının yıllık değişimde azalış sergilemesi olmak üzere, yüksek baz etkisiyle kayda değer oranda azalmıştır. Döviz kurlarının yıllık enflasyon üzerindeki birikimli etkileri azalmaya devam etmektedir. Bu doğrultuda çekirdek göstergelerin yıllık enflasyonu son dönemde bir miktar düşmüş, ana eğilimlerinde görülen iyileşme devam etmiştir. Enflasyona ilişkin beklentiler 2015 yılı son çeyreğinde artmakla birlikte, 2016 yılı Mart ayında bir miktar düşüş gerçekleşmiştir (Grafik 1.2.5).

Cari işlemler dengesinde iyileşme devam etmektedir (Grafik 1.2.6). Dış ticaret hadlerindeki olumlu gelişmeler, tüketici kredilerinin ılımlı seyri ve uygulanan makroihtiyati politikalar cari dengedeki iyileşmenin ana nedenleri olarak değerlendirilmektedir. Emtia fiyatlarında süren gerilemeyle enerji maliyetlerindeki düşüş ithalatı azaltırken, Avrupa Birliği ülkelerindeki ılımlı toparlanma eğilimi ve ihracatımızın pazar değiştirme esnekliğinin yüksek olması ihracatı desteklemiştir. Bunların sonucunda dış ticaret hadlerinin olumlu yönde değişimi devam etmiştir. Dış ticarete gözlenen olumlu gelişmelerin bir sonucu olarak ihracatın ithalatı karşılama oranında özellikle 2015 yılının son çeyreğinden itibaren hızlı bir yükseliş eğilimi görülmektedir (Grafik 1.2.7).

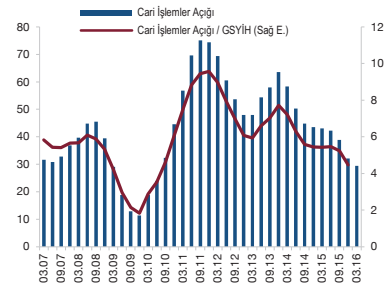
Cari açığın finansmanı, ağırlıklı olarak doğrudan sermaye yatırımları ile uzun vadeli kaynaklar tarafından sağlanmaktadır (Grafik 1.2.8). Doğrudan yatırımlar cari işlemler açığının yaklaşık üçte birini finanse etmektedir. Gerek bankacılık sektörünün gerekse diğer sektörlerin yurt dışı borç çevirme oranları yüzde 100'ün üzerinde seyretmeye devam etmektedir.

Grafik 1.2.5
Enflasyon Beklentisi
(Yüzde)

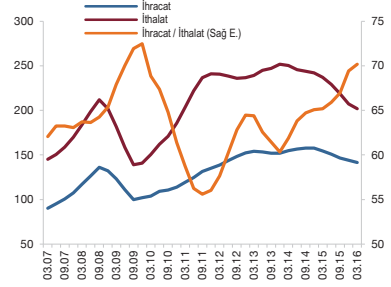
Kaynak: TCMB (Son Veri: 04.16)

Grafik 1.2.6
Cari Açık
(12 Aylık Birikimli Milyar ABD doları)

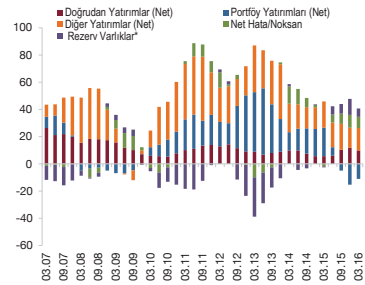
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik 1.2.7
Dış Ticaret
(12 Aylık Birikimli, Milyar ABD doları, Yüzde)

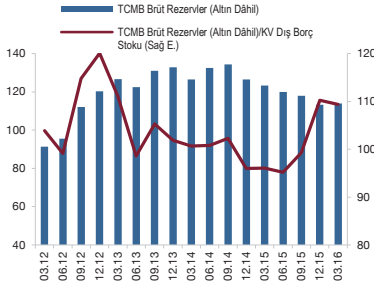

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

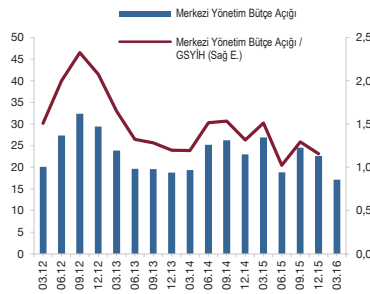
Grafik 1.2.8
Cari Açığın Finansman Kalemleri
(12 Aylık Birikimli, Milyar ABD doları)

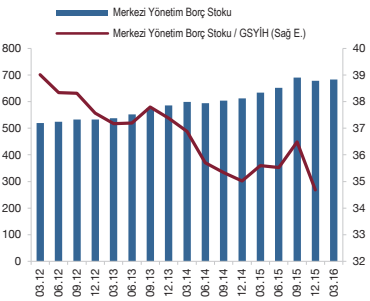
(*) Rezerv varlıklara ilişkin pozitif değerler, rezerv azalışını, negatif değerler rezerv artışını göstermektedir.
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik 1.2.9Kısa Vadeli Dış Borç Stoku ve TCMB Brüt Rezervleri
(Milyar ABD doları, Yüzde)

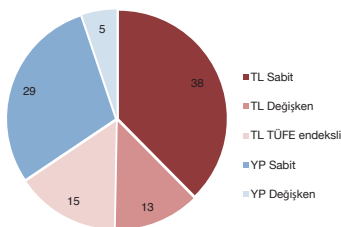
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik 1.2.10Merkezi Hükümet Bütçe Dengesi
(12 Aylık Birikimli, Milyar TL, Yüzde)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı (Son Veri: 03.16)

Grafik 1.2.11Merkezi Yönetim Borç Stok Gelişmeleri
(Milyar TL, Yüzde)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı (Son Veri: 03.16)

Grafik 1.2.12Merkezi Yönetim Borç Stoku Yapısı
(Yüzde)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı (Son veri: 03.16)

Kısa vadeli dış borç stokunda belirgin bir düşüş gerçekleşirken, rezervlerin söz konusu borç stokunu karşılama oranı da iyileşme göstermiştir (Grafik 1.2.9). Kısa vadeli dış borç stokundaki azalmanın başlıca nedenlerinin uygulanmakta olan makroihtiyati tedbirler ve cari işlemler dengesindeki iyileşmenin devam etmesine bağlı olarak dış finansman ihtiyacındaki düşüş olduğu değerlendirilmektedir. Bunun sonucunda Merkez Bankası brüt rezervlerinin kısa vadeli dış borç stokuna oranında belirgin bir artış gerçekleşmiştir.

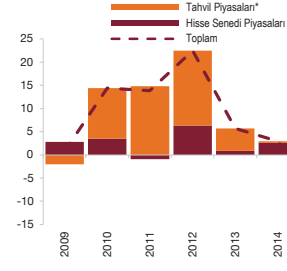
Mali disiplinin sürdürülmesi, hem risk primlerinin hem de enflasyonun düşmesine önemli katkı yapmaktadır. Merkezi yönetim bütçe açığı, 2016 yılı ilk çeyreği itibarıyla önceki çeyrek verilerine kıyasla belirgin bir gerileme kaydetmiştir (Grafik 1.2.10). Kamu borcu ise önceki çeyrek verilerine kıyasla sınırlı miktarda artış kaydetmekle birlikte, borç stokunun GSYİH'ye oranında kademeli olarak düşüş eğilimi devam etmektedir (Grafik 1.2.11). 2016 yılı ilk çeyreğinde, 2015 yılı sonuna göre Merkezi Yönetim faiz dışı fazlasında gerçekleşen artış, Merkezi Yönetim bütçe açığındaki gerilemeye katkı sağlamıştır. Ayrıca 2016 yılı ilk çeyreği sonu itibarıyla borç stokunun vadeye kalan ortalama süresi iç borç için 4,7 yıl, dış borç için 9,4 yıl ve toplam borç için 6,3 yıl olarak gerçekleşmiştir. Borç stokunun uzun vadeli bu yapısıyla birlikte borçlanmanın ağırlıklı olarak Türk lirası ve sabit getirili borç senetleri üzerinden olması, kamu finansmanının dış şoklara karşı dayanıklılığını desteklemektedir (Grafik 1.2.12). Mali disiplini kalıcı hale getirecek ve tasarruf açığını azaltacak her türlü tedbir, makroekonomik istikrarı destekleyecek ve uzun vadeli kamu borçlanma faizlerinin düşük düzeylerde seyretmesini sağlayarak, oluşabilecek şoklara karşı ülkemiz finansal sisteminin dayanıklılığını artıracaktır.

Gelişmiş ülke para politikalarında ilave desteklerin süreceği ve normalleşmenin öteleneyeceği beklentisine bağlı olarak artan risk iştahının etkisiyle, ülkemize yönelik portföy girişleri son dönemde ivme kazanmıştır. Yurt dışı yerleşiklerin net portföy hareketleri incelendiğinde, Şubat ayından bu yana hem hisse senedi hem de tahvil piyasalarında güçlü portföy girişleri gözlenmiştir (Grafik I.2.13). Küresel finansal koşulların son dönemde iyileşmesinin yanı sıra, para politikasında sıkı duruşun sürmesi, büyümenin beklentilerin üzerinde gerçekleşmesi ve diğer makroekonomik göstergelere ilişkin verilerin olumlu seyri portföy girişlerinde etkili olmuştur.

Küresel risk iştahında yakın dönemdeki yükselişe paralel olarak gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de risk primleri gerilemiş, Türk lirası değer kazanmış ve faizlerde düşüş meydana gelmiştir. Sermaye hareketlerinin güçlenmesinin de katkısıyla, Türk lirası ABD doları ve Euro'dan oluşan sepete karşı değer kazanmıştır. Ayrıca, gelişmiş ülke merkez bankalarının uzunca bir süre düşük faiz seviyelerini koruyacağı öngörüsü ile artan küresel risk iştahının bir yansıması olarak, ülkemiz kredi temerrüt takası primleri kayda değer bir azalış sergilemiştir (Grafik I.2.14). Güçlü sermaye akımları sayesinde, finansal varlıklara yönelik talep artmış ve bunun sonucunda 2016 yılı başından itibaren gösterge DİBS faizi düşüş eğilimine girmiştir. Diğer yandan, yataya yakın seyreden 5 yıllık ve 3 aylık faiz farkı ise sıkı para politikası duruşunun devam ettiğini ortaya koymaktadır (Grafik I.2.15).

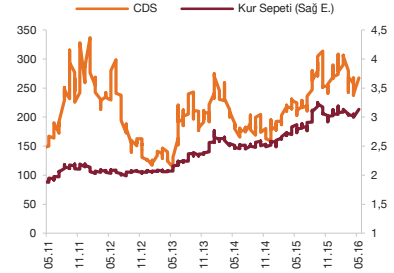
Para politikasında sadeleşme doğrultusunda gecelik borç verme faiz oranlarında Mart, Nisan ve Mayıs aylarında indirim gidilmiştir. Geniş faiz koridoruna olan ihtiyacın azalmasında, küresel finansal koşulların iyileşmesi ve oynaklıkların azalmasının yanı sıra Ağustos ayında yayımlanan yol haritasında belirtilen politika araçlarının etkili bir şekilde kullanılması önemli rol oynamıştır (Grafik I.2.16).

Grafik I.2.13
Birikimli Portföy Hareketleri
(Yıllık Birikim, Milyar ABD doları)

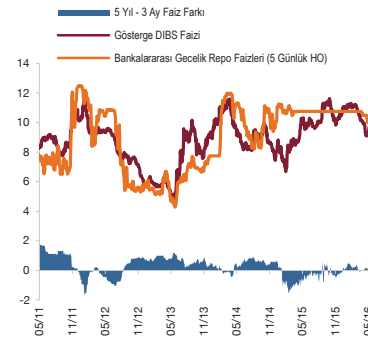
* Tahvil piyasalarında repo işlemleri dahildir
** Yıl başından bu yana birikim
Kaynak:TCMB (Son Veri: 06.05.2016)

Grafik I.2.14
Kur Sepeti ve CDS

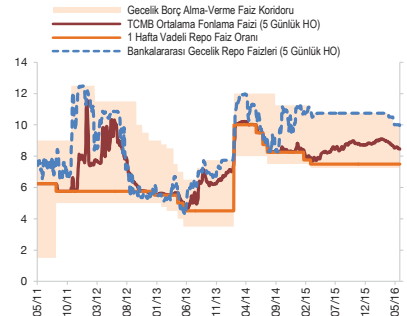
Kaynak: TCMB (Son Veri: 06.05.16)

Grafik I.2.15
Gösterge DİBS Getirisi
(Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 11.05.16)

Grafik I.2.16
TCMB Faizleri ve BIST Gecelik Faizler
(Yüzde)

Kaynak: TCMB, BIST (Son Veri: 25.05.16)

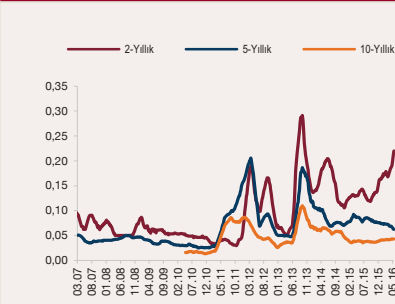
Kutu
1.2.1

DİBS Piyasası Likiditesi

Ekonomik kaynakların üretken amaçlar doğrultusunda etkin biçimde tahsis edilmesi, finansal piyasaların etkili bir şekilde faaliyetlerini sürdürebilmesi ve finansal istikrar ile para politikasının etkinliğinin devamı için kritik öneme sahip olan piyasa likiditesi, küresel finansal kriz sonrasında da düzenleyicilerin ve piyasa katılımcılarının gündemindeki yerini korumaktadır.

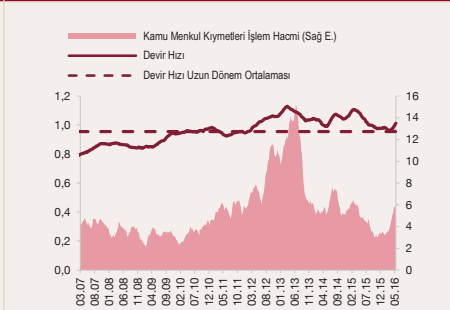
Piyasa likiditesi genel olarak bir varlığın yüksek hacimli işlemlerde bile hızlı bir şekilde, değerinde büyük bir azalma yaşanmadan ve düşük işlem maliyetleri ile satılabilmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, hızlilik, derinlik ve sıklık piyasa likiditesini açıklayan temel kavramlar arasındadır. Ayrıca piyasada bulunan yatırımcı ve ürün çeşitliliği de piyasa likiditesi ile yakından ilişkilidir. Bu kutuda DİBS piyasası likiditesi göstergeleri ele alınmaktadır.

Grafik 1.2.1.1
Gösterge DİBS Alış-Satış Getiri Farkları*
(Yüzde)

*13 Haftalık hareketli ortalama değerleri kullanılmıştır.
Kaynak: Bloomberg (Son Veri: 13.05.16)

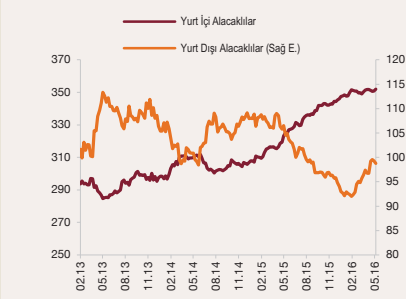
Grafik 1.2.1.2
Borsa Dışı Kamu Menkul Kıymetleri İşlem
Hacmi* ve Devir Hızı** (Oran, Milyar TL)

*13 Haftalık hareketli ortalama değerleri kullanılmıştır.
**Kamu menkul kıymetleri işlem hacminin, söz konusu kıymetlerin nominal tutarına bölünmesi suretiyle hesaplanmaktadır. 13 Haftalık hareketli ortalama değerleri kullanılmıştır.
Kaynak: BİST (Son Veri: 13.05.16)

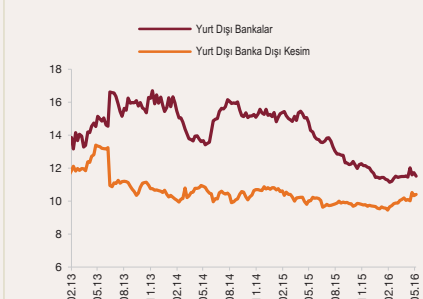
Finansal varlıkları elinde bulunduran piyasa yapımcıları açısından likidite riski primi ve piyasa likiditesi bağlamında sıklık göstergeleri arasında kabul edilen alış-satış getiri farkları incelendiğinde, iki dönem öne çıkmaktadır. 2009 küresel finansal kriz döneminde ülkemiz gösterge kamu tahvilleri alış-satış getiri farkları düşük seyretmiştir (Grafik 1.2.1.1). 2013 yılı Mayıs ayında Fed'in tahvil alımını azaltacağına yönelik sinyallere bağlı olarak alış-satış getiri farkları artışa geçmiştir. Takip eden dönemde ise Fed para politikasında belirsizliğin azalması ve yakın dönemde normalleşme politikasının öteleneceği beklentisi ile diğer gelişmiş ülke merkez bankalarınca açıklanan ilave destekleyici politikalar neticesinde söz konusu getiri farkları genel olarak azalış eğilimine girmiştir. Bununla beraber 2 yıllık gösterge DİBS alış-satış getiri farkı, görece düşük işlem hacmi nedeniyle daha duyarlı bir hareket sergileyerek, son dönemde orta ve uzun vadedeki gösterge kamu tahvili alış-satış getiri farklarından ayrılmıştır. Derinlik göstergeleri arasında yer alan kamu menkul kıymetleri işlem hacmindeki düşüş sona ermiş ve işlem hacmi yakın dönemde yükselişe geçmiştir (Grafik 1.2.1.2). Diğer bir derinlik göstergesi olarak kullanılan devir hızı ise ivmesini kaybederek uzun dönem ortalamasına yakınsamaktadır.

Grafik 1.2.1.3
DİBS Mülkiyetinin Gelişimi
(Nominal Tutar, Milyar TL)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 06.05.16)

Grafik 1.2.1.4
Yurt Dışı DİBS Mülkiyetinin Kompozisyonu*
(Nominal Yüzde, Pay)

*Toplam Nominal DİBS tutarına oranla
Kaynak: TCMB (Son Veri: 06.05.16)

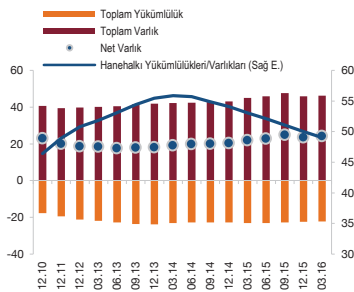
Yakın dönemde yurt dışı yerleşiklerin DİBS alımı yoluyla portföy girişleri hızlanırken, yurt içi alacaklıların DİBS mülkiyeti ılımlı bir artış sergilemektedir (Grafik 1.2.1.3). Bununla beraber, yurt dışı bankaların DİBS mülkiyeti toplam nominal DİBS tutarına oranla azalırken, yurt dışında yerleşik banka dışı finansal kuruluşların daha fazla DİBS tutma eğiliminde olduğu görülmektedir (Grafik 1.2.1.4).

II. Finans Dışı Kesim

Hanehalkı finansal kaldıraç (yükümlülük/varlık) oranı son Rapor dönemine göre bir miktar yükselse de uzun dönemli gerileme eğilimi devam etmiştir. Bireysel kredilerde ılımlı büyüme devam ederken, hanehalkı varlıklarının görece hızlı büyümesi bu gelişmede etkili olmuştur. Bireysel kredilerde devam eden ılımlı seyrin büyük ölçüde uygulanmakta olan makroihtiyati tedbirler ve kredi koşullarının seyrinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Hanehalkı finansal varlıklarının artışında ise temel etken mevduat ve emeklilik yatırım fonları olmuştur.

Reel sektörün toplam yükümlülüklerinin GSYİH'ye oranı 2015 yılı son çeyreğindeki düşüş eğiliminden sonra 2016 yılı Ocak ayından itibaren yurt içi YP ve yurt dışı kredilerin etkisiyle artmaya başlamıştır. Yurt içi YP kredilerdeki Euro kredilerin payı, Euro lehine oluşan maliyet avantajı ve Euro cinsi ihracat gelirlerinde gözlenen artış neticesinde hızlı bir şekilde artarken ABD doları cinsinden kredilerin payı azalmaktadır. Toplam yükümlülüklerin kaynak dağılımında BDFK ve yurt dışı finansmanın payı artmaya devam etmektedir. Küresel risk iştahındaki artış, firmalara dış finansmanda kolaylık sağlamakta olup, bu durum firmaların yurt dışı tahvil ihracatını ve dış borç yenileme oranını yükseltmiştir. YP kredilerin vadelerinin gittikçe uzaması, YP kredi kullanımında KOBİ payının düşmesi ve DEK kullanımının da azalış eğiliminde olması firmaların kur kaynaklı risklerinin azaldığına işaret etmektedir. BIST firmalarının 2015 son çeyreğinde karlıklarının yükselmesi ve kaldıraç oranlarında düşme eğilimi gözlenmesi reel sektör finansal yapılarının da güçlenme eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Grafik II.1.1
Hanehalkı Varlık ve Yükümlülüklerinin Gelişimi
(GSYİH'nin Yüzdesi)

Not: Hanehalkı Yükümlülükleri/Varlıkların 12 Aylık HO, Yüzde
Kaynak: TCMB, MKK, SPK, TOKİ (Son Veri: 03.16)

II.1. Hanehalkı Gelişmeleri

Son altı ayda hanehalkı net varlıklarının GSYİH'ye oranı yatay seyrederken, uzun dönemli hanehalkı finansal kaldıraç oranı gerilemeye devam etmiştir. Hanehalkı kaldıraç oranında meydana gelen gerileme tasarruf mevduatı büyüme hızının bireysel kredilerde meydana gelen ılımlı artışın üzerinde gerçekleşmesinden kaynaklanmıştır (Grafik II.1.1).

Hanehalkı finansal yükümlülüklerinin neredeyse tamamını oluşturan bireysel krediler, uygulanan makroihtiyati tedbirlere ve kredi faizlerindeki gelişmelere bağlı olarak zayıf seyretmiştir. Diğer yandan, hanehalkı finansal varlıkları içinde en büyük paya sahip tasarruf mevduatı büyüme oranı, ılımlı seyreden bireysel kredi büyümesinin oldukça üzerinde artış göstermiştir (Grafik II.1.2).

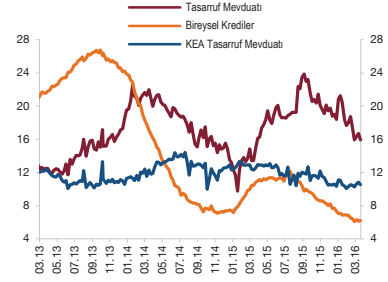
Son Rapor döneminden bu yana, hanehalkının finansal varlıklarının kompozisyonunda iki önemli değişim gözlenmiştir. Bunlardan ilki hanehalkının YP mevduat tercihinde artış, diğeri ise emeklilik yatırım fonlarında değerlendirilen tasarrufların payında gözlenen yükselmedir (Tablo II.1.1).

Yılın ilk çeyreğindeki piyasa koşulları neticesinde hanehalkının mevduat tercihi yabancı para yönünde olmuştur. TL'de yaşanan değerlenme süreci hanehalkı finansal varlıkları içinde YP mevduatın payında yaşanacak artışın önüne geçmiştir. Ancak kur etkisinden arındırılmış YP tasarruf mevduatı son 6 aylık dönemde önemli ölçüde artış göstermiştir. Öte yandan, hükümet tarafından yurtiçi tasarrufları artırma yönünde alınan önlemlerin ve uygulamaya konulan teşviklerin etkisiyle emeklilik yatırım fonlarına duyulan ilgi artmaya devam etmiştir. Nitekim, son dönem eğilimlerine benzer şekilde hanehalkı varlıkları içinde emeklilik yatırım fonlarının payı en hızlı artan finansal araç olmuştur (Tablo II.1.1).

Gerçek kişi mudilerin bankalarda tuttuğu altın miktarı altın fiyatlarına duyarlı hareket etmiştir (Grafik II.1.3). Son dönemde hanehalkı portföyünde ve bireysel yatırımlar kaynaklı olarak finansal sistemde bulunan altın miktarı, altın fiyatlarında yaşanan artışlarla gerçekleşen kar satışları neticesinde gerilemiştir (Tablo II.1.1).

Hanehalkı finansal varlıklarında önemli bir artış Borsa İstanbul'da yaşanan değerlenmelere paralel olarak hisse senedi mevcudunda yaşanmıştır. 2016 yılı Mart ayı itibarıyla hanehalkı hisse senedi portföy değeri tüm zamanların en yüksek değerine ulaşmıştır. Ancak hisse senedi yatırımlarında meydana gelen bu artışın büyük oranda son dönemde Borsa İstanbul'da yaşanan değer artışlarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim, hanehalkı hisse senedi portföyü değer artışlarından arındırılmış olarak ele alındığında, ancak sınırlı artış gösterebilmiştir (Grafik II.1.4).

Grafik II.1.2
Hanehalkı Kredi ve Mevduat Büyümesi
(Yıllık Yüzde Değişim)

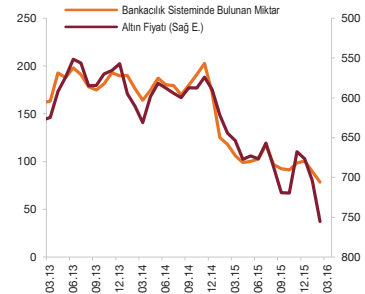
Kaynak: TCMB, BDDK (Son Veri: 03.16)

Tablo II.1.1
Hanehalkı Finansal Varlıklar

	09.15		03.16		Yüzde Değişim
	Milyar TL	Pay	Milyar TL	Pay	
Toplam Varlıklar	903,3	100,0	919,6	100,0	1,8
YP Tasarruf Mevduatı	425,5	47,1	438,1	47,6	3,0
YP Tasarruf Mevduatı	275,0	30,4	274,3	29,8	-0,3
- (Milyar ABD Doları)	91,5		97,1		6,2
Kıymetli M. Deposu	10,2	1,1	9,4	1,0	-7,5
- (Milyar ABD Doları)	3,4		3,3		-1,6
Tahvil ve Bonolar	19,8	2,2	20,2	2,2	2,5
- Kamu	6,2	0,7	6,2	0,7	-1,3
- Özel Sektör	13,5	1,5	14,1	1,5	4,2
Yatırım Fonları	78,1	8,7	83,5	9,1	6,8
Emeklilik Yat. Fon.	44,2	4,9	51,0	5,5	15,3
Diğer Yat. Fon.	33,9	3,8	32,5	3,5	-4,2
Hisse Senedi	41,5	4,6	45,9	5,0	10,4
Repo	0,5	0,1	0,4	0,0	-15,5
Dolaşımdaki Para*	52,6	5,8	47,7	5,2	-9,3

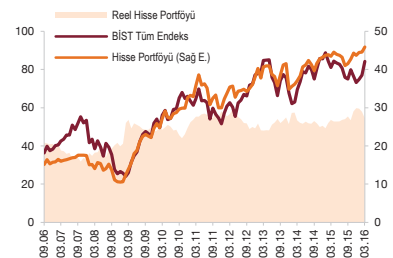
(1) 2015-III Finansal Hesaplar İstatistikleri'nde hanehalkının elinde bulunan dolaşımdaki paranın payı sabit kabul edilerek hesaplanmıştır.
Kaynak: TCMB, MKK, SPK (Son Veri: 03.16)

Grafik II.1.3
Bankacılık Sistemi Hanehalkı Altın Portföyü ve Altın Fiyatları
(Bin Gram, TL (Ters E.))

Not: Altın fiyatı, 1 Cumhuriyet altını satış fiyatını ima etmektedir.
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik II.1.4
BİST Tüm Endeks ve Hanehalkı Hisse Senedi Portföyü
(Bin, Milyar TL)

Not: Hisse senedi portföyü, endeks ve sabit terim kullanılarak reelleştirilmiştir.
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

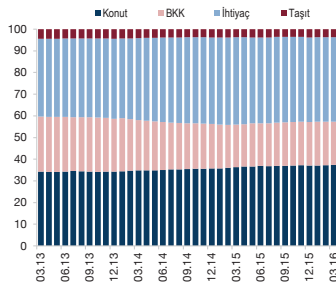
TCMB tarafından, 2015 yılı Eylül ayından bu yana piyasaya sürülen dolaşımdaki para miktarı sınırlanmıştır. Para arzında yaşanan daralmaya benzer şekilde hanehalkının nakit tercihi de son Rapor döneminden bu yana azalmış ve hanehalkı finansal varlıkları içinde dolaşımdaki paranın payı bir miktar gerilemiştir (Tablo II.1.1).

Tablo II.1.2
Hanehalkının Finansal Yükümlülükleri

	09.15		03.16		Yüze Değişim
	Milyar TL	Pay	Milyar TL	Pay	
Toplam Yükümlülükler (Tür Bazında)	430,2	100	441,1	100	2,5
Konut	154,8	36,0	160,5	36,4	3,7
Taahhüt	15,1	3,5	16,0	3,6	5,7
İhtiyaç + Diğer	164,6	38,3	167,1	37,9	1,5
Bireysel KK	83,9	19,5	85,1	19,3	1,4
Varlık Yönetim Şirketleri	11,8	2,7	12,5	2,8	5,9
Toplam Yükümlülükler (Karşı Taraf Bazında)	430,2	100	441,1	100	2,5
Bankalar	396,9	92,3	406,0	92,0	2,3
Finansman Şirketleri	9,5	2,2	10,6	2,4	11,6
TOKİ	12,0	2,8	12,0	2,7	0,0
Varlık Yönetim Şirketleri	11,8	2,7	12,5	2,8	5,9

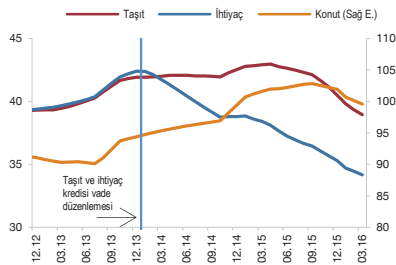
Not: Konut kredileri TOKİ'nin vadeli konut satışları karşılığı alacaklarını da içermektedir. TOKİ verisi Nisan 2015 itibarıdır.
Kaynak: TCMB, TOKİ (Son Veri: 03.16)

Grafik II.1.5
Hanehalkı Yükümlülüklerinin Gelişimi
(Yüzde Pay)

Kaynak: TCMB, TOKİ (Son Veri: 03.16)

Grafik II.1.6
Bireysel Kredilerin Ortalama Vade Gelişimi
(3 Aylık Hareketli Ortalama) (Ay)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Hanehalkı finansal yükümlülükleri son Rapor dönemine göre varlıklarının üzerinde büyüme kaydetmiş, ancak bu büyüme geçtiğimiz yıl aynı döneme göre varlık artışının altında kalmıştır. Uygulamaya konan düzenlemeler sonucu YP borçlanamayan hanehalkının döviz uzun pozisyonu taşıması ve bireysel kredilerin zayıf seyri söz konusu gelişmede etkili olmuştur. Hanehalkı bilançosunda yaşanan bu gelişme neticesinde, aşırı bir borçlanma eğilimi olmadığı değerlendirilmektedir.

Hanehalkı finansal borç kompozisyonu içinde en büyük artış sırasıyla taahhüt ve konut kredilerinde yaşanmıştır (Tablo II.1.2). 2016 başı itibarıyla asgari ücrete getirilen yüzde 30 artışın özellikle ihtiyaç ve taahhüt kredileri üzerinde artırıncı etkide bulunarak, düşük seyreden bireysel kredileri bir miktar yükselttiği değerlendirilmektedir.¹ Hanehalkı finansal yükümlülüklerinde son dönemde meydana gelen gelişmeler neticesinde kredi türü paylarında kayda değer bir değişim gözlenmemiştir (Grafik II.1.5).

Hanehalkı finansal yükümlülükleri borç veren bazında ele alındığında, finansman kaynağı olarak yine büyük oranda bankaların tercih edildiği görülmektedir. Diğer yandan finansman şirketlerinden sağlanan kaynaklarda da önemli artış yaşanmıştır. Türkiye'de finansman şirketleri tarafından sağlanan kredilerin yüzde 90'dan fazlasını taahhüt kredileri oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, asgari ücret artışıyla beraber hız kazanan taahhüt kredisi kullanımının finansman şirketleri tarafından sağlanan kredilerde meydana gelen yüksek artış üzerinde etkili olduğu değerlendirilmektedir (Tablo II.1.2).

Hanehalkı kredilerinin ılımlı büyüme kaydettiği son dönemde, bireysel kredilerin ortalama vadeleri de gerilemeye

¹ Bknz. Enflasyon Raporu 2016-II, Kutu 4.2- Asgari Ücret Artışının Tüketici Kredilerine Etkisi

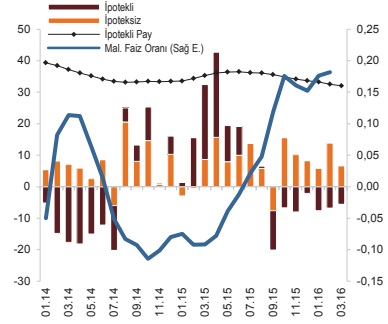
devam etmiştir (Grafik II.1.6). Bu durumun arkasında yatan temel nedenin bireysel kredilere yönelik alınan makroihtiyati tedbirler ve son dönemde yüksek faiz oranlarına bağlı olarak hanehalkının daha kısa vadeli kredilere yönelmesi olduğu düşünülmektedir. Nitekim, yürürlüğe giren vade kısıtlaması sonrası özellikle ihtiyaç kredisi hızla azami sınır olan 36 aya gerilemiştir. Diğer yandan piyasa koşullarına bağlı olarak geçtiğimiz Rapor döneminden bu yana taşıt ve konut kredi vadeleri de kısalmıştır.

Konut kredilerinde vade sürelerinde yaşanan gerilemenin yanında ipotekli konut satışlarında da düşüş olmuştur. Buna bağlı olarak ipotekli konut satışlarının toplam konut satışları içindeki payı da gerilemektedir (Grafik II.1.7). Öte yandan ipoteksiz satışlarda Ekim ayından bu yana görülen artışlar toplam konut satışlarındaki gerilemenin önüne geçmiş ve toplam konut satışları, sınırlı da olsa, artışını devam ettirmiştir.

2014 yılı Şubat ayında yürürlüğe giren taksit sayısının sınırlandırıldığı düzenleme sonrasında kredi kartı bakiyesi büyüme oranları gerilemiştir. Geçtiğimiz yılın ikinci yarısından itibaren kademeli büyüme eğilimine giren bireysel kredi kartı harcamaları geçtiğimiz Rapor döneminden bu yana hafif yukarı yönlü seyrini korumuştur. Ancak fiyat etkileri hariç tutulduğunda hanehalkı kredi kartı bakiyesi 2014 yılından bu yana büyüme göstermemiştir (Grafik II.1.8). BDDK tarafından 25 Kasım 2015 tarihinde yayımlanan Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile kredi kartı ile gerçekleştirilecek beyaz eşya ve mobilya ile eğitim ve öğrenim ücretine ilişkin harcamalarda taksit süresi uzatılmıştır. İlgili harcama kalemlerinin mevsimsel özelliği dikkate alındığında 2016 yılının ikinci Rapor döneminde kredi kartı harcamalarının bir miktar yukarı yönlü hareket etmesi olası görülmektedir.

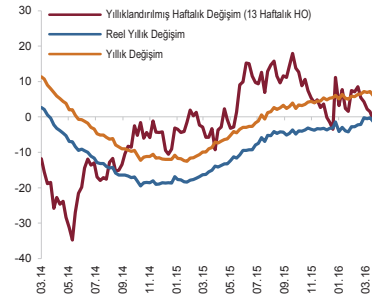
Kredi kartından nakit çekim kullandırmalarında 2014 yılının başından bu yana görülen artış bu dönemde de devam etmiştir. Ancak fiyat etkilerinden arındırıldığında bu artış sınırlı olmuştur. Diğer yandan, kredi kartı borçları içerisinde faiz ödenerek kredilendirilen bakiyenin payı 2014 yılının 2. yarısından bu yana yüzde 22 seviyesi etrafında dalgalanmaya devam etmiştir (Grafik II.1.9).

Grafik II.1.7
Konut Satış Değişimine Katkıları ve Konut Kredisinin Aylık Maliyetli Faiz Oranı (Yüzde, 1 Puan +)

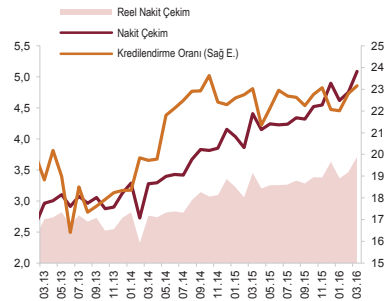
Not: İpotekli pay, son 12 aylık ortalama değeri göstermektedir.
Kaynak: TCMB, TÜİK (Son Veri: 03.16)

Grafik II.1.8
Bireysel Kredi Kartı Bakiyesinin Gelişimi (Yüzde)

Not: Kredi kartı bakiyesi, TÜFE kullanılarak reelleştirilmiştir.
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik II.1.9
Kredi Kartı Nakit Çekim ve Kredilendirme Gelişimleri (Akım Veri, Milyar TL, Yüzde)

Not: Nakit çekim, TÜFE ve sabit terim kullanılarak reelleştirilmiştir.
Kaynak: TCMB, BKM (Son Veri: 03.16)

Kutu
II.1.1

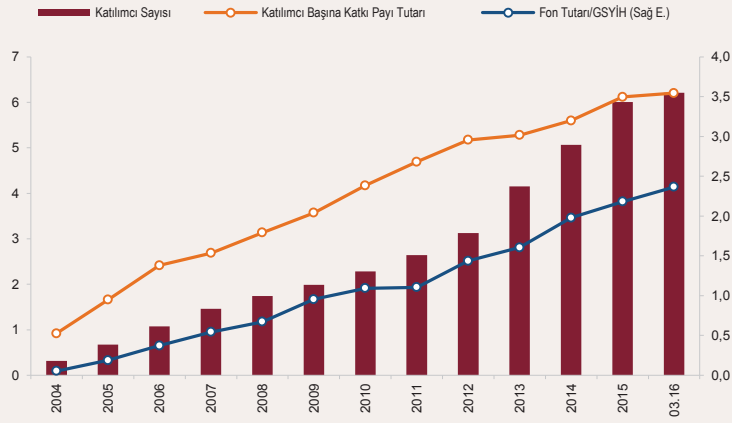
Bireysel Emeklilik Sistemine Otomatik Katılım

Özel emeklilik sistemi, sosyal güvenlik sisteminin bir parçası olarak, ödenen katkı paylarının yatırıma yönlendirildiği bir sistemdir. Sistem sayesinde toplanan fonlar, hem katılımcıların emeklilik döneminde refah düzeyinin artmasına, hem de piyasalara uzun vadeli kaynak sağlanmasına hizmet etmektedir. Genellikle kamu tarafından yürütülmekte olan sosyal güvenlik sistemlerine ek olarak, emeklilik şirketleri tarafından yönetilen özel emeklilik sistemi de kurulmaktadır. Özel emeklilik sistemine katılım şekli gönüllü ya da zorunlu/otomatik katılım olmak üzere dünyada farklı uygulamalar bulunmaktadır.

Türkiye'de özel emeklilik sistemi bireysel emeklilik sistemi (BES) olarak adlandırılmaktadır. BES, mevcut olan kamu sosyal güvenlik sistemine tamamlayıcı olarak kurulmuştur. Bu uygulama ile temel amaç bireylerin iş hayatları süresince tasarruf yapmalarını sağlamak, bu tasarrufları yatırıma çevirerek artırmak ve oluşacak birikimle katılımcılarına refah seviyesi daha yüksek bir emeklilik hayatı sağlamaktır. Bununla beraber BES ile tasarruf açığının azaltılmasına katkı sağlanması da amaçlanmıştır. BES, Türkiye'de faaliyete geçtiği yıl olarak kabul edilen 2003'ten bu yana geçen 13 yıllık sürede 6 milyonu aşan katılımcı sayısına ulaşarak kayda değer bir gelişim sergilemiştir. Yurt içi tasarrufların GSYİH'ye oranının düşük seviyelerde olması, cari açığı yükseltici bir etki oluşturmaktadır. Yurt içi tasarruf seviyesini artırıcı bir etki yapmak üzere tasarlanmış olan devlet katkısı uygulaması yürürlüğe girdiği 2013 yılından itibaren BES'in gelişimine önemli bir katkı sağlamıştır.

Türkiye'de sistem gönüllü katılım esasına dayanmaktadır. Katılımcıların, BES'ten emekli olmak için en az 10 yıl süreyle sistemde kalması ve 56 yaşını tamamlaması gerekmekte, istenildiği takdirde emeklilik hakkı ileri bir tarihte de kullanılabilir. Katılımcılar tarafından BES hesabına yapılan ödemelerin yüzde 25'ine karşılık gelen tutar devlet katkısı olarak ilgili hesaplara ödenmektedir. Bir katılımcının bir takvim yılı içinde alabileceği devlet katkısı tutarı, ilgili yıla ilişkin yıllık brüt asgari ücret tutarının yüzde 25'ini geçmemektedir. 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren, 3 yıldan 6 yıla kadar sistemde kalan katılımcılar devlet katkısı ve getirilerinin yüzde 15'ini, 6 yıldan 10 yıla kadar kalanlar yüzde 35'ini, 10 yıl ve daha fazla kalanlar yüzde 60'ını; emeklilik, vefat ya da maluliyet halinde ise tamamını almaya hak kazanmaktadır.

2016 yılı Mart ayı sonu itibarıyla BES'te toplanan fon tutarı 46,2 milyar TL olup, toplam katılımcı sayısı 6,2 milyondur. Aynı dönemde devletin sisteme sağladığı katkı tutarı 5,5 milyar TL'ye ulaşmış, BES'te toplanan fonların 38 milyar TL'lik kısmı yatırıma dönüşmüştür. Katılımcı başına katkı payı tutarı 2016 yılının ilk çeyreğinde 84,4 TL artarken, toplam fon tutarının GSYİH'ye oranı yüzde 2,4'e yükselmiştir (Grafik II.1.1.1).

Grafik II.1.1.1Katılımcı Sayısı, Katılımcı Başına Katkı Payı Tutarı ve BES Fon Tutarı/GSYİH¹
(Milyon Kişi, Bin TL, Yüzde)(1) 03.16 GSYİH için 12.15 verisi kullanılmıştır.
Kaynak: EGM, TÜİK

Özel emeklilik fonlarına otomatik katılımın olduğu ülkelerde, kişilerin işe başlama tarihlerinden itibaren fona belirli bir katkı payı ödemesi zorunlu hale getirilmiştir. Bazı ülkelerde sadece çalışanlar, bazı ülkelerde ise hem çalışanlar hem de işverenler emeklilik fonuna katkı sağlamaktadır. Kamu tarafından yönetilen emeklilik fonlarının aksine, katılımcılara emeklilik dönemlerinde belirli bir meblağın ödenmesi garanti edilmemekte, kişiler fonlarının büyüklüğüne göre gelir elde etmeye hak kazanmaktadır. Özel emeklilik sistemine otomatik katılım Avustralya, Şili, Danimarka, Estonya, İzlanda, İsrail, Meksika, Hollanda, Norveç, Slovakya, İsveç, İsviçre, Endonezya ve Rusya'da uygulanmaktadır. Zorunlu özel emeklilik sisteminin uygulandığı ülkelerde, toplam katılım payının önemli bir kısmının özel emeklilik sisteminden geldiği görülmektedir (Tablo II.1.1.1). Ülkelerin önemli bir kısmında otomatik katılım sistemi yeni bir uygulama olmayıp, uzun bir geçmişe sahiptir.

Tablo II.1.1.1
Zorunlu Emeklilik Katılım Oranları
(2014 Yılı İtibarıyla, Yüzde)

	Kamu		Özel		Toplam
	Çalışan	İşveren	Çalışan	İşveren	
İtalya	9,2	23,8	-	-	33,0
İsviçre	4,2	4,2	7,7	10,4	26,6
İsrail	3,8	3,8	5,5	12,0	25,0
Finlandiya	7,1	17,8	-	-	24,8
İsveç	7,0	11,4	-	4,5	22,9
Fransa	6,8	8,5	3,0	3,0	21,3
Hollanda	17,9	0,0	-	16,0	20,9
Türkiye	9,0	11,0	-	-	20,0
İzlanda	-	7,8	4,0	8,0	19,8
Polonya	9,8	9,8	-	-	19,5
Almanya	9,5	9,5	-	-	18,9
Japonya	8,7	8,7	-	-	17,5
Belçika	7,5	8,9	-	-	16,4
Lüksemburg	8,0	8,0	-	-	16,0
Danimarka	0,5	0,8	-	12,0	13,4
Şili	-	-	11,2	1,2	12,3
Kanada	5,0	5,0	-	-	9,9
Avustralya	-	9,5	-	-	9,5
G.Kore	4,5	4,5	-	-	9,0
Meksika	-	-	1,1	5,2	6,3
Yeni Zelanda	-	-	3,0	3,0	6,0

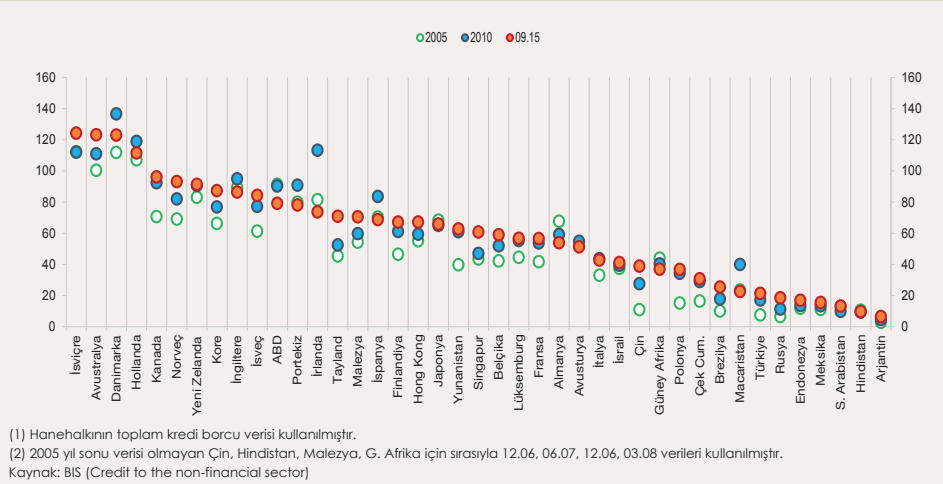
Kaynak: OECD, Pensions at a Glance 2015 Report

Son dönemde ülkemizde de çalışanların işe başlamaları ile birlikte BES'e otomatik katılım sağlamalarına yönelik yapılmış olan pilot çalışmanın genele yaygınlaştırılması gündemde yer almaktadır. BES'e otomatik katılım uygulamasının ülke genelinde zorunlu hale gelmesi durumunda doğal olarak katılımcı sayısı ve fon tutarında artış meydana gelecektir. Bireyler işe başladıkları tarihte sisteme otomatik olarak dahil olacaktır. BES'e katılmak istemeyen ve BES kesintisi ile tüketimleri etkilenecek bireylerden marjinal tüketim eğilimi yüksek olanların sistemden çıkmaları mümkün olsa da, genel olarak bakıldığında otomatik katılım uygulamasının sistemin büyümesine ve böylece tasarruf artışına katkı sağlaması beklenmektedir.

Hanehalkı borçluluğunun yüksek seviyede olması veya hızlı artması, ekonomik ve finansal istikrar açısından riskli görülmektedir. Normal zamanlarda artan borçluluk talep kanalı ile tüketim harcamalarını artırmakta ve varlık fiyatlarında hızlı artışların görülmesine neden olmaktadır. Finansal stres dönemlerinde ise borçluluğu yüksek olan hanehalkı, borçluluğu düşük olanlara göre harcamalarını daha hızlı azaltmakta, bu durum ekonomik daralmayı derinleştirerek iyileşmeyi geciktirmektedir. Daralan tüketim ile birlikte varlık fiyatlarında da hızlı düşüşler görülebilmektedir. Ayrıca, yüksek borçluluğu olan hanehalkının finansal sisteme olan yükümlülüklerini yerine getirememesi durumunda finansal kuruluşlar kredi kayıpları ile karşılaşmakta ve teminatların değerinde meydana gelen düşüşler bu kayıpların karşılanmasını zorlaştırmaktadır.

Küresel kriz, hanehalkının aşırı borçlanması ekonomiyi üzerindeki olumsuz etkilerinin önemini ön plana çıkarmıştır. Zira kriz öncesinde hanehalkı borçluluğunun GSYİH'ye oranı yüzde 80'ler seviyesinde olan gelişmiş ülkeler krizden daha fazla etkilenmiş, ekonomik toparlanma uzun sürmüştür. Kriz öncesinde bu oranı yüzde 20'ler düzeyinde bulunan gelişmekte olan ülkeler ise krizden sonra daha hızlı bir toparlanma göstermiştir (Grafik II.1.II.1). Türkiye'nin de hanehalkı borçluluk oranının düşük seviyelerde olduğu göze çarpmaktadır.

Grafik II.1.II.1
Hanehalkı Borcu^{1,2}
(GSYİH'ye Oran Olarak, Yüzde)

Küresel krizde yüksek hanehalkı borçluluğunun yarattığı risklerin görülmesiyle, birçok ülkede bu risklerin en aza indirilmesi amacıyla makroihtiyati tedbirler alınmıştır. Bu tedbirlerden doğrudan hanehalkının borçluluğunu azaltmaya yönelik olarak gelire dayalı belirlenen oranlara sınır getirilmesi yaklaşımı yaygın olarak benimsenmiştir. Genel olarak borç/gelir oranı veya borç servisi oranı olarak adlandırılmakla birlikte, ülkelere göre tanımlı ve uygulama çerçevesi farklılık gösteren birçok oran bulunmaktadır. Bu oranları, hanehalkının kaldıraç düzeyini veya ödeme gücünü gösteren oranlar olarak temelde iki gruba ayırmak mümkündür (Tablo II.1.II.1).

Tablo II.1.II.1:
Gelire Dayalı Hanehalkı Borçluluğu Göstergeleri

Borçluluk (Kaldıraç) Göstergeleri			Ödeme Gücü Göstergeleri				
Payda	Pay	Kredi/Borç Tutarı	Payda	Pay	Aylık Kredi/Borç Ödemesi		
		Tek kredi türü		Tüm borçlar	Tek kredi türü	Tüm borçlar	
	Yıllık Gelir	LTI	DTI		Aylık Gelir	PTI	DSTI

Hanehalkının borçluluk (kaldıraç) düzeyini sınırlamaya yönelik olarak kredi/gelir (loan-to-income, LTI) oranı ile borç/gelir (debt-to-income, DTI) oranı kullanılmaktadır. LTI tek bir kredinin, DTI ise toplam kredilerin veya borçların yıllık gelire oranı olarak hesaplanmakta olup, söz konusu oranlar yıllık gelirin belli bir katı olarak ifade edilmektedir.

Hanehalkının aylık borç ödeme gücünü dikkate alan göstergelerden ödeme/gelir (payment-to-income, PTI) oranı ile borç servisi/gelir (debt service-to-income, DSTI) oranına sınır getirilmesi de yaygın olarak kullanılmaktadır. PTI tek bir krediye ilişkin aylık borç servisinin (anapara ve faiz ödemeleri); DSTI ise tüm kredi veya borçlara ilişkin aylık borç servisinin aylık gelire oranı olarak hesaplanmakta olup, söz konusu oranlar borç servisi oranı olarak da adlandırılmakta ve aylık gelirin belli bir yüzdesi olarak ifade edilmektedir.

Ülke uygulamaları incelendiğinde, hanehalkının borç ödeme gücünü gösteren oranların (PTI, DSTI) kaldıraç göstergelerine kıyasla daha fazla kullanıldığı görülmektedir. ABD, Avustralya, Hollanda, Hong Kong, Kanada, Litvanya, Macaristan, Malezya, Singapur başta olmak üzere incelenen ülkelerin önemli bir kısmı hanehalkının borç ödeme gücünü gösteren oranlara sınırlama getirmiştir. Hanehalkı kaldıraç oranını sınırlamaya yönelik tedbirleri kullanan az sayıda ülkede ise bütün tüketici kredileri yerine genellikle konut kredileri olmak üzere tek bir kredi türüne ilişkin oranlara sınırlama getirilmesinin daha yaygın olduğu görülmektedir. Örneğin, İngiltere, Norveç ve İrlanda konut kredilerine LTI sınırlaması getirmiştir.

Daha düşük DSTI oranları geri ödememe ve iflas olasılığını azalttığından, DSTI oranına getirilen limit borçlunun faiz ve gelir şoklarına karşı dayanıklılığını artırmaktadır. Ancak, faiz oranlarının uzun süre düşük seviyelerde kalması durumunda faiz yükü azalmakta, bu durum DSTI oranını aşağı çekerek hanehalkının risk alma davranışında ve kaldıraçta aşırı artışa neden olma riski taşımaktadır. Bu durumda politika yapıcılar daha sıkı DSTI limitleri uygulayabilmekte veya kaldıraç sınırlayan LTI veya DTI gibi oranları tamamlayıcı araç olarak kullanabilmektedir. Ayrıca, bazı ülkelerde borçlanma vadelerinin uzatılması suretiyle aylık borç servisinin azaltılmasını önlemek amacıyla da DSTI oranına ek olarak kredilerin vadesinin kısıtlandığı da görülmektedir (Estonya, Hollanda, Litvanya ve Slovakya).

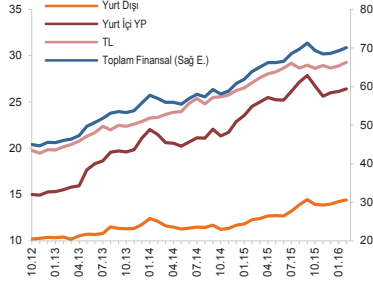
Diğer yandan, incelenen ülkelerin hemen hepsinde konut kredisi talebini sınırlamak amacıyla Kredi/Değer oranı (Loan-to-Value, LTV) ile DSTI (veya PTI) oranı tamamlayıcı araçlar olarak kullanılmaktadır. Konut fiyatlarının hanehalkı gelirinden daha hızlı arttığı dönemlerde LTV oranına getirilen sınırlamanın etkinliği azaldığından, DSTI oranına getirilen sınırlama kredi talep kanalıyla aşırı kredi artışını yumuşatabilmektedir. Ayrıca, bütün tüketici kredilerini kapsayan DSTI oranı sınırlaması, konut alımındaki peşinat tutarını teminatsız kredi ile karşılama yönündeki eğilimi azaltarak LTV oranı uygulamasının etkinliğini daha fazla artırmaktadır.

Borç/gelir veya borç servisi oranları çeşitli kriterlere göre farklılaştırılabilmektedir. Örneğin, söz konusu oranlar geliri yüksek olanlar için daha yüksek diğerleri için daha düşük (Macaristan), konut fiyatlarındaki artışın daha riskli görüldüğü bölgelerde daha yüksek diğer bölgelerde daha düşük (Güney Kore), ilk konut alımında daha yüksek sonraki alımlarda daha düşük (İrlanda), yerel para birimi cinsinden krediler için daha yüksek diğerleri için daha düşük (Macaristan) uygulanabilmektedir. Ayrıca, bazı ülkelerde düzenleyici otorite tarafından söz konusu oranlar için bir limit belirlenmemiş olup, finansal kuruluşların içsel modelleri ile belirledikleri limitleri kullandıkları görülmektedir (Polonya, Romanya).

Hanehalkı borçluluğunu sınırlamaya yönelik olarak kullanılan makroihtiyati araçların (LTV ile birlikte), kredi büyümesi ve varlık fiyatları artışı arasındaki çift yönlü finansal hızlandırıcı mekanizmayı zayıflatmakta başarılı olduğunu ve yavaşlama dönemlerinde kayıpları azaltarak finansal sistemin dayanıklılığını artırdığını ortaya koyan pek çok çalışma bulunmaktadır.¹

¹ Staff Guidance Note on Macroprudential Policy, Aralık 2014, International Monetary Fund.

Grafik II.2.1
Reel Sektörün Finansal Yükümlülüklerinin Gelişimi⁽¹⁾
(GSYİH'ye Oran, Yüzde)

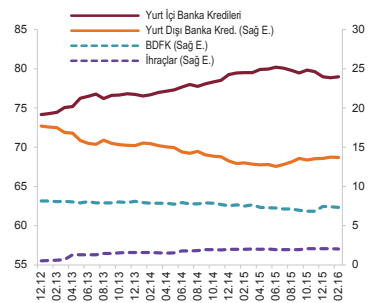
(1) Kredi yükümlülüklerini ve ihracatın kapsamaktadır. Yurt dışı yükümlülüklerde yerleşik bankaların yurt dışı şube ve iştirak verileri dahildir.
Kaynak: TCMB, BDDK

Tablo II.2.1
Reel Sektör Finansman Yapısı
(2016 Yılı Ocak Ayı İtibarıyla)

Milyar TL (Yüzde Pay)	ABD doları	Euro	TL	Diğer	Toplam /GSYİH
Yurt Dışı	143.4 (%51)	108.3 (%38.8)	16.8 (%6.0)	10.3 (%3.7)	%14.2
Yurt İçi	329.6 (%30.1)	202.8 (%18.5)	557.1 (%50.8)	5.2 (%0.5)	%56.0
Toplam	472.9 (%34.4)	311.1 (%22.6)	573.9 (%41.8)	15.5 (%1.1)	%70.3
Açık Pozisyon					545.9 (%27.9)

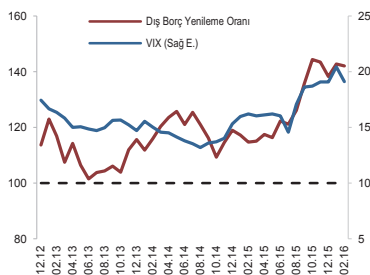
Kaynak: TCMB, BDDK

Grafik II.2.2
Reel Sektörün Finansmanında Kaynak Yapısı⁽¹⁾
(Yüzde Pay)

(1) Yurt içi yerleşik bankaların yurt dışı şubeleri yurt dışı bankalara dahil edilmiştir.
Kaynak: TCMB, TÜİK

Grafik II.2.3
Dış Borç Yenileme Oranı ve VIX Endeksi
(6 Aylık Hareketli Ortalama, Yüzde)

Kaynak: TCMB, Bloomberg

II.2 Reel Sektör Gelişmeleri

2015 yılı Eylül ayına kadar sürekli artış gösteren reel sektörün toplam finansal yükümlülük/GSYİH oranı, geçtiğimiz Rapor döneminde bir miktar düşmüş olsa da 2016 yılının ilk iki ayında tekrar yükselmeye başlamıştır (Grafik II.2.1). Yukarı yönlü bu eğilimin oluşmasında yurt içi YP ve yurt dışı kredilerdeki ivmelenme belirleyici olmuştur. TL ticari kredilerdeki artış hızı geçmiş aylardaki ortalamaya yakındır. Kur etkisinden arındırıldığında yurt içi YP krediler 2015 yılı Kasım ayına kadar yatay seyrederken bu aydan itibaren bir miktar artmaya başlamıştır. Bu eğilimin oluşmasında döviz kurundaki oynaklığın görece azalması neticesinde firma kredilerinde YP'ye yönelik etkili olmuştur. 2016 yılı Ocak ayı itibarıyla yurt içi finansmanda TL ve yurt dışı finansmanda ABD doları cinsi borçlar en yüksek paya sahiptir (Tablo II.2.1). Öte yandan aynı dönem itibarıyla reel sektörün döviz açık pozisyonu bir önceki Rapor dönemine göre bir miktar artarak GSYİH'nin yüzde 28'ine ulaşmıştır.

Son Rapor döneminden bu yana reel sektörün kaynak yapısında kayda değer tek değişiklik, toplam finansman içerisinde yurt içi bankalarca sağlanan fonlama payının banka dışı finansal kuruluş (BDFK) fonlaması lehine azalması olmuştur (Grafik II.2.2). Yurt içi BDFK fonlaması artışında finansman şirketlerinden alınan krediler belirleyici iken faktoring şirketleri borçlanması son dönemde azalma eğilimindedir. Ticari araç alımlarında finansman şirketlerine yönelik bu artışta etkili olmuştur. Öte yandan son dönemde küresel risk iştahının yeniden artmasıyla yurt dışı ihraçlar bir miktar artış göstermiş olup, önümüzdeki aylarda bu eğilimin devam edeceği öngörülmektedir. Nitekim önceki FİR döneminden bugüne özel sektörün yurt dışı borç yenileme oranı yüksek seyrine devam etmiştir (Grafik II.2.3). Dış finansmana erişimde yaşanan olumlu gelişmelerin risk iştahındaki artışla birlikte devam etmesi beklenmektedir.

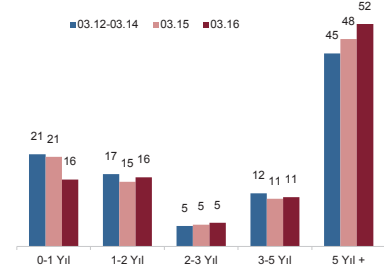
Reel sektörün yurt içi bankalardan kullandığı YP kredi vadeleri önemli ölçüde uzamıştır. 2016 yılı Mart ayı itibarıyla bir önceki yılın aynı ayına göre kısa vadeli YP kredilerin payı 5 puan düşerek yüzde 16'ya gerilerken, 5 yıldan uzun vadeli kredilerin payı ise yüzde 50'yi aşmıştır (Grafik II.2.4). Benzer bir dağılım yurt dışından kullanılan kredi vadelerinde de mevcuttur (Grafik II.2.5).

Nitekim, yurt dışı kaynaklı 5 yıldan uzun vadeli kredilerin payı 12 ay öncesine göre 5 puan artarak yüzde 34'e ulaşmıştır. Buna karşın 1-3 yıl vadeli yurt dışı kredilerin payları azalırken, 1 yıldan daha az olanların payı ise bir miktar artmıştır. TL kredilerde ise 0-1 yıl vadeden 1-2 yıla geçiş gözlenmektedir. Genel olarak, YP kredilerdeki bu olumlu gelişmelerin firmaların kısa vadeli döviz likidite risklerini düşüreceği öngörülmektedir.

Ticari krediler genel olarak GSYİH payı yüksek olan sektörlerde toplanırken sektörlerin yapısal farklılıkları YP ve TL tercihlerinin belirleyicisi olmaya devam etmiştir. Bu bağlamda YP krediler döviz geliri yüksek olan (örn. imalat sanayi ve otelcilik) sektörlerde yoğunlaşırken TL krediler daha çok yurt içi satışları yüksek olan (örn. toptan ve perakende) sektörlerde toplanmıştır (Grafik II.2.6). Sektörler arası kredi dağılımı ve YP/TL tercihleri önceki yıllara benzer seviyelerde seyretmiştir. YP borçlanmanın nispeten yüksek olduğu bir başka sektör ise enerji yatırımları sebebiyle elektrik, gaz ve su kaynakları sektörüdür. Bu sektörün her ne kadar ihracat geliri olmasa da ürün fiyatlaması yurt dışı gelişmelere ve döviz kuruna endeksli olarak yapılmaktadır. Bu çerçevede, sektörlerin gelir ve yükümlülük benzeşmesi kur oynaklığı odaklı kredi risklerinin yönetilebilir seviyelerde olduğunu göstermektedir.

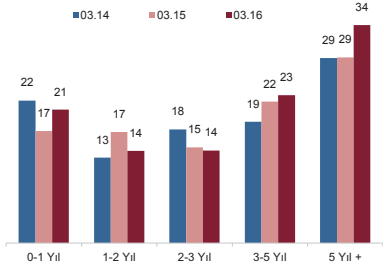
Reel sektör kredilerinin büyüklüklerine göre şirket türleri arası dağılımı önceki rapor dönemlerine benzer seyretmektedir. YP krediler nispeten büyük şirketlerde yoğunlaşırken başta mikro işletmeler olmak üzere KOBİ'lerin TL kredilerdeki payı daha yüksek orandadır (Grafik II.2.7 ve Grafik II.2.8). 2016 yılı Mart ayı itibarıyla TL kredilerde KOBİ'lerin payı yüzde 54'lerde iken bu oran YP kredilerde yüzde 18 civarındadır. KOBİ'lerin görece düşük YP gelirlerinin ve bankaların ihtiyatlı tavırlarının bu dağılımın oluşmasında belirleyici olduğu değerlendirilmektedir. Bu bağlamda döviz geliri olmayan şirketler düzenlemeler gereği sadece döviz endeksli kredi (DEK) kullanabilme hakkına sahip olsa da toplam kullanım miktarı düşük seviyelerdedir. Nitekim, son dönemde bir miktar toparlanma eğilimi gösterse de 2015 yılı Nisan ayından bu yana DEK kullanımı negatif büyümeye devam etmiştir (Grafik II.2.9). Döviz cinsi ayırımına bakıldığında, YP kredilerin genelindeki eğilim DEK'lerde de görülmektedir. Önceki yılın Mart ayından cari döneme ABD doları cinsinden DEK büyümesi negatif yönlü iken euro büyümesi pozitif oranda gerçekleşmiştir.

Grafik II.2.4
Reel Sektörün Yurt İçi Banka YP Kredilerinin Vade Dağılımı^{1,2} (Orjinal Vadeye Göre, Yüzde Pay)

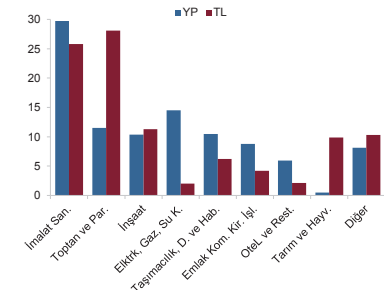
(1) Toplam YP kredilerin yüzde 1'ini oluşturan limit altı kredilerin vade dağılımına ulaşulamamakta olup, vade analize dahil edilmemiştir.
(2) Mavi sütun 2012, 2013, 2014 yılları Mart ayı ortalamalarıdır.
Kaynak: TCMB

Grafik II.2.5
Reel Sektör Yurt Dışı Fin. Yükümlülüklerinin Vade Dağılımı (Yüzde Pay)

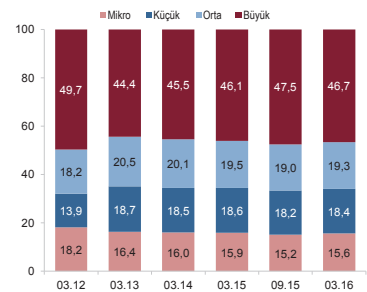
Kaynak: TCMB

Grafik II.2.6
TL-YP Kredilerin Finansman Konusuna göre Dağılımı¹ (Şubat 2016, Yüzde Pay)

(1) Türk bankalarının aracılık ettiği firmaların yurtdışından kullandığı krediler dahil edilmemiştir.
Kaynak: TBB Risk Merkezi

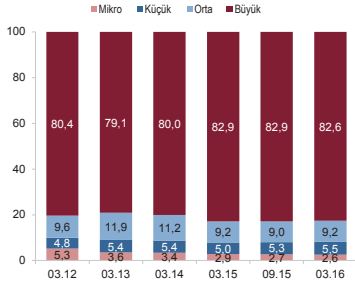
Grafik II.2.7
TL Yurt İçi Firma Kredilerinin Firma Büyüklüğüne Göre Dağılımı (Yüzde Pay)

Kaynak: TCMB, BDDK

Grafik II.2.8

YP Yurt İçi Firma Kredilerinin Firma Büyüklüğüne Göre Dağılımı (Yüzde Pay)

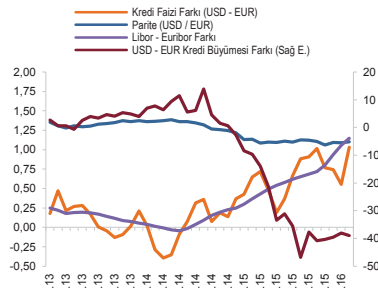
Kaynak: TCMB, BDDK

Grafik II.2.9

Döviz Endeksli Krediler (Yıllık Yüzde Büyüme, KEA)

Kaynak: TCMB, BDDK

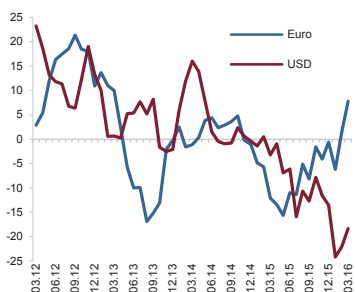
Grafik II.2.10Dolar – Euro Ticari Kredi Faizleri Farkı, USD - Euro Yıllık Kredi Büyümesi Farkı, Libor-Euribor Faiz Farkı ve USD/EUR Parite^{1,2,3} (Yüzde Puan, Yüzde Değişim)

(1) Faiz değerleri geçmiş 3 aylık hareketli ortalamalardır. Kredi faizleri yurt içi bankacılık sektörünün uyguladığı yıllık ağırlıklı ortalama ticari kredi faizleridir.
 (2) Sadece yurt içi krediler vardır, DİEK'ler dâhilidir ve katılım bankaları hariçtir.
 (3) Parite 1 Euro karşılığı ABD doları değeridir.

Kaynak: TCMB, Bloomberg

Grafik II.2.11

Aylık İhracat Gelirlerinin Para Türü Dağılımı (12 Aylık Birikimli, Yüzde Değişim)

Kaynak: TÜİK

YP ticari krediler para birimi bazında değerlendirildiğinde euro ve ABD doları kredilerde 2015 yılı başından itibaren ciddi bir ayrışma gözlenmektedir. 2016 yılı başı itibarıyla euro - ABD doları kredi yıllık büyüme farkı yüzde 40'a yaklaşırken ABD doları kredi stokunda yüksek negatif büyüme oranları kaydedilmiştir (Grafik II.2.10). Her ne kadar euro kredilerdeki bu yüksek artış oranının bir kısmı baz etkisi ile açıklanabilse de 2015 yılı başından itibaren ABD doları bazlı YP kredi payındaki fark edilir düşüş euroya doğru bir yöneliş olduğunu göstermektedir. Bu durum kredi arzı ve talebi yönüyle farklı faktörlerle açıklanabilir. İlk olarak, Libor-Euribor faiz farkındaki açılma ile piyasalarda artan euro likiditesi euro cinsi kredi arzını desteklemektedir. Nitekim, 2014 yıl sonuna kadar ihmal edilebilir düzeyde olan Libor – Euribor faiz farkı takip eden dönemde sürekli artış göstererek 2016 yılı Şubat ayı itibarıyla 115 baz puana ulaşmıştır. Finansal sektörün euro fonlamasındaki bu maliyet avantajı kredi faizlerine de yansımış ve benzer şekilde ağırlıklı ortalama yıllık ABD doları-euro ticari kredi faizi farkı da büyüyerek 100 baz puanı geçmiştir. ECB ve Fed'in uyguladığı zıt yönlü para politikaları neticesinde ABD doları/euro parite beklentisinin aşağı doğru güncellenmesi, YP borçlanmada firmaların euroya yönelimini desteklemektedir. 2014 yıl sonuna kadar ortalama 1,30'larda sabit trend izleyen ABD doları/euro paritesi bu tarihten itibaren düşüşe geçerek 1,10'lara kadar gerilemiştir (Grafik II.2.10).

Firmaların varlık ve yükümlülük para birimlerini eşleme eğilimi (örn. doğal koruma) reel sektör kredi talebindeki para birimi tercihlerini etkilemektedir. Bu bağlamda son dönemde AB ülkeleriyle olan dış ticaretteki artış firmaların YP kredi taleplerinde euroya yönelişi desteklemektedir. 2015 yılı ortalarından itibaren euro ihracat gelirlerinde güçlü bir artış sağlanırken jeopolitik gelişmeler neticesinde ABD doları bazlı ihracatta düşüş kaydedilmiştir (Grafik II.2.11). Euro ve ABD doları gelirlerin ihracat içindeki payı zaman içinde genel olarak birbirine yakın seyretmiştir. Bu çerçevede, 2015 yılının ikinci çeyreğinden itibaren euro payının daha yüksek gerçekleşmesi bahsedilen gelişmelerde baz etkisinin payının düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde ithalat giderlerinin de euro kredilerdeki artışta etkili olduğu düşünülmektedir. Her ne kadar ABD doları bazlı ithalat payı euroya göre daha yüksek seyretse

de ABD doları ithalat giderleri negatif büyüme sergilerken euro ithalat giderleri son dönemde pozitif büyüme eğilimine girmiştir.¹ İthalat borçlarının finansmanının yanında bazı ithalatçı firmaların aynı zamanda ihracatçı olması veya iç piyasa satışlarını dövizle endeksli fiyatlar üzerinden yapması YP borçlanmada euroya yönelişi destekleyici niteliktedir.

YP ticari krediler belirli sayıda şirkette ve yüksek montanlı krediler de uzun vadelerde yoğunlaşmaktadır (Grafik II.2.12 ve Grafik II.2.13). Buna karşın TL krediler şirketlerin geneline dağılırken montan ve vade bazında yoğunlaşma göze çarpmamaktadır (Grafik II.2.12 ve Grafik II.2.14). Her ne kadar firmalar arası borç yoğunlaşmasında 2015 yılı Şubat ayından cari döneme önemli bir değişim olmasa da sadece YP ve TL kullanan firmaların borç miktarı önemli ölçüde düşmüştür. YP kredilerde bahsi geçen yoğunlaşma mali yapısı güçlü, yüksek ihracat gelirleri ile doğal koruması olan, türev pozisyonları ile ek korumalar sağlayabilen büyük şirketler etrafında oluşması, potansiyel riskleri yönetilebilir seviyelerde tutmaktadır.²

Firma karlılıkları 2015 yıl sonu itibarıyla genel olarak artış eğilimindedir. Bu artış bilhassa esas faaliyet karlılığında, diğer bir ifadeyle faiz, amortisman, vergi öncesi karlılık (FAVÖK) değerinde daha istikrarlı seviyelerde gerçekleşirken, kur ve faiz kaynaklı finansal giderlerin etkisiyle net dönem sonu aktif karlılığı dalgalı bir seyir izlemiştir. BİST'e kote firma bilançolarının ağırlıklı ortalama FAVÖK/ Aktif oranı 2015 yılının ilk çeyreğinden itibaren artış eğilimindedir. Bu dönemde kur ve faiz kaynaklı finansman giderlerindeki artış net aktif karlılığını negatif yönde etkilemiştir (Grafik II.2.15). 2015 yılının son çeyreğinde döviz kurlarının nispeten istikrarlı hareketi sonucu finansal giderlerdeki düşüş net aktif karlılığına pozitif katkı yapmıştır.

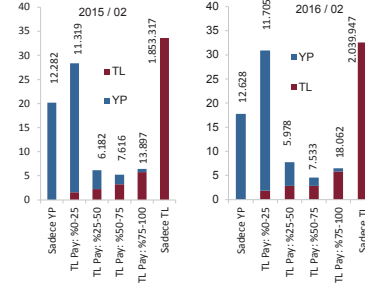
BİST'e kote firmaların (toplam yükümlülükler yönüyle hesaplanan) kaldıraç oranı yukarı yönlü eğilimi takip etmesine karşın 2015 yılı son çeyreğinde kısa vadeli borç ödemeleri sonucu kaldıraçta bir miktar düşüş yaşanmıştır (Grafik II.2.16).

¹ Başta petrol olmak üzere genel olarak düşüş eğilimi seyreden emtia fiyatları, ABD doları cinsinden ithalat giderlerini azaltıcı yönde etkilemiş olsa da enerji ve altın ithalatı düşüldüğünde ABD doları bazlı ithalat giderleri negatif büyümeyi sürdürmektedir.

² Düzenlemeler gereği YP geliri olan veya 5 Milyon ABD doları üzeri kredi kullanan şirketler YP kredisi alma hakkına sahiptir. Bu şirketlerin kur riskini yönetme kapasitelerinin daha güçlü olduğu literatürde vurgulanmıştır. Detaylı bilgi için bakınız. Hulağü ve Yalçın (2014) "Türkiye'de firmaların yabancı para borçluluğu ve kur riskine ilişkin mikro değerlendirmeler" TCMB Ekonomi Notu Sayı: 2014-13/25

Grafik II.2.12

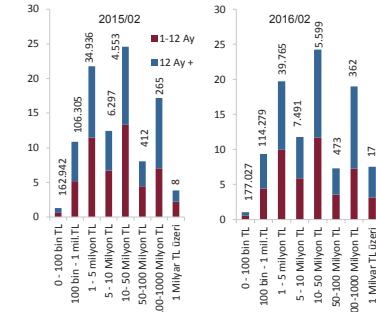
TL Kredi Paylarına Göre Firma Gruplarının Toplam Krediler İçindeki Payı ve Kredi Dağılımları^{1,2,3}
(Yüzde Pay)

(1) Sütunların üstünde yazan değerler gruptaki firma sayısı göstermektedir.
(2) Türk Bankalarının aracılık ettiği firmaların yurtdışından kullandığı krediler dahil edilmiştir.
(3) 1000 TL'nin altındaki kredi değerleri dışlanmıştır.
Kaynak: TBB Risk Merkezi

Grafik II.2.13

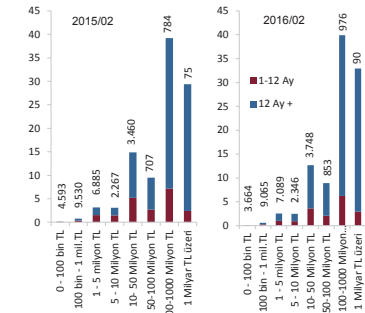
TL Kredilerin Miktar ve Vade Kırılımları^{1,2,3}
(Yüzde Pay)

(1) Sütunların üstünde yazan değerler gruptaki firma sayısı göstermektedir.
(2) Türk Bankalarının aracılık ettiği firmaların yurtdışından kullandığı krediler dahil edilmiştir.
(3) 2016/02 itibarıyla toplam YP kredilerin %99'unu oluşturan sermaye şirketleri dahil edilmiştir.
Kaynak: TBB Risk Merkezi

Grafik II.2.14

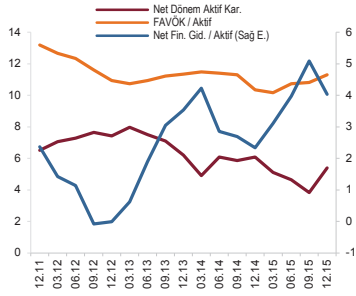
YP Kredilerin Miktar ve Vade Kırılımları^{1,2,3}
(Yüzde Pay)

(1) Sütunların üstünde yazan değerler gruptaki firma sayısı göstermektedir.
(2) Türk Bankalarının aracılık ettiği firmaların yurtdışından kullandığı krediler dahil edilmiştir.
(3) 2016 yılı Şubat ayı itibarıyla YP kredilerin %99'unu oluşturan sermaye şirketleri dahil edilmiştir.
Kaynak: TBB Risk Merkezi

Grafik II.2.15

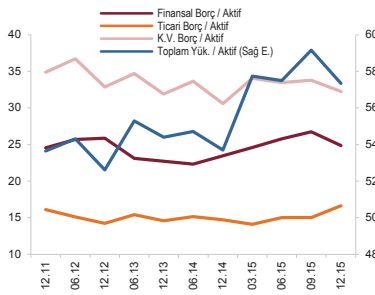
BİST'e Kote Reel Sektör Firmaların Karlılık Göstergeleri ve Finansal Giderleri^{1,2,3}
(Yıllık, Yüzdeler)

(1) Aktif karlığı: Net kar / Ort. Aktif
(2) FAVÖK: Net Kar + Finansman + Vergi + Amortisman giderleri
(3) Finansal şirketler, holdingler, bilanço fonksiyonel para birimi YP olanlar, gelişen piyasalarda işlem gören firmalar dışlanmıştır. 264 firma analize dahil edilmiştir
Kaynak: FINNET

Grafik II.2.16

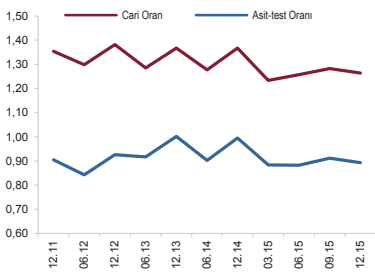
BİST'e Kote Reel Sektör Firmaların Borçluluk ve Kaldıraç Göstergeleri¹
(Yüzdeler)

(1) Finansal şirketler, holdingler, bilanço fonksiyonel para birimi YP olanlar, gelişen piyasalarda işlem gören firmalar dışlanmıştır. 264 firma analize dahil edilmiştir
Kaynak: FINNET

Grafik II.2.17

BİST'e Kote Reel Sektör Firmaların Likidite Göstergeleri^{1,2,3}

(1) Cari oran: Dönen varlıklar / kısa vadeli yükümlülükler
(2) Asit-test oranı: (Dönen V. - (Stoklar+Diğer Dönen V.)) / Kısa vadeli yükümlülükler
(3) Finansal şirketler, holdingler, bilanço fonksiyonel para birimi YP olanlar, gelişen piyasalarda işlem gören firmalar dışlanmıştır. 264 firma analize dahil edilmiştir
Kaynak: FINNET

Kısa vadeli yükümlülükler düşük ivme ile azalma eğilimini sürdürürken uzun vadeli yükümlülükler artış eğilimindedir. Yükümlülük yapılarına bakıldığında son dönemde finansal borçlarda bir miktar azalma yaşanırken ticari krediler artış eğilimindedir. Genel olarak, 2015 yılı Temmuz ayında yürürlüğe giren ve özsermaye artırımında firmalara vergi avantajı sağlayan kanuni düzenlemenin önümüzdeki dönemde kaldıraç oranlarının düşüşünü destekleyeceği öngörülmektedir.¹

Cari likidite oranı genel kabul görülen 1,5 sınırının bir miktar altında gerçekleşirken, asit-test oranı yeterlilik değeri kabul edilen 1'e çok yakındır (Grafik II.2.17). Yukarıda bahsedildiği üzere firmaların kısa vadeli TL ve YP yükümlülüklerindeki düşüş trendi göz önüne alındığında likidite riskinin kısa vadede yönetilebilir seviyelerde olduğu ve vadelerin uzamaya devam etmesi ile risklerin daha çok düşebileceği öngörülmektedir.

¹ Genel olarak kanun uyarınca firmalar yaptıkları sermaye artırımlarının fırsat maliyeti olan faiz kaybını vergi matrahından düşebilme hakkına sahiptir. Ayrıca, Bakanlar Kurulu kararıyla bu kanunun kapsamı BİST şirketleri için ayrıca genişletilmiştir. Bkz. 26.06.2015 tarih ve 2015/7910 nolu kararname.

III. Finansal Kesim

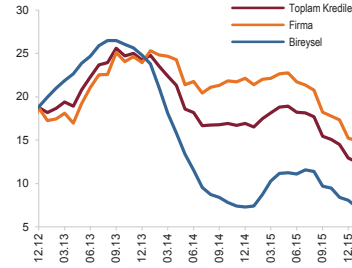
Kredi büyüme oranlarındaki yavaşlama devam etmekte, bu yavaşlamada hem talep hem de arz yönlü faktörlerin rol oynadığı görülmektedir. Yatırım talebindeki zayıf seyir firmalar kesiminde, konut faizlerinin düzeyi ise tüketici tarafında kredi talebini zayıflatan unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bankaların kredi riskine ilişkin değerlendirmelerinin ise arz tarafındaki görünümde etkili olduğu görülmüştür. Ancak tahsili gecikmiş alacaklar oranındaki yukarı yönlü eğilimin son dönemde yataylaştığı görülmektedir. İktisadi faaliyette gözlenen olumlu performansın devam etmesi durumunda kredi riskindeki iyileşmenin belirginleşeceği ve arz yönlü kısıtlamaların azalacağı düşünülmektedir. Zira küresel finansal piyasalarda önemli dalgalanmaların yaşandığı son altı aylık dönemde bankaların yurt dışından kaynak temininde rahat oldukları görülmektedir.

Diğer taraftan faize duyarlı aktif ve pasif kalemleri incelendiğinde, TL aktif ve pasif vade uyumsuzluğunda ve YP açık pozisyonunda bir önceki rapor dönemine göre önemli bir değişim görülmemiş olup sektörün özkaynaklarının maruz kalınabilecek risklere karşı koyabilecek kapasitede olduğu değerlendirilmektedir. Bununla birlikte karlılığın toparlanması özkaynaklara olumlu etki etmekte ve sermaye yeterlilik oranlarının yükselmesini sağlamaktadır.

III.1.Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski

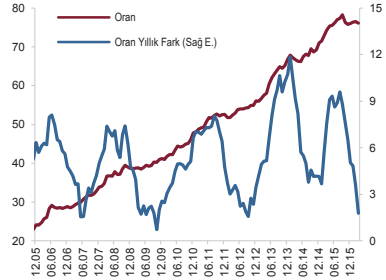
Kredi büyüme oranları 2015 yılının son çeyreğinden itibaren belirgin biçimde yavaşlamıştır (Grafik III.1.1). Bu gelişmeye bağlı olarak kredi/GSYİH oranı 2015 yılının son çeyreğinde ve 2016 yılının ilk çeyreğinde yatay seyretmiştir (Grafik III.1.2). Kredi ile toplam talep arasında ilişkinin bir göstergesi olan kredi değişiminin GSYİH'ye oranı da kredilerdeki yavaşlama eğilimini ortaya koymaktadır (Grafik III.1.3). Bu gelişmede, tüketici kredileri tarafında, 2013 yılı sonundan itibaren uygulamaya koyulan makroihtiyati tedbirlerin etkilerinin yanı sıra faiz oranlarında maliyet ve kredi riski kaynaklı yükselişler belirleyici olurken, firma kredileri tarafında ise yatırım finansmanı talebindeki düşüş ile bankaların kredi vermedeki ihtiyatlı tavrı öne çıkan unsurlar olmuştur.

Grafik III.1.1
Kredi Büyümesi - Yıllık (KEA)
(Yüzde)

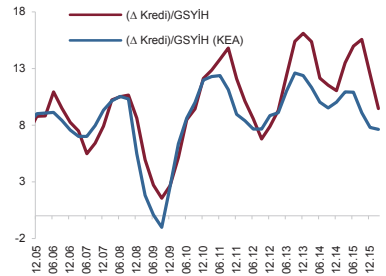
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.1.2
Kredi/GSYİH Oranı
(Yüzde)

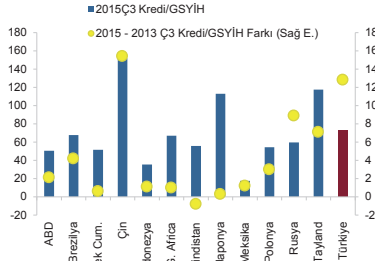
Not: GSYİH aylıklandırılmış ve 2016 yılı Ocak-Mart dönemi için GSYİH projeksiyonu kullanılmıştır
Kaynak: TCMB, TÜİK (Son Veri: 03.16)

Grafik III.1.3
Kredi Farkının GSYİH'ye Oranı
(Yüzde)

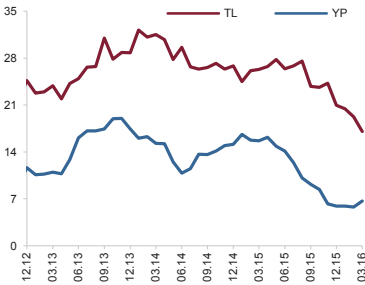
Not: 2016 yılı Mart ayı için GSYİH projeksiyonu kullanılmıştır. Euro, ABD doları ve diğer para birimlerinden YP kredi stoku üç aylık fark alınarak çeyreklik akım YP kredi verisi hesaplanmıştır. Üç aylık kredi farkları ilgili çeyreğe dair ortalama ABD doları ve euro TCMB döviz çiliş kurundan TL'ye çevilerek kur etkisinden arındırılmıştır. 4 çeyreklik TL kredi tutarı ve kur etkisinden arındırılmış YP kredi tutarı toplanarak toplam kur etkisinden arındırılmış yıllık kredi stok farkı hesaplanmıştır. Döviz endeksi krediler YP kredilere dahil edilmiştir.
Kaynak: TCMB, TÜİK (Son Veri: 03.16)

Grafik III.1.4
Kredi/GSYİH Oranı ve Değişimi
(Yüzde, Puan)

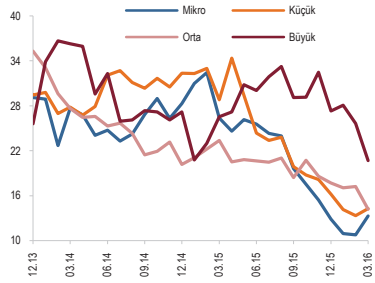
Not: Veri bankalar tarafından finans dışı kesime verilen tüm kredileri kapsar, ve güncel son veri tarihi 2015 yılı 3. çeyreğidir, iki yıllık farklar iki yılın üçüncü çeyrekleri üzerinden hesaplanmıştır.
Kaynak: BIS

Grafik III.1.5
Firmalarca Yurt İçinden Kullanılan Kredilerin Yıllık Büyümesi (KEA) (Yüzde)

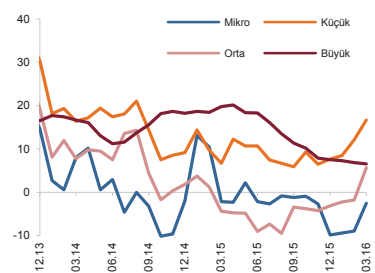
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.1.6
Ölçeğe Göre TL Firma Kredilerinin Yıllık Büyümesi (Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.1.7
Ölçeğe Göre YP Firma Kredilerinin Yıllık Büyümesi (KEA) (Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Diğer taraftan bankalarca finans dışı kesime sağlanan kredinin GSYİH'ye oranında son iki yıldır görülen artış gelişmiş ve geliştirmekte olan ülkelere kıyasla daha yüksektir. Halihazırda emsal geliştirmekte olan ülkelere yüksek seviyede seyreden kredi /GSYİH oranı kredi büyüme hızında son dönemde görülen yavaşlama ile gelecek dönemlerde diğer ülkeler seviyesine yakınsayacaktır (Grafik III.1.4).

III.1.1. Firma Kredileri

2015 yılı ikinci yarısından itibaren ivme kaybetmekle birlikte firma kredilerinin büyüme hızı bireysel kredilere kıyasla yüksek seviyede seyretmekte, ancak para birimi ve firma ölçeği bazında ayrışma göstermektedir. Mart 2016 itibarıyla TL firma kredilerinin yıllık büyüme hızı yüzde 17,1 seviyesinde, YP kredilerin yıllık büyüme hızı ise yüzde 6,7 seviyesindedir (Grafik III.1.5). YP kredilerde görülen zayıf seyirde özel yatırım talebindeki azalmanın yanı sıra kurdaki oynaklığa bağlı olarak firmaların TL kredilere yönelmesinin etkili olduğu değerlendirilmektedir. TL kredileri tarafında, büyük firma kredileri büyümesi son dönemde belirgin bir şekilde yavaşlama gösterse de halen görece yüksek bir seviyededir. Diğer taraftan daha küçük ölçekli firma kredi büyümelerinde son iki aydır toparlanma işaretleri görülmeye başlanmıştır. YP kredileri tarafında ise bu kaynağın yüzde 80'inden fazlasını kullanan büyük firmaların kredi büyümesindeki yavaşlama eğilimi sene başından itibaren kurun istikrar kazanmasıyla durmuştur. Bu durum diğer ölçeklerde baz etkisi ile birlikte kredi büyümelerinin bir miktar hızlanmasını sağlamıştır (Grafik III.1.6 ve Grafik III.1.7).

Banka Kredileri Eğilim Anketi gerek firma kredilerindeki yavaşlama eğiliminde gerekse ölçek bazında büyüme hızlarındaki ayrışmada arz tarafı faktörlerin önemli bir rol oynadığını ima etmektedir. Anket, 2015 yılı içerisinde kredi standartlarında bir sıkılaşıma yaşandığına işaret etmektedir. 2016 yılı ilk çeyrek itibarıyla arz yönlü sıkılaşıma azalmaya başlamakla birlikte kredi verme isteği hala uzun dönem ortalama seviyelerinin altında seyretmektedir. Bununla birlikte ortalamanın altında gerçekleşen talep verileri kredi talebi tarafındaki zayıflığı teyit etse de önümüzdeki çeyrek beklentileri talebin genişleyeceğine

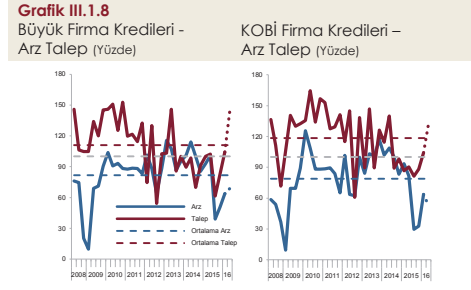
işaret etmektedir. Ancak arzdaki iyileşme beklentilerinin talepte beklenen artışın altında kalması, kredi koşullarındaki sıkılığın önümüzdeki dönemde özellikle KOBİ'ler için devam edebileceğine işaret etmektedir (Grafik III.1.8).

Bankaların düşük seyreden kredi arz seviyelerine son zamanlarda risk unsuru olarak ön plana çıkan genel ekonomik faaliyet ve sektörel kredi risklerine dair olumsuz beklentiler etki ederken, son iki anket döneminde bu unsurlara teminat riskleri de dahil olmuştur. Diğer taraftan bankaların görece azalan sermaye yeterlilik oranlarının da standartların sıkılaştırılmasında rol oynadığı düşünülmektedir. Bankalar artan risk algıları sebebiyle vade ve teminat koşullarını sıkılaştırarak ve başvuru başına kabul edilen meblağı kısıtlayarak kredi verme konusunda temkinli duruş sergilemiştir. Talep tarafında ise anket sonuçlarına göre ilk defa 2015 yılı son çeyreğinde talep azaltıcı etki gösteren stok artırım ve işletme sermayesi saiki, 2016 yılı ilk çeyreğinde de gerilemiş gözükmektedir. Son dönemde kredi talebini arttırıcı tek saikin borcun yeniden yapılandırılması olduğu gözlenmektedir (Grafik III.1.9 ve Grafik III.1.10).

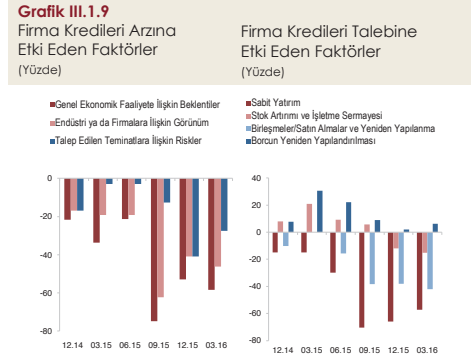
Kredi-mevduat farkındaki artış, TL cinsinden kredilerdeki sıkılaşmayı teyid etmektedir. Diğer taraftan ekseriyeti büyük şirketlerce kullanılan YP cinsi kredilerin faizleri ile YP mevduat faizleri farkında 2015 yıl sonuna doğru gözlenen sınırlı artış eğilimi 2016 yılı ile birlikte ters yöne dönmüştür (Grafik III.1.11). Firma kredilerinde, ağırlıklı kredi riskine ilişkin endişelere bağlı olarak ortaya çıkan arz yönlü kısıtlamaların hafiflemesini sağlayabilecek en önemli gelişme makroekonomik görünümdeki olumlu seyrin devamı olacaktır. Zira, makul bir büyüme performansı firmaların nakit akımlarını ve karlılıklarını olumlu yönde etkilemek suretiyle bankaların risk algılarının tekrar olağan seviyelere doğru hareketlenmesini sağlayabilecektir.

III.1.2. Bireysel Krediler

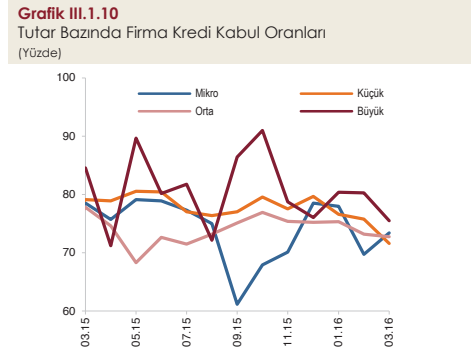
Bireysel kredilerin büyük bir kısmını oluşturan ihtiyaç ve konut kredileri büyümelerindeki hız kaybı 2016 yılının ilk üç ayında da devam etmektedir. Bireysel kredi kartlarında görülen artış baz etkisine bağlı olarak gelişirken, taşıt kredilerinde ise finansman şirketlerinin pazardan aldığı paydaki istikrarlı artışa bağlı olarak görülen daralma azalarak devam etmektedir. (Grafik III.1.12).

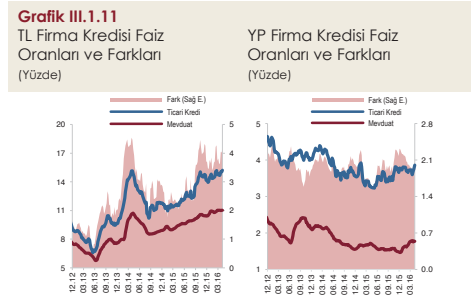
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

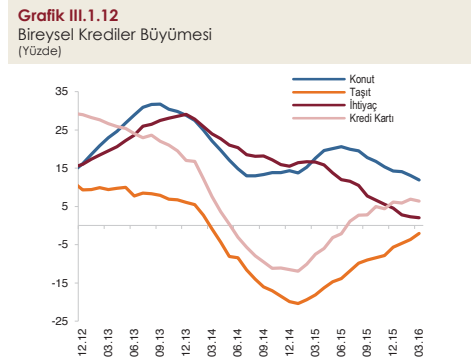
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Kaynak: KKB Risk Merkezi (Son Veri:03.16)

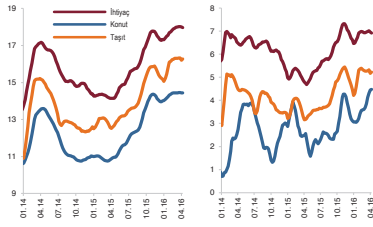

Kaynak: TCMB (Son Veri: 04.16)

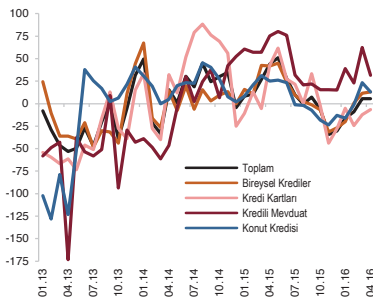
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.1.13
Bireysel Kredi Faiz Oranları
(4 Haftalık Hareketli Ortalama Yüzde)

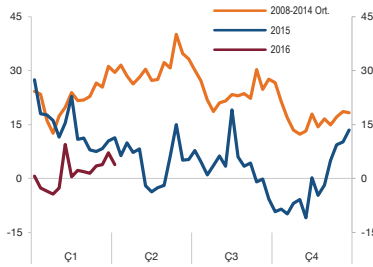
Not: Farklarda ihtiyaç ve taşıt kredileri için TL toplam mevduat, konut için beş yıl vadeli DİBS faizi kullanılmıştır.
Kaynak: TCMB (Son Veri: 04.16)

Grafik III.1.14
Yeni Kredi Başvurularının Ortalama Bireysel Kredi Notu
(Ortalamadan Anımsınış Puanı)

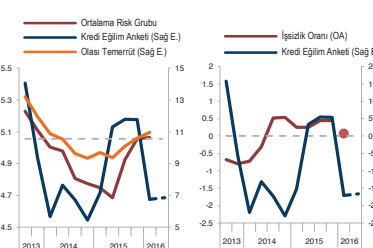
Not: İhtiyaç ve taşıt kredileri bireysel krediler olarak raporlanmaktadır.
Kaynak: KKB (Son Veri 04.16)

Grafik III.1.15
İhtiyaç Kredisi Büyüme Eğilimi
(Yıllık Yüzde Değişim)

Kaynak: KKB (Son Veri 04.16)

Grafik III.1.16
Yeni İhtiyaç Kredileri
(Ortalama Risk Grubu, Yüzde)

Not: Ortalama Risk Grubu ve Olası Temerrüt serileri KKB'den gelen verilerin ağırlıklı ortalamaları ile elde edilmiştir. İstisna oranı mevsimsel etkilerden ve dönem ortalamasından arındırılmıştır, ve en son veri 02.16'ya aittir. Kredi Eğilim Anketi'nde son veri 03.16 olup 2016 yılı ikinci çeyrek verisi beklentileri göstermektedir ve seri iki grafikte de sağ panel sağ eksenine göre çizilmiştir ve nötr seviye yatay kesikli sıfır hattı ile gösterilmiştir.
Kaynak: TCMB, KKB, TÜİK

İhtiyaç kredileri büyümelerinde süregelen ivme kaybında, alınan makroihtiyati tedbirlerin yanı sıra, bankaların kredi riskine yönelik endişelerinin de rol oynadığı görülmektedir. Banka Kredi Eğilim Anketi, 2016 yılının ilk çeyreğinde bankaların kredi riskine standartları sıkılaştırarak ve faiz oranlarını artırarak tepki verdiklerini ortaya koymaktadır. Faizlerin genel seviyesinin, seçim sonrası kısa süreli gevşemenin dışında, görece yüksek seyretmesinin de talebi caydırmış olabileceği değerlendirilmektedir (Grafik III.1.13). Zira Kredi Kayıt Bürosu (KKB) verilerine göre, bireysel kredisi başvurusu yapanların ortalama Bireysel Kredi Notlarının (BKN) faizlerin yükseldiği 2015 yılının ilk çeyreğinden itibaren düştüğü, faizlerin ve kredi mevduat faiz farklarının nispeten sabit seyrettiği son çeyrekte ise tekrar yükselişe geçtiği görülmektedir. Yüksek BKN'li bireylerin faizlerdeki bu yatay seyir ile taleplerini kısıtlı bir düzeyde artırdıkları düşünülmektedir (Grafik III.1.14).

Makroekonomik gelişmelerden bağımsız olarak oldukça düşük seviyelerde seyreden konut kredilerinde arz yönlü bir baskının olmadığı değerlendirilmektedir. Kredi eğilim anketinin sonuçları da bu değerlendirmeyi destekler niteliktedir. İhtiyaç kredisi büyümesi gerek uzun dönem ortalamasının gerekse geçtiğimiz yılın çok altında seyretmektedir (Grafik III.1.15).

Bireysel krediler, firma kredilerine oranla ekonomik gelişmelere daha hızlı bir şekilde cevap vermektedir. 2016 yılı birinci çeyreğinde hanehalkı güven endeksinde görülen düşüş kredi büyümesindeki yavaşlamanın sürmesine neden olabilir. 31 Mart 2016'da yürürlüğe girerek bankaların bireysel krediler için ayırmak durumunda olduğu sermaye miktarını azaltan yeni risk ağırlıkları düzenlemesi söz konusu yavaşlamanın hız kaybetmesini sağlayabilecek bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Banka Kredi Eğilim Anketi'nin verilerine göre ihtiyaç kredi başvurularına uygulanan standartlar nötr seviyeyi gösteren sıfır hattı altına inmiş, yani standartlar 2015 yılı ikinci çeyreğinden itibaren görülen sınırlı genişlemeyi son çeyrekte tersine çevirmiştir (Grafik III.1.16). Bu noktada BKN kırımlarında yeni açılan kredi verileri yeni kullanılan kredilerin riskliliği hakkında ışık tutmaktadır. Grafik III.1.16 sol panelde görüleceği üzere bankaların kredi başvurularına uyguladıkları standartların gevşemesini takiben (sıfır üstü değerler) temsili yeni kredi kullanıcıları daha yüksek bir risk notuna sahip olan bir üst gruba

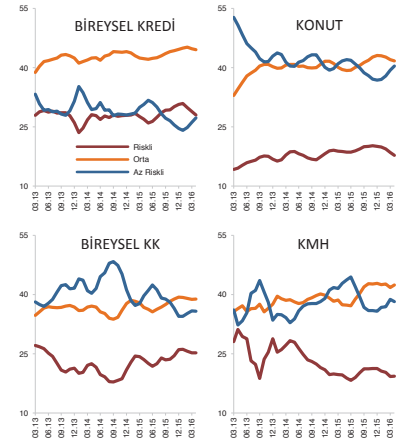
kaymıştır. Buna bağlı olarak yeni kredilerde beklenen temerrüt oranları artmıştır. Bireysel kredi standartlarının geçtiğimiz çeyrekte tekrar sıkılaşmaya başlaması yani bireysel kredilerin daha ihtiyatlı kullanılacak olması ile bu iki serinin bir sonraki dönemde azalması; ortalama kullanıcının ait olduğu risk grubunun daha düşük bir gruba inmesi ve beklenen temerrüt oranlarının düşmesi ön görülmektedir.

Kredilerin temerrüde düşmesinde sadece kullanım yapılan grubun nitelikleri değil, aynı zamanda genel makroekonomik görünüm de etkili olmaktadır. Bu bağlamda işsizlik oranı hem ekonomik gelişmelerin güncel bir temsilcisi olarak, hem de TGA oranlarını öncüleme gücü itibarıyla önemli bir göstergedir. İşsizlik oranı ile Kredi Eğilim Anketi genellikle ters orantılı bir ilişki sergilemekte, ekonominin yavaşladığı dönemlerde standartlar sıkılaşmaktadır. Şubat döneminde gözlenen istihdam verileri 2016 yılı ilk çeyreği için standartlarda gözlenen sıkılaşmanın önümüzdeki dönemde devam etmeyeceğine işaret etmektedir (Grafik III.1.16).

Standartlardaki gelişmelerin kredi riskine yansımalarını değerlendirebilmek için yeni kredi kullanıcılarının ileriye dönük borçlanma eğilimlerini 1 (düşük riskli grup) ve 64 (yüksek riskli grup) puan arasında raporlayan bir diğer skor bazlı KKB risk ölçütü Bireysel Borçluluk Endeksi'nden (BBE) faydalanılabilir. 2015 yılı son çeyreğinde gevşek seyreden standartların bir sonucu olarak tüm kredi kalemlerinde BKN-BBE matrisine göre az riskli olan tüketicilerin toplamdaki paylarının azaldığı, bir başka deyişle kredi ortalama riskliliğinin arttığı gözlenmiştir (Grafik III.1.17). Yeni yılda bankaların sıkılaşmaya başlayan standartları ile uyumlu olarak her kalem için başvuruda bulunanların ortalama BKN'ye yaklaştığı ve yeni açılan kredilerde yüksek riskli kesimin payının azaldığı görülmektedir (Grafik III.1.14 ve Grafik III.1.17).

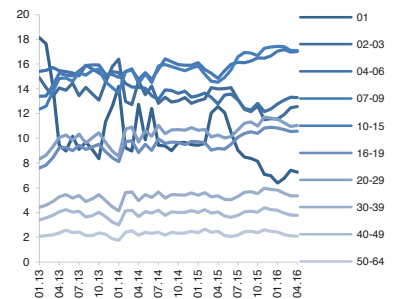
Bu noktada yeni kredilendirilen gruplar arasında görülen bu risk kaymasının arkasında yatan dağılımsal değişimi ve bu değişimin kalıcılığını değerlendirmek önem kazanmaktadır. BBE'ne göre 2015 yıl sonunda, ortalamada artan riskin sebebi 64 risk grubu arasından sadece en düşük riske sahip üç grubun yeni açılan kredilerdeki payının 2015 yılı ikinci çeyreğinden itibaren azalmasıdır (Grafik III.1.18). Buldukları grup itibarı ile ödeme güçlerini aşan bir borçlanma eğiliminde veya borç yükü altında

Grafik III.1.17
Yeni Kredilerde Bireysel Kredi Notu ve Borçluluk Endeksi Matrisi (Yüzde)

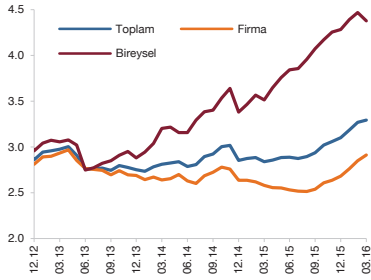
Not: Matris ihtiyaç ve taşıt kredilerini bireysel krediler olarak raporlamaktadır.
Kaynak: KKB (Son Veri: 04.16)

Grafik III.1.18
Yeni Açılan Bireysel Kredilerin BBE Dağılımı (Yüzde)

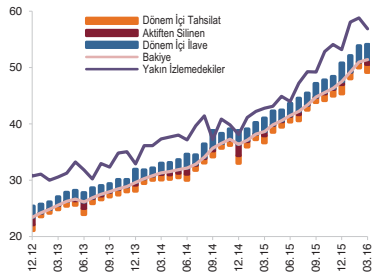
Not: Grafikte ihtiyaç ve taşıt kredilerini birlikte raporlanmıştır.
Kaynak: KKB (Son Veri: 04.16)

Grafik III.1.19
Kredi Türüne Göre TGA Oranları
(Yüzde)

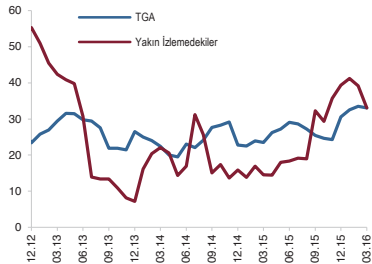
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.1.20
TGA Brüt Tutarları
(Milyar TL)

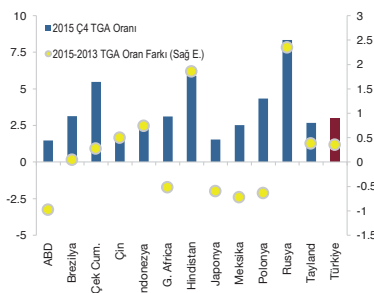
Not: Yakın izlemedeki krediler borçlunun kredibilitesinde veya ödeme gücünde şüphe oluşan veya borç ödemesi 30 ila 90 gün geciken kredilerdir.
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.1.21
TGA ve Yakın İzlemedeki Kredilerin Büyümesi
(Yüzde, Yüzde Puan)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.1.22
TGA Oranlarının ve TGA Oranı Farklarının Gelişimi
(Yüzde, Yüzde Puan)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

olmayan bu şahısların yüksek finansman maliyetleri karşısında geçici bir eğilim ile kredi taleplerini kısıp tüketim ihtiyaçlarını kendi finansman olanakları ile karşılamayı tercih etmiş olmaları kuvvetle muhtemeldir. Keza 2016 yılı itibarıyla durağanlaşan kredi-mevduat faiz farkı ile bu grubun yeni kredilerdeki paylarının toparlandığı gözlenmiştir.

III.1.3. Tahsili Gecikmiş Alacaklar

Toplam TGA oranı 2015 yılının son çeyreğinden itibaren artış göstermektedir. Bunda aynı dönemde artış gösteren firma kredilerleri TGA oranı etkili olmuştur. En son dönemde görülen yatay hareket kısmen bireysel ve mikro KOBİ TGA portföylerinden silinen aktiflerden kaynaklanmıştır (Grafik III.1.19 ve Grafik III.1.20). Genel olarak, yakın izlemedeki krediler takip eden dönemdeki TGA oranı için öncü bir göstere olarak değerlendirilebilir. 2015 yılı Eylül ayından itibaren yakın izlemedeki kredilerin büyümesinde gerçekleşen yükseliş TGA oranlarındaki artışı öncülemiştir. Yakın izlemedeki kredilerin son dönemde gösterdiği düşüş ise TGA bakiyelerinde gözlenen artışın önümüzdeki dönemde yavaşlayacağına işaret etmektedir (Grafik III.1.21). Gelişmekte olan ülkelere kıyasla 2015 yılı üçüncü çeyreği itibarıyla ülkemiz bankacılık sektörü toplam TGA oranının düşük seviyede olduğu görülmektedir (Grafik III.1.22).

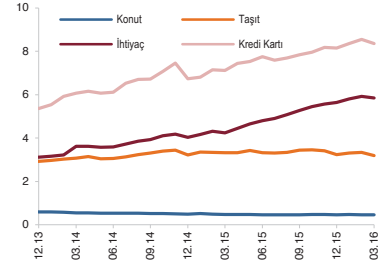
Firmaların temerrüde düşme olasılıkları dönem içindeki karlılıkları ve hâlihazırda var olan kaldıraç oranlarıyla bağlantılıdır. Karlılığı artan ve az kaldıraç kullanan şirketler kredi ödemelerini daha rahat yapacağı gibi ihtiyaç halinde kolaylıkla yeni kredi bulabileceklerdir. 2015 yılında Bölüm II.1 de gösterildiği üzere BIST firmalarının kaldıraç oranlarında artış, 2016 yılı Ocak ayında yayımlanan Enflasyon Raporu'nda dile getirildiği üzere şirket karlılıklarında düşüş gözlenmiştir. Bu durum firmaların temerrüt riskini yükseltip, toplam firma TGA oranlarını arttırıcı yönde etkide bulunabilir. Bu olası etkiyi hafifletebilecek iki etmen göz önünde bulundurulmalıdır. İlk etmen, firmaların kullandıkları kredilerin çoğunlukla uzun vadeli olması ve kredi havuzunun çoğunun TGA olasılıkları düşük olan büyük firmalar tarafından kullanılmasıdır. İkinci etmenin ise, 2015 yılında iç talep göstergeleri yavaşlama eğiliminde iken, 2016 yılı için bu göstergelere dair beklentilerin daha olumlu seyretmesi ve dolayısıyla firmaların ödeme gücünün iyileşmesi olduğu değerlendirilmektedir.

Bireysel kredilerden ihtiyaç kredileri ve kredi kartında TGA oranlarındaki artış eğilimi devam etmektedir. Son iki ayda görülen düşüş ise bu dönemde yapılan aktiften silinmelerle ilişkilidir (Grafik III.1.23). Bireysel kredi TGA oranlarında görülen artışta özellikle ihtiyaç kredilerinden gelen TGA'ların önem kazandığı tespit edilmiştir. Kredi kartı TGA oranlarının toplam bireysel TGA oranına olan katkısının ise son dönemde arttığı görülmektedir (Grafik III.1.24). İhtiyaç kredilerinin toplam TGA oranına yaptığı bu katkılar kredilerin kullanıldıktan hemen bir sonraki dönemden itibaren TGA'ya düşme oranlarının incelendiği yaşlandırma analizinde de görülmektedir. İhtiyaç kredilerinin 2015 yılı ilk iki çeyreğindeki TGA'ya dönüşüm performansı genel anlamda 2014 yılına benzer şekilde gerçekleşmiştir (Grafik III.1.25).

Son dönemde kredi kartı bakiyelerindeki artış hızı Grafik III.1.26'da görüldüğü üzere istikrarlı bir şekilde büyümeye devam etmektedir. Kredi kartlarının artan TGA oranı büyümesine verdiği katkı ve kabul oranlarında yaşanan toparlanma (Grafik III.1.27) ile birlikte temsili başvuruların ortalama BKN değerlerinin altında seyretmesi kredi kartlarının performansının yakından takibini gerektirmektedir. Öte yandan taksitli kredi kartı bakiyesi oranının büyümeye başlaması ile kredi kartı kullanıcılarının daha uzun vadeye yaydıkları borçlarını ödemeleri TGA oranlarına katkıyı azaltabilecektir (Grafik III.1.26).

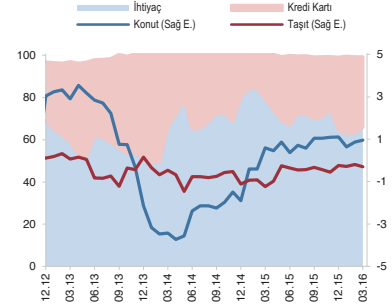
Grafik III.1.16'da görüldüğü üzere mevsimsel etkilerden arındırılmış olan işsizlik oranı son dönemlerde ortalamanın üzerinde seyretmektedir. Diğer taraftan sene başından itibaren geçerli olan asgari ücret artışı ile harcamaların ve kredi talebinin sadece asgari ücret grubu için değil diğer gelir gruplarını için de artması beklenmektedir. Ücretlerdeki yükseliş kredi talebinin artmasına neden olurken, bireylerin ödeme gücünün artmasını sağlayabilecektir.

Grafik III.1.23
Bireysel Kredi TGA Oranları
(Yüzde)

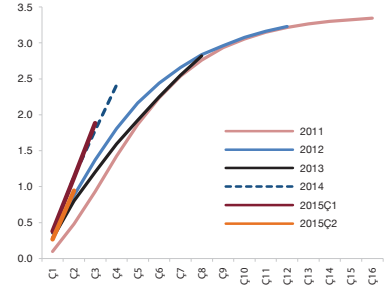
Not: Brezilya, Çin ve Japonya için üçüncü çeyrek verileri, diğer ülkeler için dördüncü çeyrek verileri raporlanmıştır. Farklar Çin için 2013 yılı üzerinden, diğer ülkeler için raporlanan son veri ve iki yıl öncesine tekabül eden çeyrek üzerinden hesaplanmıştır.
Kaynak: IMF Financial Soundness Indicators

Grafik III.1.24
Bireysel Kredi TGA Oranı Büyümesine Katkıları
(Yüzde)

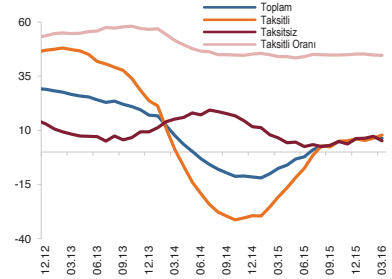
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.1.25
İhtiyaç Kredileri Yaşlandırma Analizi
(Yüzde)

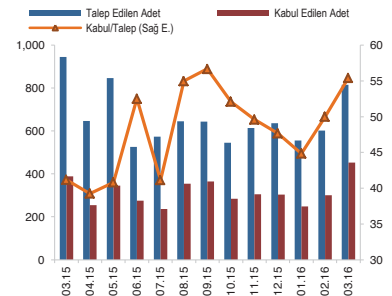
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.1.26
Bireysel Kredi Kartı Bakiyelerinin Gelişimi
(Yıllık Yüzde Değişim)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.1.27
Bireysel Kredi Kartı Adet Bazında Kabul Oranları
(Bin, Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Kutu
III.1.1

Bireysel Kredilerde Makroihtiyati Politikalar

Finans sektörünün aracılık görevini ne derecede verimli bir şekilde yerine getirebildiğinin önemli bir göstergesi kredi büyümesidir. Ancak bireylerin ve firmaların ödeme gücünün ötesinde gelişen kredi büyümesi finansal istikrarsızlığa yol açabilmektedir. Finansal sektörde yaşanan gelişmeler sektörün aracılık faaliyetleri vasıtasıyla reel ekonomi üzerinde etki gösterebilmektedir. Dolayısıyla ödeme gücünü aşan bir borçluluk yükü oluşturmayan, sağlıklı bir kredi büyüme oranının yakalanabilmesi hem finansal sektörün hem de reel ekonominin istikrarlı bir biçimde büyümesi için gereklidir.

Finansal istikrarın sağlanması ve sürdürülmesi için ülkemizde özellikle 2008 yılından itibaren bireysel kredilere yönelik bir dizi makroihtiyati önlemler alınmıştır. Bu önlemlerin bireyleri tasarrufa yönlendirdiği, borçluluk oranı ve kredi vadelerini düzenleyerek bireylerin kredi talebini ve kullanımını azalttığı değerlendirilmektedir. Ayrıca kredi risk ağırlıklarına yönelik düzenlemeler bankacılık sektörünün genelini etkilemiştir. Söz konusu makroihtiyati tedbirlerin kapsamı ve kredi segmentleri üzerindeki etkileri 2014 yılı Kasım ayı Finansal İstikrar Raporu'nda detaylı bir şekilde işlenmiştir. Bu kutuda kredi kartlarının taksit süreleri, asgari ödemeleri ve limitlerinin belirlenmesi; ihtiyaç ve taşıt kredilerinin vadeleri; ve taşıt kredilerinin kredi-değer oranları ile ilgili makroihtiyati politikaların bireysel kredi kullanımı ve vadeleri üzerindeki etkileri Kredi Kayıt Bürosu (KKB) tarafından derlenen detaylı bir veri seti kullanılarak incelenmektedir.¹

2013 yılından itibaren kredi kartları asgari ödeme oranları artırılmış, limitleri gelir ile ilişkilendirilmiş (08.10.2013) ve taksitlendirme süresi kısıtlanmıştır (01.02.2014).² Kullanıcılar için pahalı bir kredi aracı olan kredi kartları, bankaların genel karşılıkları kapsamına alınması ve risk ağırlıklarının artırılması ile bankalar için de alternatif maliyeti yüksek bir varlık haline getirilmiştir. Arz ve talep tarafından işleyen bu düzenlemeler ile kredi kartının kredi aracı olmaktan çıkarılıp sadece ödeme aracı olarak kullanılması hedeflenmiştir. Kredi kartlarına uygulanan azami faiz oranları 2006 yılından itibaren TCMB tarafından belirlenmektedir. Dolayısıyla adı geçen makroihtiyati politikaların yansımalarını fiyatlama kanalından ziyade kullanım kanalında gözlemlemek mümkündür. KKB tarafından yeni başvuru sayısı ve yeni açılan kredilerle ilgili kullanım detayları bireylerin risklilik düzeyleri ile ters orantılı olan Bireysel Kredi Notlarına (BKN) göre raporlanmış ve bu kutuda bankacılık sisteminde kabul gören BKN gruplarıyla analiz edilmiştir.

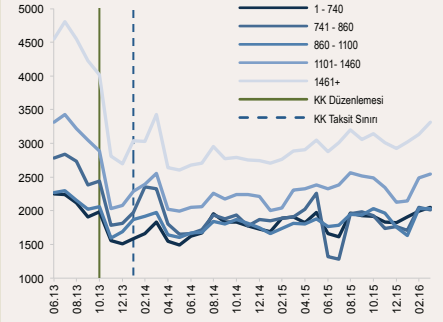
Düzenlemeleri takip eden dönemde yeni açılan bireysel kredi kartları ortalama limitlerinin hızla azalarak bu düşük seviyelerde sabit kaldığı, yeni kredi kartı başvuru sayısının da istikrarlı bir şekilde düştüğü görülmüştür (Grafik III.1.1.1 ve Grafik III.1.1.2). Sınırlanan taksit sayısı ve gelire ilişkilendirilerek azalan limitler sayesinde tüketicilerin kredi ihtiyaçlarını kredi kartları yerine diğer kredi kanalları ile karşıladıkları değerlendirilmektedir. Başvuru adedi ve ortalama limitlerin tüm BKN grupları için düşmesi alınan tedbirlerin kredi kartından caydırıcı etkisinin tüm tüketici gruplarına aksettğini göstermektedir.

¹ Detaylı bilgiler için bakınız Finansal İstikrar Raporu-Kasım 2014, Sayı 19 Özel Konu IV.1 'Türkiye'de Tüketici Kredilerine Yönelik Makro İhtiyati Politikalar,' s.51-60 ve Finansal İstikrar Raporu-Kasım 2014, Sayı 19 Özel Konu IV.2 'Türkiye'de Tüketici Kredilerine Yönelik Makro İhtiyati Politikaların Etki Analizi,' s.61-73.

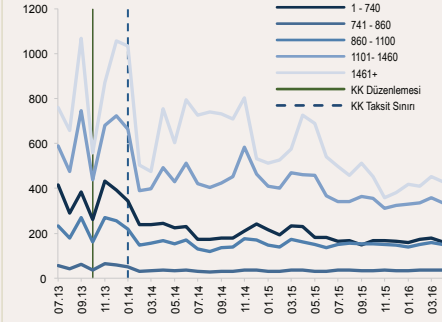
² Bu tarihi takiben birkaç belirli kalem için taksit sayıları yeniden düzenlenmiş olup bu kutuda 31.12.2013 tarihli yönetmelik üzerinde durulmuştur.

Grafik III.1.1.1

BKN'ye Göre Yeni Kredi Kartlarında Ortalama Limit (TL)

Grafik III.1.1.2

BKN'ye Göre Yeni Kredi Kartı Başvurusu (Bin Kişi)

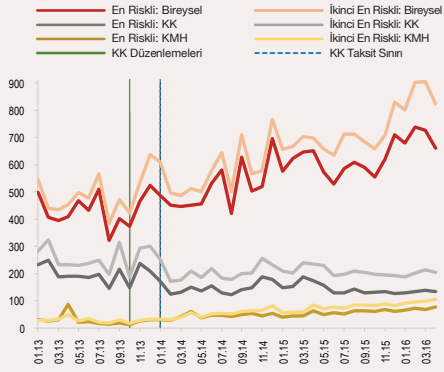
Not: Bireysel Kredi Notu 1 ve 1900 arasında bir değer alır, artan not azalan risklilik göstergesidir. 31.12.2013 tarihli yönetmelikte yer alan kredi kartı taksit sınırı 01.02.2014 tarihinde yürürlüğe girmiş olduğunu gösterecek şekilde resmedilmiştir.

Kaynak: KKB.

BKN değerlerini destekleyici bir veri seti olan Bireysel Borçluluk Endeksi (BBE) ise bireylerin ileriye dönük borçlanma eğilimlerini değerlendirerek orta vadede ödeme sıkıntısı yaşayabilecek kullanıcıları tespit etmeyi hedefleyen skor bazlı bir endekstir. 64 puanlık bir aralık üzerinde artan risklilik seviyesi ile yükselen endeks değerleri 10 ana grup halinde raporlanmaktadır. Kredi kartına yönelik tedbirleri takiben, endeksin en yüksek borçluluk riski taşıyan (birinci ve ikinci yüzde yirmilik kısım) gruplarının kredi kartı başvuruları azalmış, bireysel kredi başvuruları ise artmıştır (Grafik III.1.1.3). Bu durum, makroihtiyati politikalar ile yüksek risk grubundaki bireylerin kredi ihtiyaçlarını kredi kartları ile karşılamak yerine diğer kredi araçlarına yöneldiklerini göstermektedir. Diğer taraftan, aynı dönemde bu gruplar için KMH başvurularının artmış olması finansal istikrar açısından dikkat çekici bir gelişmedir. 2013 yılı Mayıs ayında KMH faizlerine uygulanmaya başlanan azami akdi ve gecikme faizi sınırları KMH kullanıcılarının faiz maliyetlerini sınırlamıştır.

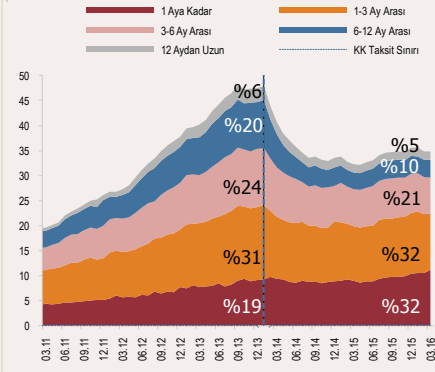
Söz konusu tedbirleri takiben taksitli kredi kartı bakiyesi yıllık büyüme oranları azalmış, taksitli bakiyenin toplam bakiyeye oranı yatay bir seyir izlemeye başlamıştır (Ana Metin Grafik III.1.26). Bireylerin kredi kartı harcama eğilimlerinde görülen bu değişikliğin sadece taksitli-taksitsiz harcama kırımında bir kaymadan ibaret olmadığını, tüketicilerin taksit sayıları kırımında düşük taksit sayılarına yönelme eğiliminde olduklarının da altı özellikle çizilmelidir. Azami taksit sınırının yürürlüğe girmesi ile taksit sayısı tercihleri sınırın üzerinde kalan tüketicilerin üst sınırın hemen altında yoğunlaşması beklenir. Dolayısıyla uygulama değişikliğinden önce 9 ay sınırı üzerinde olan kullanım tercihlerinin 6-9 ay arası vadelere doğru güncellenmesi beklenmektedir. Fakat taksit sayısı kırımlarında özellikle uygulamaların hedef aldığı 9 aydan uzun vadeli harcamaları tercih eden tüketicilerin yeni kullanımlarını 9 ayın hemen altına çekmek yerine kredi kartı kullanım alışkanlıklarını değiştirdikleri ve daha kısa taksit dönemlerini tercih ettikleri gözlenmektedir (Grafik III.1.1.4).

Grafik III.1.1.3
Riskli BBE Kredi Başvuru Sayısı
(Bin Kişi)

Not: KK düzenlemeleri kredi kartı asgari ödemelerini limitle, kredi kartı limitlerini gelire ilişkilendirerek kısıtlamış, KK taksit sınırı ise taksitlendirme sürelerini 9 ay ile sınırlandırmıştır. BBE 1 ile 64 arasında bir net almaktadır, en riskli grup 20-44 noltan arasındaki ortalama başvuru sayılarının yüzde 24'ünü temsil eden grubu, ikinci en riskli grup ise 10-19 noltan arasında başvuru alan yaklaşık yüzde 21'ini temsil eden grubu resmetmektedir. BBE ihtiyaç ve taşıt kredilerini birlikte raporlamaktadır. 31.12.2013 tarihli yönelimlikte yer alan kredi kartı taksit sınırı 01.02.2014 tarihinde yürürlüğe girmiş olduğunu gösterecek şekilde resmedilmiştir. Kaynak: KKB, BDDK.

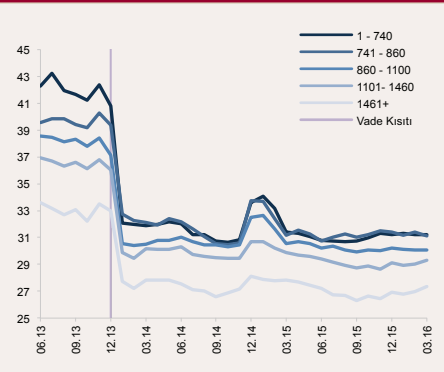
Grafik III.1.1.4
Kredi Kartı Taksit Süreleri
(Ay)

Not: Bir aya kadar olan süre taksitsiz satışları temsil etmektedir. 31.12.2013 tarihli yönelimlikte yer alan kredi kartı taksit sınırı 01.02.2014 tarihinde yürürlüğe girmiş olduğunu gösterecek şekilde resmedilmiştir. Kaynak: TCMB.

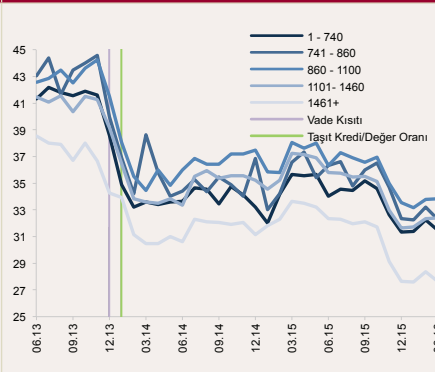
Kredi kartları taksit sayısı sınırlandırmasının bir benzeri de konut dışı tüketici kredileri için getirilen vade kısıtlaması ile hayata geçmiştir. İhtiyaç kredileri 36 ay, taşıt kredileri ise 48 ay vade ile sınırlandırılmıştır (31.12.2013). Taşıt kredileri ayrıca 2014 yılı Şubat ayı itibarıyla kredi değer oranı kısıtlamalarına da tabi tutulmaya başlamış, 50.000 TL sınırına kadar olan meblağlar yüzde 70, var ise bu sınırın üstünde kalan kısımlar ise yüzde 50 kredi-değer oranı ile sınırlandırılmıştır.

Grafik III.1.1.5
BKN'lere Göre İhtiyaç Kredisi Ortalama Vadeleri
(Ay)

Not: Vade Kısıtı ihtiyaç kredilerinin en fazla 36 ay, taşıt kredilerini ise 48 ay ile sınırlandırmıştır. Taşıt kredi/değer oranı vade kısıtının yürürlüğe girdiği 31.12.2013 tarihinde duyurulmuş, fakat 01.02.2014 tarihinde yürürlüğe girmiş olduğunu gösterecek şekilde resmedilmiştir. BKN 1 ile 1900 arasında bir net olup gruplar KKB'nin tahmin gücü yüksek programının sunduğu gruplar üzerinden oluşturulmuştur. Kaynak: KKB, BDDK

Grafik III.1.1.6
BKN'lere Göre Taşıt Kredisi Ortalama Vadeleri
(Ay)

Finans literatürüne göre firmalar kredi finansmanı ile gerçekleştirecekleri yatırımları için projenin artan riskliliği ile orantılı olarak artan vadeleri tercih etmektedir.¹ Benzer bir çıkarımı bireyler için

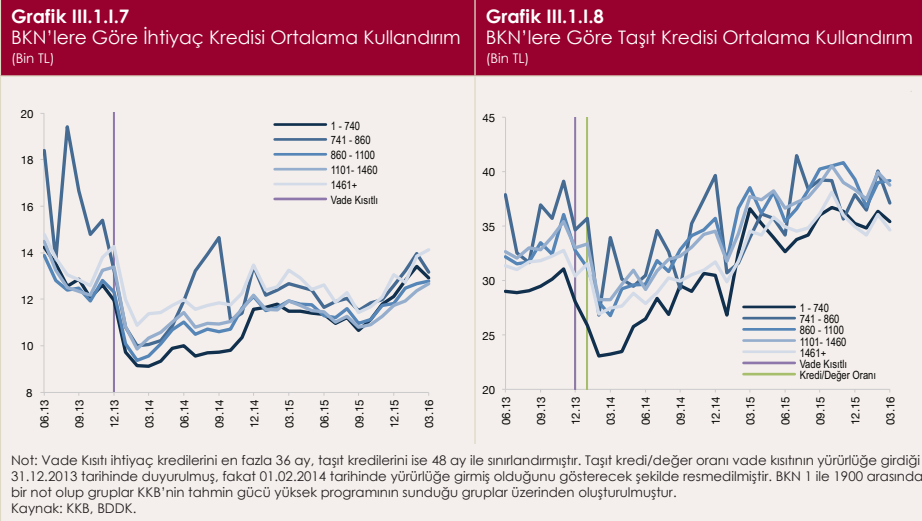
¹ Flannery (1986)'nın çalışmasına göre bunun sebebi firmaların yüksek riskli uzun dönem projeleri için ihtiyaç halinde yeni kaynaklar bulmakta veya yeniden yapılandırılmada zorlanacaklarını bilmeleri ve yüksek faiz oranlarına rağmen uzun vadeyi tercih etmeleridir. Düşük riskli yatırımların yeniden yapılandırılması ise kısa vadede daha olası olduğundan bu yatırımlar için kısa vadeli krediler tercih edilir. Bu sav birçok ampirik çalışma ile desteklenmiş olsa da Diamond (1991) teorik bir çalışmada hem yüksek hem de düşük riskli firmaların kısa, orta riskli firmaların ise uzun vadede borçlanmayı tercih ettiğini ve risklilik ile vade arasındaki ilişkinin lineer olmadığını savunmaktadır. Grafik III.1.1.5 görüleceği üzere ihtiyaç kredilerinde gözlemlenen vade yapısı Flannery'nin (1986) çalışması ile örtüşmektedir.

de yapmak mümkündür. Sabit bir kredi bakiyesi için vade kısaltıkça aylık ödemeler artacağından ödeme gücü düşük olan bireylerin daha yüksek ödeme imkânlarına sahip tüketicilere nazaran daha uzun vadeleri tercih etmesi beklenir. Dolayısıyla bireysel kredilerde düşük ödeme gücü ve BKN ile (artan risklilikle) vade tercihleri ters orantılı olarak uzar.

İhtiyaç kredilerinde beklentilere uygun olarak gerek vade kısıtı politikasından önce, gerek sonra ortalama kredi vadeleri BKN gruplarının artan riskliliği ile birlikte artmaktadır. Başka bir deyişle en yüksek riskli grubun en uzun, en düşük riskli grubun ise en kısa ortalama vadeye sahip olduğu görülmektedir (Grafik III.1.1.5). Vade kısıtı uygulamasıyla ortalama vadeler sadece vade kısıtının üzerinde olan gruplar için değil tüm risk grupları için azalmıştır. Bu itibarla gruplar risk sıralamaları ile doğru orantılı olarak artan vade sıralamasındaki yerlerini korumuştur. Taşit kredilerinde de vade ve kredi-değer oranı kısıtlarının uygulanmaya başlaması ile vadeler benzer şekilde kısalmıştır (Grafik III.1.1.6).

Vade kısıtının, görece daha riskli olduğu değerlendirilen en düşük BKN grubunu en yüksek oranda, en yüksek BKN grubundaki kullanıcıları ise en düşük oranda etkilemiş olması uygulanan politikanın başarısını farklı bir yönden de desteklemektedir.

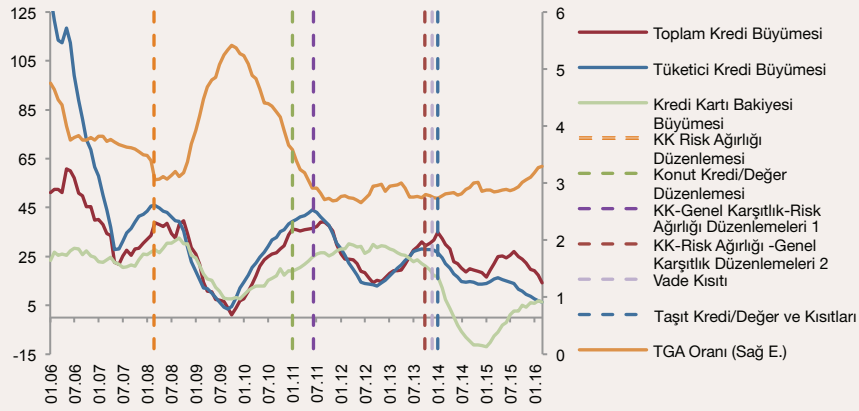
İhtiyaç kredilerine getirilen vade kısıtı sadece vadeyi değil, ortalama kullandırımı da etkilemiştir. Yüksek risk gruplarının kredi kullandırmalarındaki azalış düşük risk gruplarına göre daha keskin gerçekleşmiştir (Grafik III.1.1.7). Bu sayede en riskli gruba ait ve kısalan vadelerle birlikte artan aylık ödemeleri karşılayamayacak duruma düşen tüketicilerin yüksek tutarlı kullanımlarının önüne geçilmiştir. Vade kısıtı, uygulamayı takip eden dönemde ortalama kullandırımın genel olarak ılımlı bir artış seyri izlemesini sağlamıştır. Diğer taraftan benzer bir eğilim çoğunlukla döviz üzerinden fiyatlanan taşitlar için kullanılan banka kredilerinde kur etkisinin de tesiriyle görülmemektedir (Grafik III.1.1.8).

Sonuç olarak, alınan makroihtiyati tedbirler tüketici kredi büyümesini ılımlı düzeylerde tutmakta etkili olmuştur. 2008 küresel finansal kriz öncesinde toplam kredi büyümesinin çok üzerinde seyreden tüketici kredi büyümesi finansal kriz döneminde toplam kredi büyümesine yakınsamıştır (Grafik III.1.1.9). Bunu takip eden dönemlerde uygulamaya konulan makroihtiyati politikaların sayesinde tüketici kredisi büyümesi toplam kredi ile eşit veya çoğunlukla altında bir büyüme oranı takip etmeye başlamıştır. Ayrıca özellikle 2014 yılından itibaren ticari kredi büyümesinin altında bir seyir izlemiştir.

Kredi büyümesinin yavaşladığı dönemlerde TGA oranları artış gösterebilmektedir. Diğer taraftan 2011 yılından itibaren kredi büyümesinde görülen yavaşlamaya TGA oranları geçmişte olduğu gibi keskin ve zıt yönlü bir tepki vermemiştir. Makroihtiyati tedbirler bireyleri tasarrufa yönlendirmekle kalmamış, aynı zamanda tüm tüketici kredi kalemlerinde yeni verilen kredilerin kalitesini yükseltmiştir (Ana Metin Grafik III.1.14). Diğer bir deyişle, artan TGA oranlarının ılımlı bir seyir izlemesine katkıda bulunmuştur.

Grafik III.1.1.9
Makroihtiyati Düzenlemelerin Yıllık Kredi Büyümesine ve TGA Oranına Etkisi
(Yüzde)

Not: Kredi kartları ve konut kredileri ile ilgili diğer düzenlemelerin detayları Finansal İstikrar Raporu, Sayı 19, Özel Konu IV.1'de işlenmiştir. Taşıtlı kredi/değer oranı ve kredi kartı taksit kısıtları 01.02.2014 tarihinde yürürlüğe girmiş olduklarını gösterecek şekilde resmedilmişlerdir.
Kaynak: BDDK.

Kaynakça

Flannery, M.J. (1986). 'Asymmetric Information and Risky Debt Maturity Choice,' *Journal of Finance*, Sayı 41, s.19-37.

Diamond, D.W. (1991). 'Debt Maturity Structure and Liquidity Risk,' *Quarterly Journal of Economics*, Sayı 106, s.709-738.

Finansal İstikrar Raporu-Kasım 2014, Sayı 19 Özel Konu IV.1 'Türkiye'de Tüketici Kredilerine Yönelik Makro İhtiyati Politikalar,' s.51-60.

Finansal İstikrar Raporu-Kasım 2014, Sayı 19 Özel Konu IV.2 'Türkiye'de Tüketici Kredilerine Yönelik Makro İhtiyati Politikaların Etki Analizi,' s.61-73.

Ekonomiye ilişkin etkili politika kararlarının oluşturulabilmesi için iyi veri tabanının olması gerekmektedir. Finansal kriz sonrası yaşananlar daha ayrıntılı bir veri setinin önemini ortaya koymuştur. Özellikle Avrupa Birliği'nde veri çalışmaları oldukça önemli hale gelmiştir. Bu durum iki nedenden kaynaklanmaktadır. i) Euro bölgesindeki farklı ülkelerde, bireysel şirketler ve hanehalkları gibi sektörler ekonomik şoklara karşı çok farklı hareket etmişlerdir. ii) Avrupa Merkez Bankası (ECB) ve Avrupa Merkez Bankaları finans sektörünün denetlenmesi ve gözetimi alanında yeni önlemler almıştır. Stress testlerinin uygulanması, makro ve mikroihiyati tedbir politikaları bunların önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Ancak, yeni önlemlerin yeni araçlar ve bilgilerle desteklenmesi gerektiği anlaşılmıştır.

Bu kapsamda, ECB 2011 yılında Euro bölgesi ve Euro bölgesi dışı AB üyeleri Merkez Bankaları ile büyük, detaylı ve birleştirilmiş kredi ve kredi riski veri setinin toplanması için çalışmalara başlamıştır. Risk merkezi bulunan ve bulunmayan ülke Merkez Bankaları'nın projeye katılması öngörülmüştür. 24 Şubat 2014 tarihinde Avrupa Merkez Bankası'nın ECB/2014/6 sayılı kararıyla, yeni oluşturulacak risk veri seti projesi, "Analitik Kredi Veri Seti" (Analytical Credit Dataset-AnaCredit) kabul edilmiştir. Projenin, Merkez Bankası para politikaları ve operasyonları, risk yönetimi, finansal istikrar, araştırma ve istatistiki alanlarındaki çalışmalara destek sağlayacağı düşünülmektedir.

AnaCredit Projesi Neyi Öngörüyor?

- Mevcut ECB veri tabanı AB kapsamında karşılaştırılabilir bir veri tabanı ihtiyacını karşılayamamaktadır.
- AnaCredit ile uyumlaştırılmış yeni kavramlar ve tanımlar ortaya konmaktadır.
- İşletmelere yönelik detaylı bilgi toplanacaktır. Özellikle, farklı sektörleri değerlendirmek amacıyla küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin verileri de kapsanacaktır.
- Sorunlu ve batık kredilere ilişkin ayrıntılı veri setini içerecektir.
- Bölgeler bazında risk analizine olanak sağlayacaktır.
- Firmaların sınır ötesi işlemlerini de kapsayan toplulaştırılmış borç bilgilerinin oluşturulması sağlanacaktır.
- Denetim otoritelerinin bireysel firmaların kredi değerliliğini ölçmesi kolaylaşacaktır.
- Kredi riskine ilişkin sektörel ve bölgesel geniş veri tabanı ile sistemik riskin değerlendirilmesine imkan sağlayacaktır.

AnaCredit Projesinin Aşamaları

Tablo III.1.11.1'de görüldüğü üzere projenin üç aşamada tamamlanması planlanmaktadır.

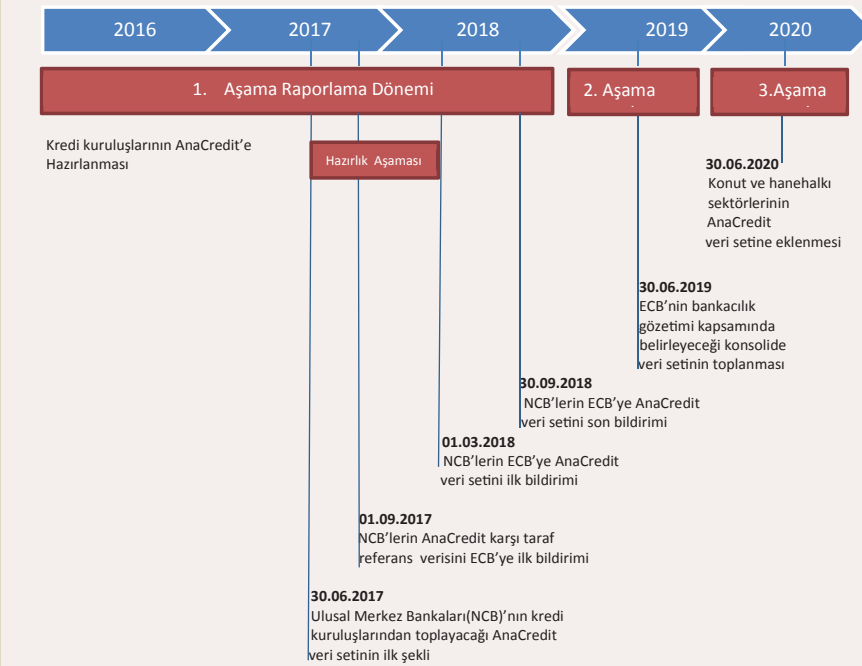
İlk adımda, AB Merkez Bankalarının kredi veri tabanına ilişkin ulusal "Risk Merkezlerini" oluşturmaları ya da varsa revize etmeleri beklenmektedir.

Mevcut durumda, Almanya Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Fransa, İspanya, İtalya, Portekiz ve Romanya dahil dokuz Avrupa ülkesinde Merkez Bankaları bünyesinde Risk Merkezi bulunmaktadır. ECB, Aralık 2015 tarihinde, raporlama yapılacak "Geçici Veri Seti" listesini tamamlamış olup, değerlendirilmek üzere kamuoyunun ve Merkez Bankaları'nın görüşüne sunmuştur. Nihai veri setinin ise 2016 yılının Aralık ayı itibarıyla tamamlanması beklenmektedir. Diğer taraftan, Euro bölgesi üyesi 19 Merkez Bankası'nın zorunlu olarak, Euro alanı dışında kalan diğer dokuz Merkez Bankası'nın ise "gönüllülük prensibi" ilkesiyle kendilerine raporlama yapacak bankalara ve/veya kredi bürolarına yönelik çalışmalarını Temmuz 2017 tarihine kadar tamamlaması gerekmektedir. 2018 yılı Mart ayı itibarıyla da Ulusal Merkez Bankaları'nın ECB'ye raporlama yapması beklenmektedir.

İkinci adımda, 2019 yılı ortasında, ECB'nin bankacılık gözetimi kapsamında belirleyeceği kuruluşlara yönelik olarak konsolide bilgiler toplanacaktır.

Üçüncü adımda, 2020 yılı ortasında, konut ve hanehalkı sektörünü kapsayan anonim kredi verileri toplanacaktır.

Tablo III.1.ii.1
Anacredit Projesi Yol Haritası

Kaynak: ECB

AnaCredit Sisteminde Toplanacak Veriler ve Kapsamı

Anacredit projesi çerçevesinde, niteliksel ve niceliksel veriler olmak üzere, tüzel kişilere ait repo dışındaki mevduatlar, kredili mevduat hesabı, kredi kartı borcu, kmh ve kredi kartı borcu dışındaki rotatif krediler, kredi imkanları, repo, ticari alacaklar, finansal kiralama ve diğer krediler konuları olmak üzere Euro bölgesindeki finansal kuruluşların yanı sıra Euro dışındaki finansal kuruluşların şubelerinin de verileri toplanacaktır. Bireysel veriler, Anacredit kapsamında yer almamaktadır. Verilerin bildirim, tüzel kişi bazlı olarak her bir borç ("borrower by borrower" veya "loan by loan") kapsamında olacaktır. Raporlama alt bildirim limiti, tüm enstrümanlarda 25.000 Euro ve tahsili gecikmiş alacaklarda 100 Euro olacaktır. Mevcut uygulamada Avrupa'daki en büyük ekonomi olan Almanya Merkez Bankası Risk Merkezi veri tabanında KOBİ'lere ilişkin alt bildirim limitinin 1.500.000 Euro olduğu düşünüldüğünde limit tanımındaki tutarın önemli bir değişiklik getirdiğinin altını çizmek faydalı olacaktır.

Toplanacak veriler sistematik olarak 10 başlık ve 140 alt başlıkta yer olacaktır. Kullanılan kavramlar, yeni veri tanımları getirmekte olup, mevzuatta bilinen terimlerle bire bir örtüşmediği görülmüştür (Tablo III.1.II.2).

Tablo III.1.II.2
Anacredit Veri Başlıkları

- 1) Karşı Taraf Referans Verisi
- 2) Karşı Taraf Temerrüt Verisi
- 3) Karşı Taraf Risk Verisi
- 4) Enstrüman Verisi
- 5) Finansal Veri
- 6) Muhasebe Verisi
- 7) Karşı Taraf Enstrüman Verisi
- 8) Ortak Yükümlülükler Verisi
- 9) Sağlanan Korunma Verisi
- 10) Sağlanan Korunma Enstrümanı Verisi

Kaynak: ECB

Sonuç ve Genel Değerlendirme

Anacredit projesinin faaliyete geçmesiyle birlikte ECB'nin etkinliğinin artacağı ve AB Merkez Bankaları açısından veri toplama ve analiz anlamında bir yeknesaklık sağlanacağı beklenmektedir. Kredilere ve kredi riskine ilişkin veri toplama alanında bir reform niteliğindeki projenin, makroihtiyati para politikası, risk yönetimi, finansal istikrar ve sistemik riske ilişkin olarak ECB'ye ve Ulusal Merkez Bankaları'na büyük destek sağlayacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan, çok ayrıntılı toplanacak verilerin, ülkelerin sistemlerinin farklı olması, bilişim ve insan kaynağı temelli bir yatırım gerektirmesi, bankaların ve kredi kayıt bürolarının gerekli düzenlemeleri yapması ve firmaların raporlamalarını değiştirecek olması nedeniyle belirlenen yol haritasında gecikmelere neden olabileceği gözlenmektedir.

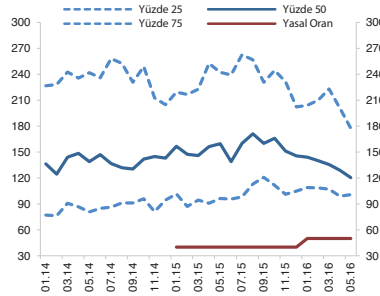
III.2. Likidite Riski

Uygulamadaki tedbirlerin etkisiyle bankaların likidite riskine dayanıklılığı devam etmektedir. Bankalar, kısa vadeli likidite pozisyonlarını düzenleyen Likidite Karşılama Oranı uygulamasında belirlenen oranları sağlama konusunda oldukça başarılıdır. Mevduatın krediyi karşılama oranındaki yatay seyir devam ederken, büyük ölçüde YP yükümlülüklerde yoğunlaşan çekirdek dışı fonlama kalemlerinde vadeler uzamaya devam etmiştir. Küresel para politikalarında likidite koşullarını destekleyici uygulamaların süreceği beklentisi ve risk iştahındaki artışa bağlı olarak, bir süredir hareketsiz olan ihraçların tekrar canlanmaya başladığı izlenmektedir. Bu gelişmeler ışığında yakın dönemde likidite kısıtlarının bankalar için bağlayıcı bir rol oynamayacağı öngörülmektedir.

Bankacılık sektörünün toplam ve YP için hesaplanan likidite karşılama oranları yasal sınırların oldukça üzerinde seyretmektedir. Bankaların bilançolarındaki yüksek kaliteli likit varlık stokunun 30 gün süreli net nakit çıkışlarını ne ölçüde karşılayacağını gösteren likidite karşılama oranları, 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren 10'ar puan artırılarak kalkınma ve yatırım bankaları haricindeki bankalarda YP ve toplam için sırasıyla asgari yüzde 50 ve yüzde 70 olarak uygulanmaktadır. Oranları en küçükten en büyüğe göre sırasıyla 25, 50 ve 75'inci yüzdilik dilimlerde yer alan bankalar incelendiğinde, tüm bankaların toplam ve YP için yeni yasal likidite karşılama oranlarını kayda değer bir marj ile sağlayabildikleri görülmektedir (Grafik III.2.1 ve Grafik III.2.2). Öte yandan, sistemin net TL fonlama ihtiyacını artıran döviz satım ihalelerinde satılan döviz tutarının kademeli olarak düşürülmüş olması banka likiditelerine bu kanaldan gelen olumsuz etkiyi sınırlamaktadır. İlave olarak, TCMB bünyesindeki Bankalararası Para Piyasası'nda döviz depo teminatı karşılığında TL likiditeye ulaşma imkanı da bankaların likidite yönetimini desteklemektedir.

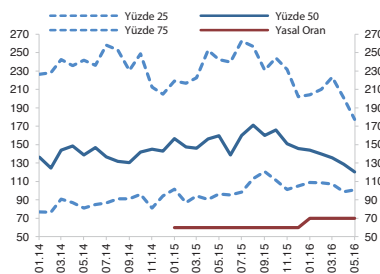
Bankaların likidite durumuna ilişkin göstergelerden biri olan mevduat ve özkaynak dışı kaynakların toplam yükümlülükler içindeki oranı, 2015 yılı başından itibaren yatay bir seyir izlemektedir. Söz konusu orandaki dalgalanmalar büyük

Grafik III.2.1
Yüzdilik Dilimlere Göre Bankaların YP Likidite Karşılama Oranları^{1,2} (4 Haftalık Hareketli Ortalama, Yüzde)

(1) Kalkınma ve yatırım bankaları hariçtir.
(2) Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır.
Kaynak: BDDK (Son Veri: 05.16)

Grafik III.2.2
Yüzdilik Dilimlere Göre Bankaların Toplam Likidite Karşılama Oranları^{1,2} (4 Haftalık Hareketli Ortalama, Yüzde)

(1) Kalkınma ve yatırım bankaları hariçtir.
(2) Konsolide olmayan raporlamalar kullanılmıştır.
Kaynak: BDDK (Son Veri: 05.16)

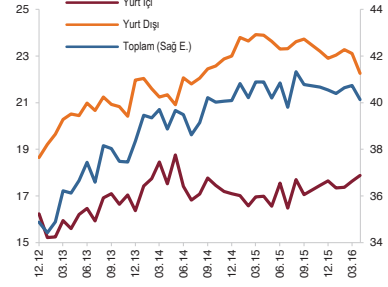
ölçüde mevduat dışı kaynakların önemli bir kısmını oluşturan yurt dışından temin edilen fonların TL karşılığının kur gelişmelerine bağlı olarak değişmesinden kaynaklanmıştır. Mevduat harici yurt dışı fonlamada bankalara borçlar, ihraçlar ve repodan sağlanan fonlar belirleyici olmaya devam etmektedir. Bu çerçevede, söz konusu fonlama kaynaklarında geçtiğimiz yılın ikinci yarısında yaşanan düşüş eğiliminin yerini sınırlı artışa bırakması ile yurt dışı fonların toplam yabancı kaynaklar içindeki payında görülen azalış eğilimi son bulmuştur.¹ Aynı dönemde yurt içinden sağlanan mevduat dışı kaynaklarda, bankalara borçların ve repo fonlamasının katkısı ile bir miktar artış gözlenirse de bunların toplam yabancı kaynaklar içindeki payı önemli bir değişim göstermemiştir (Grafik III.2.3).

Banka varlıkları içerisinde en büyük paya sahip kredilerin mevduatlarla fonlanma düzeyini gösteren kredi/mevduat (K/M) oranı yatay seyri devam ettirmektedir. 2014 yılı Ekim ayında kredilerin çekirdek yükümlülüklerle fonlanmasını teşvik etmek üzere uygulamaya koyulan tedbirin ilgili göstergedeki bozulmanın önüne geçilmesinde etkili olduğu değerlendirilmektedir. K/M oranına TL ve YP ayırımında bakıldığında, TL için bu oran belirgin olarak daha yüksek olduğu, öte yandan zaman zaman dalgalanmakla birlikte gerek TL gerek YP'de ilgili oranın yatay bir seyir izlediği görülmektedir (Grafik III.2.4).

K/M oranı fonlama risklerinin ölçümünde önemli bir gösterge olmasına rağmen, mevduat dışı istikrarlı fonlama kaynaklarını hesaba katmadığı için riskin kapsamlı ölçümünde yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla fonlama tarafındaki istikrarsızlıkların oluşturabileceği likidite risklerinin daha kapsamlı ölçülebilmesi için $K/(M+\text{diğer istikrarlı kaynaklar})$ oranı hesaplanmıştır. Mevduatın yanı sıra özkaynaklar, sermaye benzeri borçlar, uzun vadeli ihraçlar ve bankalardan bir yıldan uzun vadeli borçlanma kalemleri istikrarlı olarak değerlendirilebilecek fonlama kaynaklarıdır. Bankacılık sektörünün $K/(M+\text{diğer istikrarlı kaynaklar})$ oranı ise 2016 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 80 seviyesindedir. 2010 yılı sonundan itibaren artış eğilimine giren söz konusu oran alınan tedbirler sonucu bir miktar azalmış, sonrasında ise yatay seyretmiştir. Dolayısıyla, bankacılık sektörünün fonlama kaynaklarına ilişkin likidite risklerinin oldukça düşük bir seviyede olduğu değerlendirilmektedir (Grafik III.2.5).

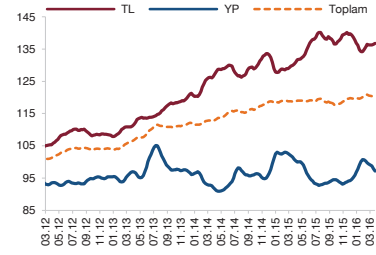
¹ Analize yurt dışından temin edilen fonların TL karşılığı dâhil edilmiş olup, yurt dışı kaynaklarda ve dolayısıyla toplam yabancı kaynaklarda 2016 yılı Mart ayında görülen sınırlı düşüş Türk Lirasında son dönemde yaşanan değerlenmenin bir sonucudur.

Grafik III.2.3
Mevduat Dışı Kaynakların Yabancı Kaynaklara Oranı (Yüzde)

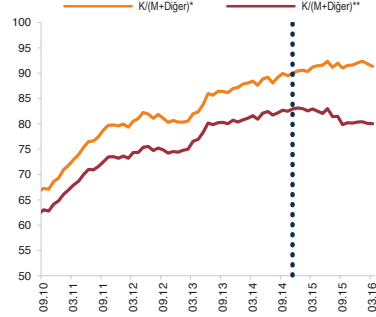
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.2.4
Kredi/Mevduat Oranı
(4 Haftalık Hareketli Ortalama, Yüzde)

Kaynak: BDDK (Son Veri: 03.16)

Grafik III.2.5
Kredi/(Mevduat+Diğer İstikrarlı Kaynaklar) Oranı
(Yüzde)

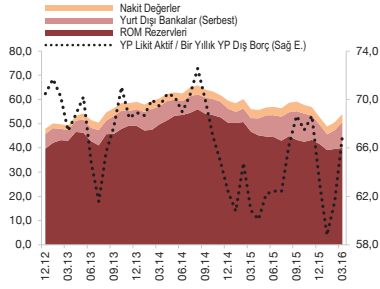
(*) Diğer içinde özkaynak, uzun vadeli ihraçlar ve sermaye benzeri borçlar dikkate alınmıştır.

(**) Diğer içinde özkaynak, uzun vadeli ihraçlar, sermaye benzeri borçlar ve 1 yıldan uzun vadeli diğer borçlar dikkate alınmıştır.

Kesikli çizgi ilgili politikanın uygulama tarihini göstermektedir.

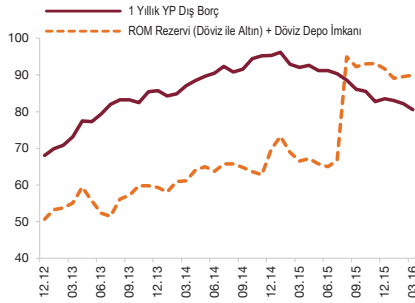
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.2.6
YP Likit Aktifler¹ ve 1 Yıllık YP Dış Borç
(Yüzde)

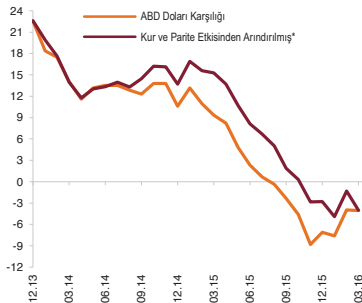
(1) ROM kapsamında tutulan rezervler, nakit değerler ve yurt dışı bankalar (serbest).
Kaynak: TCMB, MKK [Son Veri: 03.16]

Grafik III.2.7
ROM Rezervleri ve Döviz Depo İmkânı ile 1 Yıl İçinde
Vadesi Gelecek YP Dış Borç (Milyar ABD Doları)

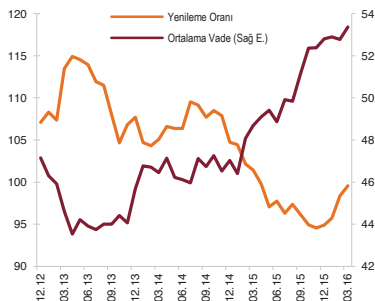
Kaynak: TCMB, MKK [Son Veri: 03.16]

Grafik III.2.8
Bankacılık Sektörü Yurt Dışı Borcunun Büyümesi
(Yıllık Yüzde Artış)

(* 2013 yıl sonu kur ve parite değerlerine göre yeniden hesaplanmıştır.
Kaynak: TCMB, MKK [Son Veri: 03.16]

Grafik III.2.9
Dış Borç Yenileme Oranı ve Ortalama Vadesi¹
(Yüzde, Ay)

(1) Menkul kıymet ihracatı dâhil toplam yurt dışı yükümlülük kullanım ve geri ödeme tutarlarının 6 aylık hareketli ortalamaları üzerinden hesaplanmıştır.
Kaynak: TCMB, MKK [Son Veri: 03.16]

Bankacılık sektörünün YP likidite pozisyonuna bir yıllık perspektif çerçevesinde bakıldığında bankaların kısa vadeli likidite şoklarına karşı dayanıklılığının devam ettiği görülmektedir.

2016 yılı Mart ayı itibarıyla bankaların seçilmiş YP likit aktifleri 54 milyar ABD doları seviyesindedir. Söz konusu aktifler, bir yıl içinde vadesi dolacak YP dış borcun yaklaşık yüzde 67'sini karşılayacaktır (Grafik III.2.6). Sektörün yurt dışından temin ettiği kısa vadeli borçların kayda değer kısmının teminatlı olduğu da likidite durumu değerlendirmelerinde dikkate alınmalıdır. Zira, teminatların önemli kısmı DİBS'lerden oluşmakla birlikte, TL cinsi kamu borçlanma senetlerinin TCMB nezdindeki döviz ve efektif piyasalarında teminat olarak kullanılabilmesi bankalara ilave bir güvence sağlamaktadır.¹ Bankalara tahsis edilen depo limitleri ile ROM kapsamında TCMB'de bulunduran altın ve döviz varlıklarının toplamı, bankaların gelecek bir yıldaki yurt dışı borç ödemelerini karşılayabilecek seviyededir (Grafik III.2.7).

Güçlü likidite pozisyonunu koruyan bankacılık sektörünün yurt dışı kaynak kullanımı zayıf seyretmektedir.

Bankacılık sektörünün yurt dışı banka ve benzeri kuruluşlara olan borçlarının ABD doları karşılığı 2015 yılı Ocak ayından itibaren gerilemeye başlamış olup, yıllık büyüme oranı 2015 yılının Ağustos ayında negatif bölgeye düşmüştür. Kur ve parite etkisinden arındırıldığında ise dış borç büyüme hızı 2015 yılı Kasım ayından itibaren negatif bölgededir. 2015 yılı Aralık ayı itibarıyla dış borçların tutarındaki gerileme yerini sınırlı artışa bırakmış olup, bankacılık sektörünün yurt dışı borçlarındaki düşüş sona ermiştir (Grafik III.2.8).

2014 yılı Temmuz ayından itibaren düşüş eğilimine giren dış borç yenileme oranı son dönemde yüzde 100 seviyesine tekrar yaklaşmıştır.

2015 yılı Haziran ayında dış borç yenileme oranı uzun süre sonra yüzde 100'ün altına düşmüştür. Son dönemde ise dış borçlarda yaşanan azalışın sona ermesi ile dış borç yenileme oranı yeniden yüzde 100 seviyesine yaklaşmıştır (Grafik III.2.9). Zorunlu karşılıklarda yapılan değişikliklerle, bankaların kısa vadeli borçlar yerine orta ve uzun vadeli

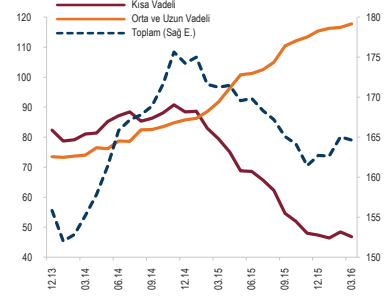
¹ 1 Eylül 2015 tarihi itibarıyla döviz likidite yönetiminin esnekliğini artırmak ve finansal istikrarı desteklemek amacıyla bankaların TCMB nezdindeki döviz ve efektif piyasalarında işlem yapma limitleri 50 milyar ABD dolarına yükseltilmiştir.

borçları yenilemede daha istekli davranmaları ise sektörün yurt dışı borçlarının ağırlıklı ortalama vadesinin 2015 yılı Şubat ayından itibaren yükselmeye başlamasını ve 2016 yılı Mart ayı itibarıyla da 53 aya kadar uzamasını sağlamıştır (Grafik III.2.9).

Bankacılık sektörünün yurt dışı borçlarının içinde kısa vadeli payı yüzde 28'e gerilemiştir. Alınan tedbirlerin de katkısıyla, 2015 yılı başından itibaren bankalar yurt dışından bir yıla kadar vadeli borçlanmalarını belirgin bir şekilde azaltarak, orta ve uzun vadeli kaynaklarını artırmıştır (Grafik III.2.10). Bankalar tüm dış borçlanma türlerinde kısa vadeden uzun vadeye geçiş yapmışlardır. Vadesi dolan bir yıl vadeli sendikasyon kredilerinin ağırlıklı olarak 367 gün olmakla birlikte, 3 yıla varan vadelerde yenilendiği görülmüştür. Repo fonlamasında vadeler kısa vadeli yenilenmemesi suretiyle uzatılmıştır. Daha uzun vadeli olarak temin edilen seküritizasyon kredisi kullanımları devam ederken, menkul kıymet ihraçlarında son aylarda yaşanan kısa vadeden uzun vadeye geçiş eğilimi de devam etmiştir (Grafik III.2.11).

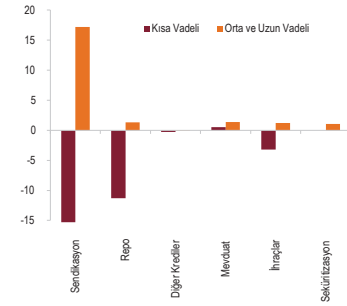
Borçlanma maliyetlerinin gelişimi, dış kaynak kullanımındaki azalmada daha çok yurt içi bankaların taleplerinin etkili olduğuna işaret etmektedir (Grafik III.2.12). Son 1 yılda sendikasyon kredileri borçlanma maliyetlerindeki dalgalanmalar tamamen Libor ve Euribor faiz oranlarındaki hareketleri yansıtmaktadır. Diğer bir ifadeyle temin edilen borçlarda uygulanan marjlar dönem boyunca değişmemiştir. Bu çerçevede, küresel likidite gelişmelerine bağlı olarak Euro cinsi sendikasyon kredilerindeki maliyetler ABD doları cinsi kredilere göre daha düşük seviyelerde seyretmektedir. Ayrıca diğer kredi kullanımlarında da 2015 yılı genelinde belirgin bir maliyet artışı olmamıştır. Bununla birlikte Aralık ayı toplantısında Fed'in uzun bir süreden sonra faiz artırımı kararı alması ile ABD doları cinsi borçların maliyetlerinde söz konusu artışı yansıtan sınırlı yükselişler yaşanmıştır. Fakat sınırlı maliyet artışlarının yaşandığı dönemde dış borçların tekrar toparlanmaya başlaması, maliyetlerin banka dış borçları üzerinde bir baskı oluşturmadığını ve 2015 yılı genelinde yaşanan daralmanın borç veren yabancı finansal kuruluşların risk iştahındaki azalıştan daha çok yurt içi bankaların tercihlerinden kaynaklandığını ima etmektedir.

Grafik III.2.10
Kısa ve Orta-Uzun Vadeli Dış Borç Gelişimi
(Milyar ABD doları)

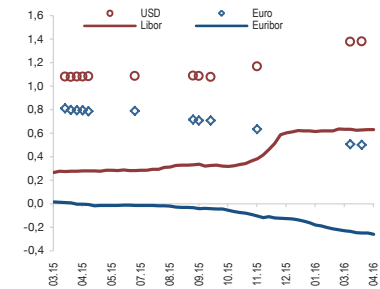
Kaynak: TCMB, MKK (Son Veri: 03.16)

Grafik III.2.11
2014 Yılı Sonuna Göre Yurt Dışı Borçlanma Türlerinin Tutar Değişimi (Milyar ABD doları)

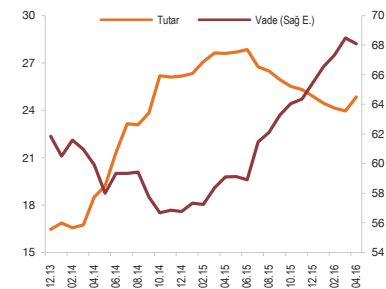
Kaynak: TCMB, MKK (Son Veri: 03.16)

Grafik III.2.12
367 Gün Vadeli Sendikasyon Kredilerinin Maliyet Gelişimi⁽¹⁾ (İşlem Bazlı, Yüzde)

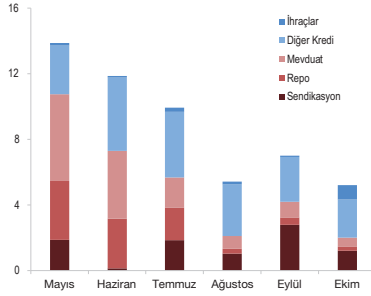
(1) Büyük ölçekli bankalar için.
Kaynak: KAP (Son Veri: 04.16)

Grafik III.2.13
Yurt Dışı YP Menkul Kıymet İhraç Gelişimleri
(Stok, Milyar ABD Doları, Ay)

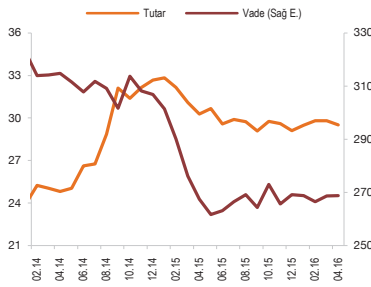
Kaynak: TCMB (Son Veri: 04.16)

Grafik III.2.14
Dış Borç Yakın Dönem Ödeme Planı
(Milyar ABD doları)

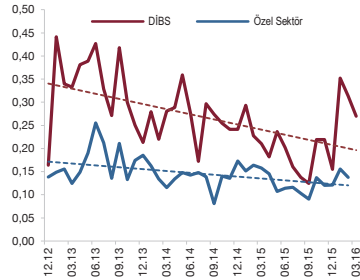
Kaynak: TCMB, MKK (Son Veri: 03.16)

Grafik III.2.15
Yurt İçi TL Menkul Kıymet İhraç Gelişmeleri
(Stok, Milyar TL, Gün)

Kaynak: MKK (Son Veri: 04.16)

Grafik III.2.16
İkincil Piyasa Menkul Kıymet İhraçlarının Günlük Ortalama Hacimlerinin Stok Menkul Kıymet İhraçlarına Oranının Gelişimi (Yüzde)

(1) BİST Kesin Alım Satım Pazarı Özel Sektör Menkul Kıymet İhraçları Kesikli çizgiler serilerinin doğrusal eğilimini göstermektedir.
Kaynak: TCMB, BİST, MKK (Son Veri: 03.16)

Son dönemde küresel para politikalarında likidite koşullarını destekleyici uygulamaların devam edeceği beklentisi ve risk iştahındaki artışa bağlı olarak bankacılık sektörü tarafından yurt dışında ihraç edilen YP cinsi menkul kıymetlerin tutarında yaşanan durgunluk yerini sınırlı bir artışa bırakmıştır. Söz konusu ihraçların stok ortalama vadeleri ise 2014 yılının Kasım ayından itibaren kısa vadeli ihraçların azalmasına bağlı olarak uzamaya devam etmektedir. 2016 yılı Mart ayı itibarıyla yurt dışında ihraç edilen YP menkul kıymetlerin ortalama vadesi 68 aydır. Söz konusu menkul kıymetler içinde kısa vadeli olanların payı orijinal vadeye göre 2014 yılı Ekim ayında yüzde 15 seviyesine çıkmış iken, 2016 yılı Mart ayı itibarıyla yüzde 3,1 seviyesine kadar gerilemiştir (Grafik III.2.13).

Bankaların önümüzdeki bir yıllık dönemde vadesi dolacak yaklaşık 81 milyar ABD doları tutarında YP dış borç ödemesi bulunmaktadır. Kısa vadeli dış borçların genel olarak ilk üç ayda yoğunlaştığı gözlenmektedir. Üç ay içinde vadesi dolacak borçlar ağırlıklı olarak repo, mevduat ve diğer kredilerden oluşmaktadır (Grafik III.2.14).

Bankacılık sektörünün yurt içi ihraçlarının tutarında veya yeni ihraçlarının ortalama vadelerinde kayda değer bir toparlanma gerçekleşmemiştir (Grafik III.2.15). Öte yandan, önemli bir kısmı yurtiçi yerleşikler tarafından tutulan banka ihraçlarında likiditenin, DİBS piyasasındaki paralel olarak ancak daha sınırlı ölçüde iyileştiği gözlenmiştir (Grafik III.2.16).

III.3 Faiz ve Kur Riski

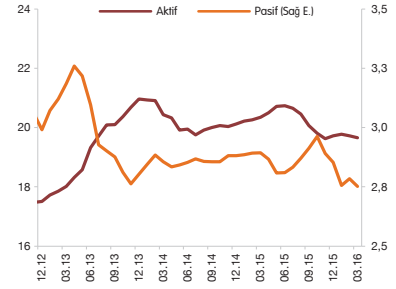
Son Rapor dönemine göre Türk Bankacılık sisteminin faiz riskine olan duyarlılığında kayda değer bir değişim tespit edilmemiştir. Başlıca gelişmiş ülke merkez bankalarının genişleyici para politikalarına devam edeceğinin duyurulması ve Fed'in faiz artırım patikasının daha önceki tahminlere kıyasla daha yatay şekilleneceği algısının güçlenmesi sonucunda önümüzdeki dönemde faizlerin daha istikrarlı bir seyir izleyebileceği öngörüsü yaygınlaşmıştır.

Faize duyarlı aktif ve pasif kalemleri incelendiğinde, TL aktif ve pasif vade uyumsuzluğunda önemli bir değişim olmadığı görülmektedir. 2015 yılı başından itibaren faize duyarlı TL aktif kalemlerin vadesinde görülen düşme eğilimi aynı yılın Kasım ayında sona ererek yerini yatay bir seyre bırakmıştır. Pasif tarafında ise en uzun vadeli TL fonlama kalemleri olan menkul kıymet ihraçlarındaki düşüş ve net API'deki artış eğilimine bağlı olarak vadeler sınırlı olarak kısalmıştır (Grafik III.3.1).

TL faize duyarlı aktiflerin büyük kısmını oluşturan krediler ve menkul değerler cüzdanı (MDC) incelendiğinde, ilgili kalemlerin paylarını muhafaza ettiği ve menkul kıymetlerin yeniden fiyatlamaya süreleri sınırlı bir artış izlerken, kredilerin yeniden fiyatlamaya sürelerinin son çeyrekte kısaldığı görülmektedir. Kredilerin vadesinin kılınmasında, konut kredilerinin ortalama vadesindeki azalış etkili olmuştur (Grafik III.3.2). Vade uyumsuzluğunun analizinde değişken faizli TL aktif kalemlerinin seyri de takip edilmektedir. Değişken faizli TL aktiflerin payı geçen Rapor dönemine göre artmıştır. Rotatif kredilerin payındaki artışın belirleyici olduğu bu gelişme, faiz riskini azaltıcı yönde bir etki yaratmıştır (Grafik III.3.3).

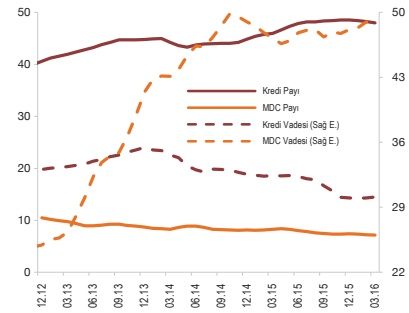
Sabit faizli TL pasifler arasında önemli bir paya sahip olan mevduatın (tüm faize duyarlı pasiflerin 2016 yılı Mart ayı itibarıyla yaklaşık yüzde 67'si) vadesindeki son Rapor dönemine kadar görülen düşüş yerini yükselişe bırakmıştır. TL mevduatın önemli bölümünü oluşturan 1-3 ay arası vadedeki mevduatlar ile 3-6 ay ve 6-12 ay vadeli olanların toplam içindeki payları son Rapor dönemine göre sınırlı bir şekilde artmıştır. Diğer vade grubundaki mevduatların toplam içindeki payları ise sınırlı ölçüde azalış göstermiştir. Bu gelişme, pasiflerin ortalama vadesine sınırlı olmakla birlikte olumlu yönde katkı sunmuştur (Grafik III.3.4).

Grafik III.3.1
Bankaların TL Aktif-Pasif Vade Gelişimi
(Faize Duyarlı Kalemler Toplamı, 3 Aylık Hareketli Ortalama, Ay)

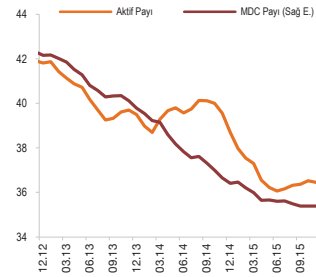
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.3.2
Toplam Faize Duyarlı Aktifler İçinde Sabit Faizli TL Kredi ve MDC'nin Payı ve Vadesi (3 Aylık Hareketli Ortalama, Yüzde, Ay)

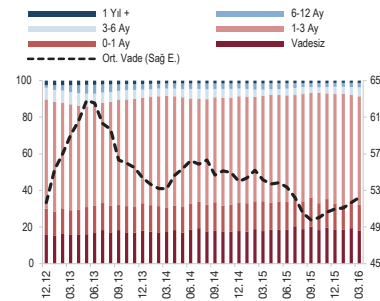
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.3.3
Toplam Faize Duyarlı Aktifler İçinde Değişken Faizli TL Aktifin ve MDC'nin Payı (3 Aylık Hareketli Ortalama, Yüzde, Ay)

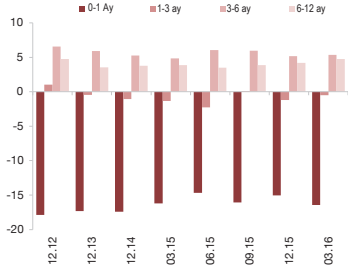

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

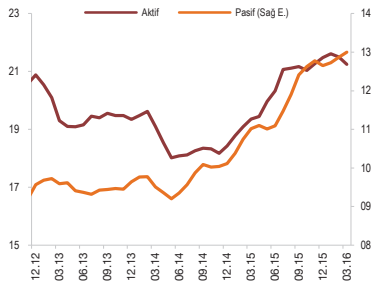
Grafik III.3.4
TL Mevduatın Vade Dağılımı ve Ortalama Vadesi^{1,2}
(Yüzde, Gün)

(1) Bankalar mevduatı ve kıymetli maden depo hesapları hariç tutulmuştur.
(2) Katılım bankaları hariçtir.
Kaynak: BDDK (Son Veri: 03.16)

Grafik III.3.5TL Aktif-Pasif Pozisyonu / Toplam Pasif¹⁾
(Faize Duyarlı TL Aktif – Pasif Kalemler Farkı, Yüzde)

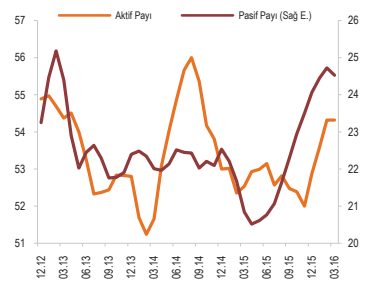
1) Analizde, faize duyarlı bilanço içi aktif ve pasif kalemler ile türev finansal araçlar kullanılmıştır.
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.3.6Bankaların YP Aktif-Pasif Vade Gelişimi
(3 Aylık Hareketli Ortalama, Ay)

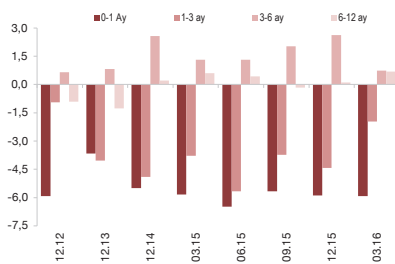
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.3.7

YP Değişken Faizli Aktif ve Pasifin YP Faize Duyarlı Aktif ve Pasif İçindeki Payları (3 Aylık Hareketli Ortalama, Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.3.8YP Aktif-Pasif Pozisyonu / Toplam Pasif¹⁾
(Faize Duyarlı YP Aktif – Pasif Kalemler Farkı, Yüzde)

1) Analizde, faize duyarlı bilanço içi aktif ve pasif kalemler ile türev finansal araçlar kullanılmıştır.
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Vade dilimlerine göre yeniden fiyatlamaya kalan süreler dikkate alınarak sektörün vade uyumsuzluğunu özetleyen gösterim Grafik III.3.5'te sunulmaktadır. Son Rapor dönemine göre yeniden fiyatlamaya konu ve faize duyarlı TL açık pozisyonunda kayda değer bir değişiklik olmamıştır. Yalnızca, 0-1 ay vadedeki uyumsuzluğun, repodan sağlanan fonların artışına bağlı olarak sınırlı bir miktar bozulduğu, 6-12 ay vade diliminde ise yine sınırlı bir iyileşme olduğu görülmektedir.

YP cinsinden bilanço kalemlerine bakıldığında, son Rapor dönemine göre bankaların YP aktif ve pasif vadeleri arasındaki farkın, pasif vadelerinde 2014 yılı sonlarında başlayan artış eğiliminin devam etmesine bağlı olarak azaldığı görülmektedir.

Pasif vadelerinin uzamasının, mevduat dışı YP yükümlülüklerde uzun vadeli borçlanmayı teşvik eden ZK uygulamalarının devam eden etkilerinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir (Grafik III.3.6).

Son Rapor dönemine göre YP tarafında, değişken faizli kalemlerin faize duyarlı aktif ve pasifler içerisindeki payları artmıştır (Grafik III.3.7). Türev finansal araçlar, hem varlık hem yükümlülük tarafında artış göstermiştir. Aktif tarafında değişken faizli kredilerde, pasif tarafında ise bankalara olan borçlarda gözlenen artış ise bu gelişmeyi desteklemiştir.

Vade dilimlerine göre, YP aktif ve pasif kalemleri arasında yeniden fiyatlama süresi açısından oluşan uyumsuzluklar Grafik III.3.8'de sunulmaktadır. Son 6 aydaki değişimlere göre yeniden fiyatlamaya konu ve faize duyarlı YP açık pozisyonu 1-3 ay, 3-6 ay ve 6-12 ay vade grubundaki iyileşme etkisiyle olumlu yönde değişirken (net açık pozisyonlar azalırken net fazla pozisyonlar artmıştır), 0-1 ay vadelideki değişimle birlikte net açık pozisyon dengelenmiştir.

Bankacılık sektörünün olası bir stres durumundaki davranışını görebilmek amacıyla aktif ve pasiflerin yeniden fiyatlandığı niceliksel bir analiz yapılmış, sisteme bir yıl sürecek faiz şoku verilerek faiz riski ölçülmüştür. Bankaların dönem başındaki

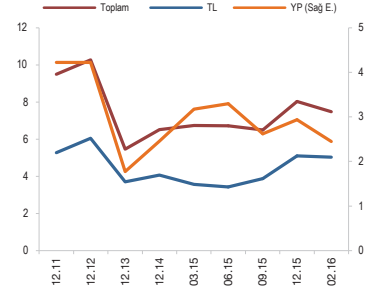
bilançoları esas alınarak bir, üç, altı ve on iki aya kadar vadeli faize duyarlı TL ve YP aktif ve pasifler yeniden fiyatlanmıştır. Buna göre, bankacılık sisteminin faiz riskine olan duyarlılığının bir yıla kadar olan vadeyle sınırlı olduğu varsayımıyla, özkaynakların faiz şokları sonucunda oluşabilecek kayıplara karşı güçlü bir düzeyde olduğu değerlendirilmektedir (Grafik III.3.9).

Yeniden fiyatlamaların yanı sıra finansal aracılık sisteminin dışsal faiz şoklarından etkilenebileceği bir diğer kanal ise menkul değerlerdeki yeniden değerlendirilme kanalıdır. Son Rapor döneminden bu yana, bankacılık sektöründe (TL ve YP) toplam menkul değerlerin (TL ve YP) toplam aktifler içerisindeki payında yaşanan azalış yerini (her bir MD kaleminden gelen) artışa çevirmiştir. Menkul değerler portföyünün üçte birinden fazlasını oluşturan YP varlıkların toplam menkul değerler içerisindeki payı, son Rapor dönemine göre sınırlı bir azalış sergilese de 2013 yılından itibaren (her bir MD kaleminden kaynaklı olarak) belirgin olarak artan bir eğilim göstermektedir (Grafik III.3.10). İncelenen dönemde hem TL hem de YP cinsinden menkul değerlerin kalan vadeye göre ortalama vadeleri ise kısalmıştır. Bu durum durasyonu azaltıcı etki oluşturacağından dolayı yeniden değerlendirilme riskini azaltmaktadır (Grafik III.3.11).

Bankacılık sektörü, menkul değerler portföyü kanalı üzerinden faiz şoklarından önemli derecede etkilenmeyecektir. Sektörün mevcut sermaye stoku faiz şoku sonrası oluşacak kayıpları karşılayabilecek seviyededir (Grafik III.3.12).

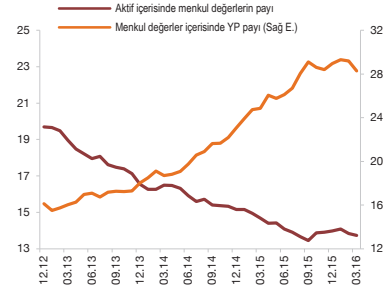
Türk bankacılık sistemi kur riskine olan dayanıklılığını muhafaza etmektedir. Bankacılık sektörünün, Yabancı Para Net Genel Pozisyonu daha önceki dönemlerde olduğu gibi yasal düzenlemelerin izin verdiği seviyeye (özkaynakların yüzde 20'si) kıyasla çok düşük seviyelerde kalmaya devam etmiştir (Grafik III.3.13). YP net genel pozisyonuna ilişkin düzenleme farklı döviz cinslerinden pozisyon alınmasını engellemekle birlikte, bankaların, YP varlık ve yükümlülüklerin çok büyük bir kısmını oluşturan ABD doları ve Euro cinsinden de pozisyon almamaya dikkat ettikleri görülmektedir. Son dönemde Euro

Grafik III.3.9
TL ve YP Faiz Şoku Sonrası Kayıp/Özkaynak¹
(Yüzde, Puan)

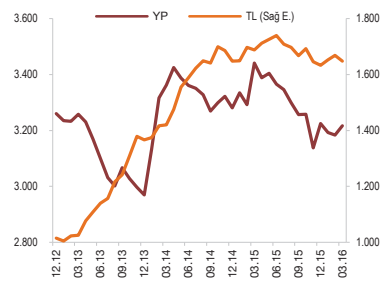
(1) Hesaplamalarda, aktif büyüklükleri 6 milyar TL ve üzerinde olan bankalar (Erimbank ve İller bankası hariç) kullanılmıştır.
Kaynak: TCMB, BDDK (Son Veri: 02.16)

Grafik III.3.10
Menkul Değerler Portföyü
(Yüzde)

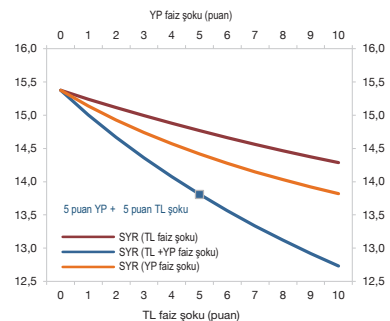
Kaynak: BDDK (Son Veri: 03.16)

Grafik III.3.11
Menkul Değerlerin Kalan Vadeye Göre Ağırlıklı Ortalama Vadesi (Gün)

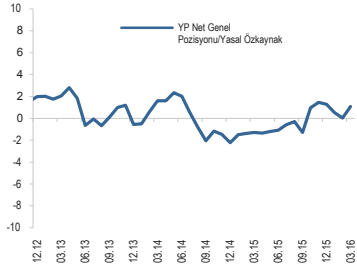
Kaynak: TCMB, Bloomberg (Son Veri: 03.16)

Grafik III.3.12
TL ve YP Faiz Şoklarının SYR Üzerinde Menkul Değerler Cüzdanı Kaynaklı Etkisi¹ (Yüzde, puan)

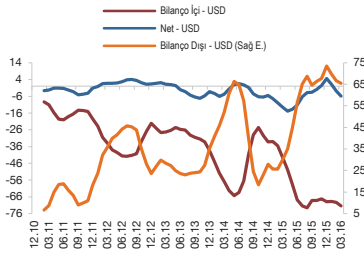
1) Faiz şokları için TL kağıtların yüzde 99'u, YP kağıtların yüzde 90'i hesaplamalara dahil edilmiştir.
Kaynak: TCMB, BDDK, Bloomberg (Son Veri: 02.16)

Grafik III.3.13
YP Net Genel Pozisyonunun Yasal Özkaynaklara Oranı
(Yüzde)

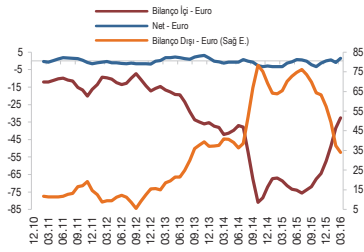
Kaynak: BDDK (Son Veri: 03.16)

Grafik III.3.14
Bilanço İçi ve Bilanço Dışı Kalemlerin Gelişimi – ABD doları
(Milyar TL Karşılığı)

Kaynak: BDDK (Son Veri: 03.16)

Grafik III.3.15
Bilanço İçi ve Bilanço Dışı Kalemlerin Gelişimi - Euro
(Milyar TL Karşılığı)

Kaynak: BDDK (Son Veri: 03.16)

cinsi fonlama maliyetlerinin düşmesiyle, yabancı para kredilerde firmaların tercihlerinin belirgin biçimde Euro'ya doğru kaydığı görülmektedir. Bunun sonucu olarak hâlihazırda Euro bilanço içi açık pozisyon daralmış, bankalar da bilanço dışı Euro fazla pozisyonu azaltmak suretiyle gerek Euro gerekse ABD doları cinsinden net açık pozisyonlarını sıfıra yakın bir seviyede tutmaya devam etmişlerdir (Grafik III.3.14, Grafik III.3.15).

III.4 Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

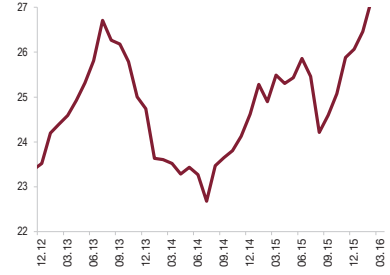
Türk bankacılık sektörünün toplam kârındaki düşüş eğilimi sona ermiştir. 2015 yılı Ağustos ayından itibaren artışa geçen bankacılık sektörü on iki aylık birikimli kâr miktarı 2016 yılı Mart ayında geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 8,1 artış göstererek 27,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir (Grafik III.4.1). Kârda görülen yukarı yönlü eğilimde, net faiz gelirlerinde getirili aktiflerdeki artışa bağlı olarak yaşanan iyileşme etkili olmuştur. Fed'in parasal genişlemeyi azaltacağını duyurduğu 2013 yılı ortalarından itibaren hızlı bir artış gösteren faiz giderlerinin yıllık büyümesi, 2015 yılı genelinde faiz gelirlerine yakın seyretmiş hatta bir miktar altında kalmıştır (Grafik III.4.2). Faizlerin mevcut durumdaki seyri dikkate alındığında, net faiz gelirlerindeki iyileşmenin aktif ve pasifler arasındaki vade farklılıklarına bağlı olarak bir süre daha devam edebileceği değerlendirilmektedir.

Faiz dışı gelir ve gider kalemleri büyüme oranları son dönemlerde azalma eğilimi göstermekte, tahsili gecikmiş alacak provizyonu büyüme oranları ise durağan bir seyir izlemektedir. Ücret ve komisyon iadeleri gibi etkilerin azalmasıyla faiz dışı giderlerdeki büyüme oranının düşüyor olması bankaların karlılıklarına katkı verirken, TGA provizyonlarındaki yatay ancak halen yüksek büyüme dikkat çekmektedir (Grafik III.4.3).

Sektör TGA'lar için ayırdığı karşılıklar konusunda ihtiyatlı hareket etmektedir. Sektör tahsili gecikmiş alacaklar için ortalamada yaklaşık yüzde 75 oranında karşılık ayırmaktadır. Ancak tahsili gecikmiş alacaklar için kredi kullandırmaları karşılığında alınan teminatlar katsayıları ile ağırlıklandırılarak dikkate alındığında, ayrılan karşılık oranı yüzde 140'ların üzerine çıkmaktadır. Bankaların yasal gerekliliklerin üzerinde ayırdığı karşılıklar, tahsili gecikmiş alacakların artmasından doğabilecek muhtemel zararlar karşısında kârlılıktaki olası düşüşe karşı tampon görevi üstlenebilecektir. Zira son dönemlerde TGA oranlarındaki yükselişe karşın düzeltilmiş karşılık oranlarındaki kademeli azalış bu duruma işaret etmektedir (Grafik III.4.4).

Grafik III.4.1

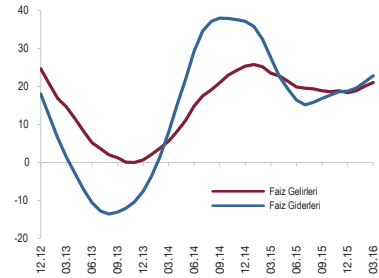
Net Kâr
(12 Ay Birikimli, Milyar TL)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.4.2

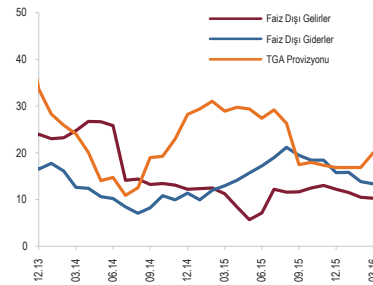
Faiz Gelir ve Gider Büyümeleri
(12 Ay Birikimli, Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.4.3

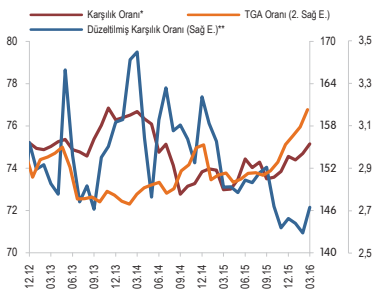
Faiz Gelir ve Gider Büyümeleri
(12 Ay Birikimli, Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

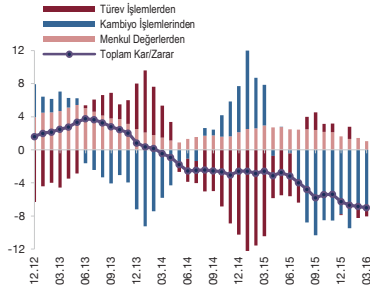
Grafik III.4.4

TGA ve Karşılık Oranları
(Yüzde)

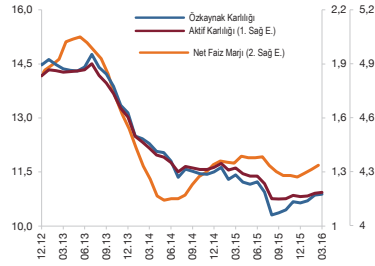
(*) Karşılık Oranı=Takipteki Alacaklar Karşılığı/Takipteki Alacaklar
(**) Düzeltmiş Karşılık Oranı=Takipteki Alacaklar Karşılığı/(Takipteki Alacaklar-Teminatları)
Dikkate Alınma Oranları ile Düzeltilmiş Değeri
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.15)

Grafik III.4.5
Sermaye Piyasası ve Kambiyo İşlem Kâr/Zarar
(12 Aylık Toplam, Milyar TL)

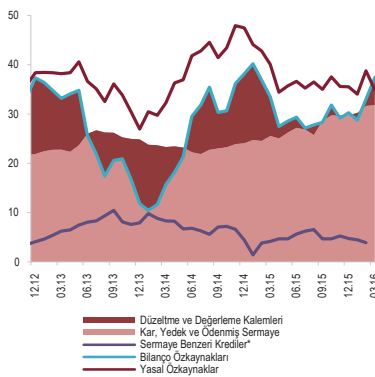
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.4.6
Kârlılık Göstergeleri
(Yüzde)

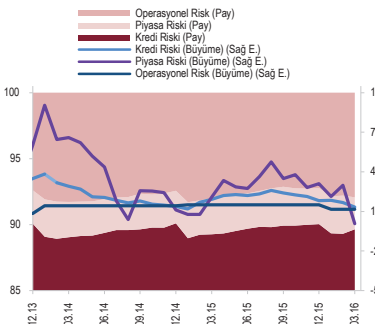
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.4.7
Özkaynakları Etkileyen Faktörlerdeki Değişimler
(Yıllık, Milyar TL)

*Sermaye Benzeri Kredilerde, yalnızca Sermaye Yeterlilik Oranı hesaplamasına dahil edilenler dikkate alınmıştır. Bu kalem için son veri tarihi 02.16'dır
Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Grafik III.4.8
Risk Ağırlıklı Varlık Bileşenleri Kompozisyonu
ve Bileşenlerin Yıllık Büyüme Hızları (Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

2014 yılı öncesi artı bakiye veren bankaların sermaye piyasası, türev ve kambiyo işlemlerinden doğan kâr ve zararlarının muhasebeleştirdiği diğer faiz dışı gelir/giderler kaleminde, sektör zarar yazmaya devam etmektedir. Her ne kadar sektör menkul değer alım-satım işlemlerinden kâr etmeye devam etse de, edilen bu kâr yükselen para takası faizlerine bağlı olarak artan türev maliyetlerinden kaynaklanan kaybı karşılama konusunda yeterli olmamaktadır (Grafik III.4.5).

2013 yılı ikinci yarısından itibaren azalan kârlılık göstergeleri son dönemde kârdaki artış ve aktif büyümesindeki yavaşlamaya paralel olarak artmaya başlamıştır. Kâr kalemleri üzerinde öngörülemez etkiler olmazsa önümüzdeki dönemlerde kârlılık göstergelerinde artışın devam edeceği değerlendirilmektedir (Grafik III.4.6).

Son bir yıllık süreçte, sermaye yeterlilik oranları hesaplarında kullanılan özkaynak tanımlarının ortak bileşeni olan bilanço içi özkaynaklardaki hareketler büyük ölçüde kâr kalemlerinden ileri gelmiştir. Geçici piyasa şartlarından etkilenen, oynaklığı yüksek olan ve sermaye yeterlilik oranlarında dalgalanmalar yaratan düzeltme ve değerlendirme kalemleri ise son bir yıl içerisinde kayda değer bir değişim göstermemiştir.¹ Diğer taraftan sermaye benzeri kredi stokundaki 4 milyar TL'ye yakın artış ise yasal özkaynakları olumlu yönde etkilemiştir (Grafik III.4.7).

Tüm sermaye yeterlilik oranı tanımlarının diğer temel bileşeni olan risk ağırlıklı kalemler toplamı son bir yıl içerisinde yüzde 13 yükselmiştir. Kalemler bazında incelendiğinde toplam risk ağırlıklı varlıkların yüzde 90'ını oluşturan kredi riski yüzde 13'lük büyüme ile toplam risk ağırlıklı kalem hareketlerini yönlendirmiştir. Diğer taraftan risk ağırlıklı varlıkların yüzde 8'ini oluşturan operasyonel risk, sabit büyüme trendini korumuş, risk ağırlıklı varlıkların yüzde 2'sini oluşturan piyasa riski büyüme hızı

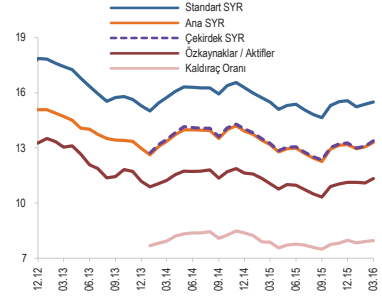
¹ Düzeltme ve değerlendirme kalemleri ödenmiş sermaye enflasyon düzeltme farkı, sabit kıymet yeniden değerlendirme farkları ve menkul değerler değerlendirme farklarından oluşmaktadır.

ise 2015 yılı içerisinde dalgalanarak artış gösterse de son dönem itibarıyla 2015 yıl başı değerlerinin altına inmiştir (Grafik III.4.8).

Artan kâr ve yavaşlayan kredi büyüme hızına bağlı olarak sermaye yeterlilik oranlarında son çeyrekten itibaren iyileşme gözlenmiş ve Türk bankacılık sektörünün 2016 yılı Mart ayı itibarıyla sermaye yeterlilik standart oranı yüzde 15,5 olarak gerçekleşmiştir. Diğer taraftan ana sermaye yeterlilik oranı ve çekirdek sermaye yeterlilik oranı sırasıyla yüzde 13,3 ve yüzde 13,4 seviyesine çıkmıştır. Kaldıraç etkisiyle bankaların maruz kaldıkları muhtemel risklere karşı yeterli sermaye bulundurmalarını sağlamak amacıyla getirilen bankacılık sektörü kaldıraç oranı, asgari oran olarak belirlenen yüzde 3'ün oldukça üzerinde olup, istikrarlı bir seyir izlemektedir. Bununla birlikte kaldıraç oranı yüzde 3'ün altında olan herhangi bir banka bulunmamaktadır (Grafik III.4.9).

BDDK, 20 Ocak 2016 tarihinde yayımladığı ve Mart 2016 sonu itibarıyla yürürlüğe giren düzenleme ile bankaların sermaye yeterliliği hesabında dikkate alınan kredi risk ağırlıklarını Basel düzenlemeleriyle uyumlu hale getirmiştir. Söz konusu düzenlemeyle, vadelerine göre yüzde 75 ve yüzde 250 arasında risk ağırlığına tabi tutulan ihtiyaç kredileri, taşıt kredileri ve kredi kartından alacakların risk ağırlığı yüzde 75'e indirilmiştir. Ayrıca ipotek teminatlı konut kredilerinin risk ağırlığı yüzde 50'den yüzde 35'e indirilmiştir. Diğer taraftan bankaların TCMB'den yabancı para cinsinden alacaklarının risk ağırlığı yüzde 0'dan yüzde 50'ye yükseltilmiştir. Merkez bankasından yabancı para cinsinden alacakların risk ağırlığı artışının sermaye yeterliliğini azaltıcı etkisini, bireysel kredilerdeki risk ağırlığı azalışlarının büyük ölçüde ortadan kaldırdığı görülmektedir. Böylece bankacılık sektörü sermaye yeterlilik oranı söz konusu düzenlemelerden kaynaklı olarak önemli bir değişim göstermemiştir.

Grafik III.4.9
Sermayeye İlişkin Göstergeler
(Yüzde)

Kaynak: TCMB (Son Veri: 03.16)

Kutu III.4.1 Türk Bankacılık Sektörü ve Düzenleme Tutarlılığı Değerlendirme Programı (Regulatory Consistency Assessment Programme – RCAP)

Basel Komitesi, Basel Standartlarının üye ülkeler tarafından zamanında ulusal mevzuatlara aktarılmasını ve uygulanan standartların tutarlılığını ve bütüncüllüğünü sağlanmasına yönelik olarak, üye her bir ülkenin ayrı ayrı değerlendirildiği Düzenleme Tutarlılığı Değerlendirme Programı (RCAP) çalışmalarını koordine etmektedir. Ülke mevzuatlarının uyum durumu, Basel Komite üyesi ülkelerin katılımcılarından oluşan bir uzman grubu tarafından gözden geçirilmekte ve söz konusu gözden geçirme sonucunda değerlendirme yapılan ülkenin mevzuatının Basel standartları ile ne ölçüde uyumlu olduğu notlara bağlanmaktadır. Bu notlar ve uyumsuzluk alanlarına ilişkin rapor ise Basel Komitesi tarafından kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

Ülkemizde RCAP süreci 2015 yılının Eylül ayında başlamış olup, 15 Mart 2016 tarihinde değerlendirme raporlarının yayımlanması ile son bulmuştur. RCAP çalışması öncesinde BDDK tarafından ulusal mevzuat incelenmiş ve ilgili düzenlemeler gözden geçirilmiştir.

RCAP kapsamında risk bazlı sermaye düzenlemeleri ve likidite düzenlemeleri ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Risk bazlı sermaye düzenlemelerine ilişkin değerlendirmeye bakıldığında genel not olarak ülkemiz tam uyumlu bulunmuştur. Kredi riski, piyasa riski, operasyonel risk, karşı taraf riski gibi alt başlıkları barındıran Basel Sermaye Uzlaşısı birinci yapısal bloku, yasal ve düzenleyici çerçeveyi içeren ikinci yapısal blok ve piyasa disiplini başlıkları kapsamında da ülkemiz tam not almıştır (Tablo III.4.1.1).

Tablo III.4.1.1
Risk Bazlı Sermaye Düzenlemeleri Oranları

	Notlar
Genel Not	C
Basel sermaye uzlaşısının önemli başlıkları	
Uygulamanın kapsamı	C
Geçiş hükümleri	C
Birinci Yapısal Blok	
Sermaye Tanımı	C
Kredi Riski: Standart yaklaşım	C
Kredi Riski: İçsel değerlendirme yaklaşımı	C
Menkul kıymetleştirme çerçevesi	C
Karşı taraf kredi riski	C
Piyasa riski: Standart yaklaşım	C
Piyasa riski: İçsel model yaklaşımı	C
Operasyonel risk: Temel gösterge yaklaşımı ve standart yaklaşım	C
Operasyonel risk: Gelişmiş ölçüm yaklaşımı	C
Sermaye tamponları (sermaye koruma ve döngüsel sermaye)	C
İkinci Yapısal Blok	
Yasal ve düzenleyici çerçeve	C
Piyasa Disiplini	
Kamuya açıklama yükümlülükleri	C

Not Açıklamaları: C (Compliant – Tam Uyumlu), LC (Largely Compliant – Büyük Ölçüde Uyumlu),
MNC (Materially Non-Compliant – Büyük Ölçüde Uyumsuz), NC (Non-Compliant – Uyumsuz)

Yüksek kaliteli likit varlık likidite düzenlemelerine ilişkin değerlendirmelerde de ülkemiz tam uyumlu bulunmuştur (Tablo III.4.I.2).

Tablo III.4.II.2
Likidite Düzenlemelerine İlişkin Değerlendirme

	Notlar
Genel Not	C
Yüksek kaliteli likit varlık tanımı	C
Net nakit çıkışları	C
Net nakit girişleri	C
Likidite karşılama oranına ilişkin kamuya açıklama	C

Not Açıklamaları: C (Compliant – Tam Uyumlu), LC (Largely Compliant – Büyük Ölçüde Uyumlu),
MNC (Materially Non-Compliant – Büyük Ölçüde Uyumsuz), NC (Non-Compliant – Uyumsuz)

IV. Özel Konular

IV.1 Makroihtiyati Politikalar ve Banka Riski

Özet

Bu özel konuda, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin banka bazlı verileri kullanılarak makroihtiyati politikaların risk alma davranışı üzerinde etkisi incelenmektedir. Çalışmada üç temel bulguya varılmaktadır: Öncelikle, makroihtiyati araçların banka riski üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna varılmaktadır. İkincisi, makroihtiyati araçların etkisi banka bilançolarının niteliğine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Özellikle, düşük sermayeli, küçük ölçekli ve mevduat finansmanı yüksek bankalar, makroihtiyati araçlardaki değişimlere daha duyarlıdır. Üçüncü olarak, sıkılaştırıcı makroihtiyati politikaların genişleyici politikalara göre daha etkili olduğu tespit edilmektedir.

IV.1.1 Giriş

Küresel finansal krizden önce, finansal istikrar temel de mikro ihtiyati bir bakışla değerlendirilmekteydi. Gözetim politikasının temel amacı, bir bütün olarak ya da genel ekonomik sistem üzerindeki etkisine açıkça bakılmaksızın bireysel kurumların batma riskini azaltmaktı. Küresel kriz sürecinde yaşananlar finansal istikrarın önemli ölçüde makroihtiyati veya sistemik bir boyutunun olduğunu göstermiştir. Bu gelişmeler, finansal istikrara makro açıdan bakışın, diğer bir ifadeyle makroihtiyati yaklaşımın önemini artırmıştır.

Ancak, finansal istikrar için yeni bir çerçevenin oluşturulması zorlukları da beraberinde getirmektedir. İlk olarak, özellikle birden fazla araç devreye girdiğinde, makro riskleri azaltıcı politikaların etkinliğinin değerlendirilmesi güç hale gelmektedir. Ayrıca, makroihtiyati politikaların etkinliği incelenirken bunların hangi amaçlar için tasarlandıkları dikkate alınmalıdır. Örneğin, finansal sistemin direncini artırmak veya finansal çevrimleri yumuşatmak bunların başında gelmektedir. Mevcut çalışmalar

genel olarak makroihtiyati politikaların banka kredileri üzerindeki etkilerine bakmakta ve banka risk alma davranışı üzerindeki etkilerini göz ardı etmemektedir.

İkinci zorluk makroihtiyati hedeflerin ve araçların farklılaşan yapısıyla ilgilidir. Hangi araçların kullanılacağı, nasıl kalibre edileceği ve nasıl değiştirileceği politika yapıcılarının kırılganlıkları ne şekilde değerlendirdiklerine bağlıdır. Bu çerçevede, kurumsal ve hukuki yapı da önemli hale gelmektedir. Dolayısıyla, belirli bir aracın etkisi birçok faktöre bağlı olarak değişebilmektedir. Bu doğrultuda, bazı araçların finansal döngüleri kısıtlamak gibi kapsamlı bir amaçtan ziyade finansal sistemin sağlamlığını artırmak gibi daha dar bir amacı gerçekleştirme mümkün olmaktadır.

Üçüncü olarak, makroihtiyati politikaların çoğu sistemik riski azaltmayı amaçlamaktadır. Politika yapıcıları makroihtiyati bir politika çerçevesi oluşturmak suretiyle banka risk alma davranışını ve finansal kriz gerçekleşme ihtimalini sınırlandırmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle, makroihtiyati politikaların bankaların sistemik riske katkılarını nasıl etkilediğinin incelenmesi önem taşımaktadır. Bu alanda bazı yaklaşımların geliştirilmesine rağmen (CoVaR, stres testi ve Shapley değer ölçüleri gibi), sistemik riskin ölçülmesine dair genel kabul gören tek bir ölçüt mevcut değildir. Makroihtiyati araçların beklenen temerrüt sıklığı (EDF) ya da Z-skor gibi bankanın belirli riskleri üzerindeki etkisi incelenmeye değer bulunmaktadır.

Bu çalışma makroihtiyati politikaların etkinliği hakkındaki diğer çalışmaları tamamlayıcı niteliktedir. Çalışma temel olarak çok sayıda ülke ve banka verisi kullanarak makroihtiyati politikaların banka riski üzerindeki etkisini incelemektedir. Küresel finansal kriz öncesinde gelişmiş ekonomilerde makroihtiyati politikaların genelde ihmal edildiği (Grafik IV.1.1), gelişmekte olan ülkelerde ise finansal sisteme bir bütün olarak bakıldığı görülmektedir. Finansal riskler dikkate alındığında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren çok sayıda banka verisi ve risk alma kanalını etkileyebilecek farklı kurumsal yapıları bir bütün olarak değerlendirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

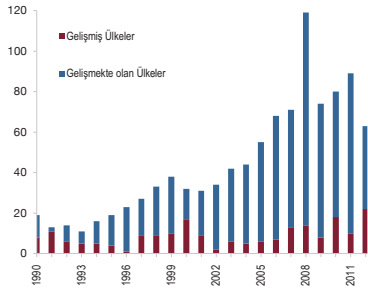
IV.1.2 Model ve Veri

Baz model olarak Altunbaş ve diğerlerinin (2014) modeli uyarlanmış ve aşağıdaki denklem elde edilmiştir:

$$(1) \Delta EDF_{i,k,t} = \alpha \Delta EDF_{i,k,t-1} + \beta \Delta EDF_{-NF_{k,t}} + \gamma MP_{k,t} + \psi MC_{k,t} + \lambda BSC_{i,k,t-1} + \varepsilon_{i,k,t}$$

Burada, $i = 1, \dots, n$, $k = 1, \dots, K$ ve $t = 1, \dots, T$; i banka sayısını, k ülkeyi ve t zamanı temsil etmektedir. Tablo 1'de kullanılan değişkenlerin özet istatistikleri sunulmaktadır.

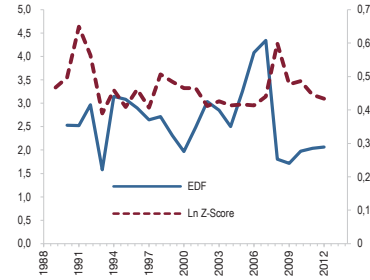
Grafik IV.1.1
Makroihtiyati Önlemlerin Sayısı

Kaynak: Yazarların hesaplamaları, Lim ve diğ. (2013), Kuttner ve Shim (2013).

Baz denklemde, k ülkesinde ve t çeyreğinde, i bankası için (ΔEDF)'nin yıllık değişimi aynı ülkenin finansal olmayan sektörün beklenen temerrüt sıklığı ve kendi gecikmeli değeri üzerine tahmin edilmiştir. Bu değişken kullanılarak iş çevrimleri nedeniyle oluşan risk etkisi filtrelenmeye çalışılmaktadır. Cerutti ve diğerlerindeki (2015) gibi makroihtiyati endeksteği değişim veya farklı araçlar MP ile temsil edilmiştir. MC ve BSC sırasıyla ilave makro değişkenleri ve banka bazlı değişkenleri belirtmektedir.

Grafik IV.1.2
Banka Risk Ölçümlerinin Yayılım Katsayısı

Kaynak: Yazarların hesaplamaları.
Note: Sol eksen EDF, sağ eksen Z-skorumun değişim katsayısını göstermektedir.

Baz modelde bağımlı değişken EDF, bankanın bir yıllık zaman diliminde temerrüt olasılığını temsil etmektedir. İleriye dönük bir risk göstergesi olan EDF, Moody's KMV tarafından hesaplanmakta ve Merton'un bono fiyatlaması modeline dayanmaktadır. EDF değeri, bankaların mali tabloları ve borsa bilgileri ile Moody'sin temerrüt veri tabanının birleştirilmesiyle hesaplanmaktadır. Risk ölçüsü olarak Z-skor değeri de alternatif bir ölçüm aracı olarak kullanılmaktadır. Grafik IV.1.2, EDF'lerin ve Z değerlerinin yayılım katsayısını göstermektedir. Küresel finansal krizden önce banka riskinde anlamlı düzeyde değişikliğin olduğu görülmektedir. 1990'lardaki ekonomik durgunluk ve buna bağlı banka krizlerinin olduğu dönemde de Z- skorunun oldukça yüksek değerler aldığı görülmektedir.

Makroihtiyati göstergeler birkaç adımda oluşturulmuştur. İlk olarak, birden fazla önlemin birlikte alındığı bir durumda makroihtiyati araçların etkinliğini bir bütün olarak değerlendirmek için toplu endeks oluşturulmuştur. Bu amaçla, makroihtiyati önlemlerdeki sıkılaşma için +1, genişleme için -1 ve değişikliğin olmadığı durumlar için 0 göstergesi kullanılmıştır. Baz analizlerde kullanılan bu göstergede her araç için aynı ağırlık dikkate alınmaktadır.

İkinci olarak, makroihtiyati araçların banka riski üzerinde farklı etkileri olabileceği hesaba katılmaktadır. Bu çerçevede, makroihtiyati araçlar beş kategoriye göre sınıflandırılmaktadır: a) sermaye bazlı araçlar; b) likidite tabanlı araçlar; c) aktif yönlü araçlar; d) zorunlu karşılıklar; e) döviz kuru riskine yönelik araçlar. Her kategori ve verilerle ilgili daha fazla ayrıntı Altunbaş, Binici ve Gambacorta (2016) çalışmasında mevcuttur.

Son olarak, makroihtiyati araçlardaki değişiklikler genişleme ve daralma durumuna göre ikiye ayrılmaktadır. Bu yaklaşımla her bir aracın asimetrik etkisi değerlendirilmektedir. Bu tanımlamada elde edilen sonuçların mevcut literatür ile karşılaştırılması mümkün olmaktadır. Örneğin, Cerutti ve diğerleri (2015) makroihtiyati politikaların kredi büyüme oranlarının yüksek olduğu dönemlerde daralma dönemlerine göre daha etkili olduğu yönünde asimetrik bulgular sunmaktadır.

Kredi arz ve kredi talebini ayırştırmak amacıyla kredi kanalı literatürü bankalar arasında kesitsel farklılıklara odaklanmaktadır. Bu yaklaşıma göre banka bazlı özellikler (örneğin, banka büyüklüğü, likidite, sermaye yapısı, fonlama kompozisyonu) yalnızca kredi arzını etkilemekte, kredi talebinin bu faktörlerden büyük ölçüde bağımsız olduğu hipotezi ileri sürülmektedir.

Tablo IV.1.1

Özet İstatistikler

Değişken	Gözlem Sayısı	Medyan	Std. Sapma	Min.	Max.	Kaynak
ΔEDF	20870	-0.003	2.094	-32.275	29.65	Moody's KMV
Z-score	20870	-2.847	-1.256	-5.298	-4.605	Yazar hesap.
ΔEDF_NFS	20870	-0.150	1.546	-6.448	8.236	Moody's KMV
DIFF	20870	-0.009	0.025	-0.220	0.235	IMF/WB/OECD
ΔGDP	20870	2.720	2.967	-13.130	15.060	IMF/WB/OECD
DEP	20331	0.067	1.180	-0.802	0.966	Bloomberg
SIZE	20870	-0.137	2.192	-16.031	7.932	Bloomberg
CAP	20870	-0.048	0.176	-0.141	0.879	Bloomberg
LIQ	20862	-0.053	0.205	-0.267	0.783	Bloomberg

Not: ΔEDF = bank bazında EDF'deki değişim; Z-score = banka bilançolarından hesaplanan temerrüt olasılığı; ΔEDF_NFS = finansal kesim hariç ülke bazında EDF'deki değişim; DIFF = reel para piyasası faizi ile doğal faiz oranı farkı; ΔGDP = nominal GSYİH'deki değişim; DEP = mevduatların toplam yükümlülükler içindeki payı(*100); SIZE = toplam aktifler (logaritmik); CAP= öz kaynak-aktif rasyosu (*100); LIQ= likidite rasyosu.

Banka kredi kanalı literatürüyle paralellik sağlanması amacıyla, makroihtiyati şoklara tepkilerin banka bazlı özelliklere göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmaktadır. Bunu sınamak amacıyla makroihtiyati göstergeler ve banka bazlı değişkenlerin etkileşimleri modele dahil edilmektedir.

$$(2) \Delta EDF_{i,k,t} = \alpha \Delta EDF_{i,k,t-1} + \beta \Delta EDF_{-NF_{k,t}} + \gamma MP_{k,t} + \psi MC_{k,t} + \lambda BSC_{i,k,t-1} + \delta MP_{k,t} * BSC_{i,k,t-1} + \varepsilon_{i,k,t}$$

Bu yaklaşıma göre bir parasal daralmadan sonra (bizim durumumuzda makroihtiyati sıkılaştırmadan) bankaların kredi portföyünü koruma kapasitesi birbirinden farklılık göstermektedir.

IV.1.3 Tahmin Sonuçları

Tahmin sonuçlarına ilişkin özet bulgular Tablo IV.1.2 ve Tablo IV.1.3'de sunulmuştur. MP indeksinin negatif ve anlamlı katsayısı sıkılaştırıcı (genişletici) makroihtiyati politikaların banka riskini azalttığını (arttırdığını) göstermektedir. Bütün banka bazlı değişkenlerin katsayıları anlamlı bulunmuştur. Kısaca, Tablo IV.1.2'deki baz model tahmin sonuçları banka heterojenliğinin mevcut olduğunu göstermekte; örneğin daha büyük, daha likit, sermayesi güçlü ve mevduata bağlı fonlaması yüksek olan bankalar daha az risk almaktadır. Bu sonuçlar Gambacorta ve Shin(2015) ile uyumludur.

Ayrıca, Tablo IV.1.2'de banka has özellikler ve MP_indeksleri arasındaki etkileşim terimleri dikkate alındığında makroihtiyati politikaların banka riski üzerindeki etkilerinin düşük sermayeli, düşük likidite tamponları ve yüksek toptan fonlamaya sahip bankalar için daha yüksek olduğu sonucuna varılmaktadır.

Diğer kontrol değişkenlerinin analizi de ilginç bulgular sunmaktadır. Gecikmeli bağımlı değişkenin pozitif değeri banka riski için kademeli bir ayarlama sürecini yansıtmaktadır. Finansal olmayan sektörün EDF'sindeki değişikliklerle banka EDF'leri arasında pozitif ve anlamlı ilişki mevcuttur. Hem finansal hem de finansal olmayan kuruluşların riskleri borsadaki genel hareketler tarafından belirlenmektedir. Risk alma kanalında belirtildiği üzere, para politikası göstergeleri (reel faiz oranı ve doğal faiz oranı arasındaki fark) banka riskiyle bağlantılıdır. Gevşek para politikası yüksek banka riskiyle ilişkilidir. İş çevrimlerinin konumu (nominal GSYİH büyüme oranı) banka risk alma değişiklikleri ile negatif olarak ilişkilidir. Ancak bu etki yalnızca Z-skoru bir risk alma ölçüsü olarak kullanıldığında istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo IV.1.2

Makroihtiyati Göstergeler Endeksi ile Baz Analiz Sonuçları

	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart hata
ΔEDF_{t-1}	0.221 ***	0.001	0.216 ***	0.002
ΔEDF_NFS_t	0.411 ***	0.067	0.395 ***	0.060
$DIFF_t$	-0.012 ***	0.002	-0.020 **	0.009
ΔGDP_t	-0.839	0.703	-0.533	0.671
$SIZE_{t-1}$	-0.010 ***	0.001	-0.071 ***	0.012
LIQ_{-1}	-0.118 ***	0.005	-0.090 ***	0.017
CAP_{t-1}	-0.158 ***	0.009	-1027 ***	0.156
DEP_{t-1}	-0.063 **	0.026	-0.627 ***	0.072
$MP_endeksi_t$	-0.655 ***	0.022	-1770 ***	0.079
$MP_endeksi*CAP$			3189 ***	0.119
$MP_endeksi*SIZE$			0.491 ***	0.019
$MP_endeksi*LIQ$			0.201 **	0.097
$MP_endeksi*DEP$			0.194 ***	0.039
Gözlem sayısı	18504		18504	
Banka sayısı	3400		3400	
Serisel korelasyon testi ¹	0.110		0.140	
Hansen Testi ²	0.560		0.640	

Not: Banka bazında kümelenmiş standart hatalar sunulmuştur. *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1. (1) İkinci derece serisel korelasyon olduğu hipotezinin p-değeridir. (2) Kullanılan enstrümanların hata terimleriyle ilişkili olduğu hipotezine ilişkin p-değeridir. Gözlem dönemi 1990-2012.

Tablo IV.1.3 makroihtiyati politikaların sıkılaşması ve gevşemesi için asimetrik etkiler sunmaktadır. Çoğu durumda makroihtiyati sıkılaşmalar banka riski üzerinde negatif ve anlamlı etkiye sahipken gevşemeler pozitif etkiye sahiptir. Ancak bazı durumlarda (kullanılan banka riskine bağlı olarak) sermaye ve likidite bazlı araçların banka riski üzerinde anlamlı etkisi bulunmamaktadır.

İkinci olarak, etkilerin büyüklüğü her zaman simetrik değildir. Ayrıca, MP_genişleme ve MP_daralma değişkenleri arasındaki fark çoğu durumda istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bazı durumlarda aktif bazlı önlemler (LTV'de değişiklik veya borç-gelir oranı gibi) ve bir ölçüde, kur riskine yönelik araçlar gevşemede sıkılaşmadan daha etkilidir. Diğer taraftan, EDF banka riski göstergesi olarak düşünüldüğünde zorunlu karşılıkların sıkılaşmada daha etkili olduğu bulunmaktadır.

Makroihtiyati göstergeler endeksi yerine her bir politika önlemi ile banka bazlı özelliklerin etkileşimi ve bu politika önlemlerinin asimetrik etkileri de Altunbaş ve diğerleri (2016)

çalışmasında incelenmiştir. İlgili çalışmadaki sonuçlara göre, banka bazlı değişkenler kontrol edildiğinde makroihtiyati araçlar sıkılaşmada genişlemeye oranla daha etkili bulunmaktadır. Banka bazlı etkileşimlerin daralma yönlü etkileri Claessens ve diğerleri (2014), Cerutti ve diğerleri (2015), McDonald (2015) ile uyumludur.

Tablo IV.1.3

Makroihtiyati Politikaların Asimetrik Etkisi

	Bağımlı değişken: EDF			Bağımlı değişken: Z-skor		
	Katsayı	Standart Hata		Katsayı	Standart hata	
ΔEDF_{t-1}	0.265 ***	0.027		0.613 ***	0.009	
ΔEDF_NFS_t	0.412 ***	0.028		0.035 ***	0.004	
$DIFF_t$	-0.045 ***	0.004		-0.022 ***	0.003	
ΔGDP_t	-0.061	1.503		-2.014 ***	0.196	
$SIZE_{t-1}$	-0.020 ***	0.003		-0.024 **	0.011	
LIQ_{-1}	-0.272 ***	0.022		-0.059	0.082	
CAP_{t-1}	-0.705 ***	0.273		-0.685 ***	0.203	
DEP_{t-1}	-0.458 ***	0.054		-0.466 ***	0.090	
$MP_sermaye_genişleme_t$	0.187 ***	0.024		0.037	0.041	
$MP_likidite_genişleme_t$	0.153	0.168		0.088	0.058	
$MP_aktif_genişleme_t$	1.159 ***	0.297		0.157 ***	0.059	
$MP_kur_genişleme_t$	1.432 ***	0.056		0.393 ***	0.088	
$MP_rr_genişleme_t$	0.898 **	0.362		0.087 **	0.044	
$MP_sermaye_daralma_t$	-0.475	0.302		-0.041	0.040	
$MP_likidite_daralma_t$	-0.214	0.300		-0.189 ***	0.054	
$MP_aktif_daralma_t$	-0.149 ***	0.013		-0.055 **	0.025	
$MP_kur_daralma_t$	-0.593 ***	0.140		-0.279 ***	0.053	
$MP_rr_daralma_t$	-1.488 ***	0.379		-0.074 **	0.033	
Gözlem sayısı		17958			16300	
Banka sayısı		3177			3052	
Serisel korelasyon testi ¹		0.120			0.242	
Hansen testi ²		0.709			0.699	

Not: Banka bazında kümelenmiş standart hatalar sunulmuştur. *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1. (1) İkinci derece serisel korelasyon olduğu hipotezinin p-değeridir. (2) Kullanılan enstrümanların hata terimleriyle ilişkili olduğu hipotezine ilişkin p-değeridir. Gözlem dönemi 1990-2012.

IV.1.4 Sonuç

Bu çalışma, makroihtiyati politikaların etkinliği hakkındaki diğer çalışmaları tamamlayıcı niteliktedir. 1990-2012 dönemi ve 61 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede faaliyet gösteren bankaların verileri kullanılarak makroihtiyati politikaların banka risk alma davranışı üzerindeki etkileri değerlendirilmektedir.

Üç temel bulguya varılmaktadır: Birincisi, makroihtiyati araçlar banka risk alma davranışını etkilemektedir. İkincisi,

makroihtiyati araçlara verilen tepkiler bankaların bilanço özelliklerine göre değişkenlik göstermektedir. Özellikle, düşük sermayeli, küçük ve toptan finansmanda yüksek paya sahip bankalar, makroihtiyati araçlardaki değişimlere daha fazla duyarlıdır. Üçüncü olarak, sıkılaştırıcı makroihtiyati politikaların genişleyici politikalara göre daha etkili olduğu bulunmuştur.

Kaynakça

Altunbas, Y., Binici, M. ve Gambacorta, L. (2016). "Macprudential Policy and Bank Risk", Yayınlanma aşamasında.

Cerutti, E., Claessens, S. ve Laeven, L. (2015). "The Use and Effectiveness of Macprudential Policies: New Evidence", IMF Working Paper, No 61.

Claessens, S., Ghosh, S. R. ve Mihet, R. (2014). "Macro-Prudential Policies to Mitigate Financial System Vulnerabilities", IMF Working Paper, No 14/155.

Gambacorta L. ve Shin, H. S. (2015). "On Book Equity: Why it Matters for Monetary Policy", BIS Working Paper, No 558.

Kuttner, K. N., ve Shim, I. (2013). "Can non-interest rate policies stabilise housing markets? Evidence from a panel of 57 economies", BIS Working Papers, No 433.

Lim, C. H., Krznar, I., Lipinsky, F., Otani, A. ve Wu, X. (2013). "The Macprudential Framework: Policy Responsiveness and Institutional Arrangements", IMF Working Paper, No 13/166.

McDonald, C. (2015). "When is Macprudential Policy Effective?", BIS Working Papers, No 496.

Grafikler

I. Makroekonomik Görünüm

I.1. Uluslararası Gelişmeler

Grafik I.1.1	Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Büyüme Oranları	4
Grafik I.1.2	İmalat Sanayi PMI Endeksler	4
Grafik I.1.3	Emtia Fiyatları	4
Grafik I.1.4	Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Enflasyon Oranları	4
Grafik I.1.5	Küresel Politika Faizi	5
Grafik I.1.6	Risk İştahı Göstergeleri.....	5
Grafik I.1.7	ABD ve Almanya 10 Yıllık Tahvil Faizi.....	5
Grafik I.1.8	Gelişmekte Olan Ülkelere Yönelen Haftalık Fon Akımları.....	5
Grafik I.1.9	Gelişmekte Olan Ülkelerde CDS ve JP Morgan Döviz Kuru Endeksi	6
Grafik I.1.10	Gelişmekte Olan Ülkelerde Hazine Tahvil Getirileri	6
Grafik I.1.1.1	Kredilerin Gelişimi	7
Grafik I.1.1.2	Kredilerin Gelişimi	7
Grafik I.1.1.3	Takipteki Kredilerin Ülkelere Göre Değişimi.....	8
Grafik I.1.1.4	Özel Karşılıkların Takipteki Kredileri Karşılama Oranı.....	8

I.2. Yurt İçi Gelişmeler

Grafik I.2.1	Harcama Yönünden Yıllık Büyüme Katkıları	10
Grafik I.2.2	Sanayi Üretim Endeksi	10
Grafik I.2.3	İşgücü.....	10
Grafik I.2.4	Fiyat Endeksleri.....	10
Grafik I.2.5	Enflasyon Beklentisi.....	11
Grafik I.2.6	Cari Açık	11
Grafik I.2.7	Dış Ticaret	11
Grafik I.2.8	Cari Açığın Finansman Kalemleri.....	11
Grafik I.2.9	Kısa Vadeli Dış Borç Stoku ve TCMB Brüt Rezervleri.....	12
Grafik I.2.10	Merkezi Hükümet Bütçe Dengesi.....	12
Grafik I.2.11	Merkezi Yönetim Borç Stok Gelişmeleri	12
Grafik I.2.12	Merkezi Yönetim Borç Stoku Yapısı	12
Grafik I.2.13	Birikimli Portföy Hareketleri	13
Grafik I.2.14	Kur Sepeti ve CDS.....	13
Grafik I.2.15	Gösterge DİBS Getirisi	13
Grafik I.2.16	TCMB Faizleri ve BIST Gecelik Faizler	13
Grafik I.2.1.1	Gösterge DİBS Alış-Satış Getiri Farkları.....	14
Grafik I.2.1.2	Borsa Dışı Kamu Menkul Kıymetleri İşlem Hacmi ve Devir Hızı	14
Grafik I.2.1.3	DİBS Mülkiyetinin Gelişimi	15
Grafik I.2.1.4	Yurt Dışı DİBS Mülkiyetinin Kompozisyonu	15

II. Finans Dışı Kesim

II.1. Hanehalkı Gelişmeleri

Grafik II.1.1	Hanehalkı Varlık ve Yükümlülüklerinin Gelişimi	16
Grafik II.1.2	Hanehalkı Kredi ve Mevduat Büyümesi	17
Grafik II.1.3	Bankacılık Sistemi Hanehalkı Altın Portföyü ve Altın Fiyatları.....	17
Grafik II.1.4	BİST Tüm Endeks ve Hanehalkı Hisse Senedi Portföyü	17
Grafik II.1.5	Hanehalkı Yükümlülüklerinin Gelişimi	18
Grafik II.1.6	Bireysel Kredilerin Ortalama Vade Gelişimi	18
Grafik II.1.7	Konut Satış Değişimine Katkıları ve Konut Kredisi Aylık Maliyetli Faiz Oranı	19
Grafik II.1.8	Bireysel Kredi Kartı Bakıyesinin Gelişimi	19
Grafik II.1.9	Kredi Kartı Nakit Çekim ve Kredilendirme Gelişmeleri	19
Grafik II.1.1.1	Katılımcı Sayısı, Katılımcı Başına Katkı Payı Tutarı ve BES Fon Tutarı/GSYİH	21
Grafik II.1.1.1	Hanehalkı Borcu	23

II.2. Reel Sektör Gelişmeleri

Grafik II.2.1	Reel Sektörün Finansal Yükümlülüklerinin Gelişimi.....	26
Grafik II.2.2	Reel Sektörün Finansmanında Kaynak Yapısı.....	26
Grafik II.2.3	Dış Borç Yenileme Oranı ve VIX Endeksi.....	26
Grafik II.2.4	Reel Sektörün Yurt İçi Banka YP Kredilerinin Vade Dağılımı	27
Grafik II.2.5	Reel Sektör Yurt Dışı Fin. Yükümlülüklerinin Vade Dağılımı.....	27
Grafik II.2.6	TL-YP Kredilerin Finansman Konusuna göre Dağılımı	27
Grafik II.2.7	TL Yurt İçi Firma Kredilerinin Firma Büyüklüğüne Göre Dağılımı	27
Grafik II.2.8	YP Yurt İçi Firma Kredilerinin Firma Büyüklüğüne Göre Dağılımı	28
Grafik II.2.9	Döviz Endeksli Krediler.....	28
Grafik II.2.10	Dolar – Euro Ticari Kredi Faizleri Farkı, Dolar- Euro Yıllık Kredi Büyümesi Farkı Libor-Euribor Faiz Farkı Ve USD/EUR Parite	28
Grafik II.2.11	Aylık İhracat Gelirlerinin Para Türü Dağılımı	28
Grafik II.2.12	TL Kredi Paylarına Göre Firma Gruplarının Toplam Krediler İçindeki Payı ve Kredi Dağılımları.....	29
Grafik II.2.13	TL Kredilerin Miktar ve Vade Kırılımları.....	29
Grafik II.2.14	YP Kredilerin Miktar ve Vade Kırılımları.....	29
Grafik II.2.15	BIST'e Kote Reel Sektör Firmaların Karlılık Göstergeleri ve Finansal Giderleri.....	30
Grafik II.2.16	BIST'e Kote Reel Sektör Firmaların Borçluluk Ve Kaldıraç Göstergeleri	30
Grafik II.2.17	BIST'e Kote Reel Sektör Firmaların Likidite Göstergeleri	30

III. Finansal Kesim

III.1. Kredi Gelişmeleri ve Kredi Riski

Grafik III.1.1	Kredi Büyümesi – Yıllık (KEA)	31
Grafik III.1.2	Kredi/GSYİH Oranı.....	31
Grafik III.1.3	Kredi Farkının GSYİH'ye Oranı.....	31
Grafik III.1.4	Kredi/GSYİH Oranı ve Değişimi.....	32
Grafik III.1.5	Firmalarca Yurt İçinden Kullanılan Kredilerin Yıllık Büyümesi (KEA)	32
Grafik III.1.6	Ölçeğe Göre TL Firma Kredilerinin Yıllık Büyümesi	32
Grafik III.1.7	Ölçeğe Göre YP Firma Kredilerinin Yıllık Büyümesi (KEA)	32
Grafik III.1.8	Büyük Firma Kredileri – Arz Talep ve KOBİ Firma Kredileri – Arz-Talep.....	33
Grafik III.1.9	Firma Kredileri Arzına Etki Eden Faktörler ve Firma Kredileri Talebine Etki Eden Faktörler	33
Grafik III.1.10	Tutar Bazında Firma Kredi Kabul Oranları	33
Grafik III.1.11	TL Firma Kredisi Faiz Oranları ve Farkları ve YP Firma Kredisi Faiz Oranları ve Farkları.....	33
Grafik III.1.12	Bireysel Krediler Büyümesi	33
Grafik III.1.13	Bireysel Kredi Faiz Oranları ve Bireysel Kredi - Mevduat Faiz Oranları Farkı	34
Grafik III.1.14	Yeni Kredi Başvurularının Ortalama Bireysel Kredi Notu - Ortalamadan Arındırılmış	34
Grafik III.1.15	İhtiyaç Kredisi Büyüme Eğilimi.....	34
Grafik III.1.16	Yeni İhtiyaç Kredileri ve Anket ile Ekonomik Görünüm.....	34
Grafik III.1.17	Yeni Kredilerde Bireysel Kredi Notu ve Borçluluk Endeksi Matrisi	35
Grafik III.1.18	Yeni Açılan Bireysel Kredilerin BBE dağılımı	35
Grafik III.1.19	Kredi Türüne Göre TGA Oranları	36
Grafik III.1.20	TGA Brüt Tutarları	36
Grafik III.1.21	TGA ve Yakın İzlemedeki Kredilerin Büyümesi	36
Grafik III.1.22	TGA Oranlarının ve TGA Oranı Farklarının Gelişimi.....	36
Grafik III.1.23	Bireysel Kredi TGA Oranları	37
Grafik III.1.24	Bireysel Kredi TGA Oranı Büyümesine Katkıları	37
Grafik III.1.25	İhtiyaç Kredileri Yaşlandırma Analizi	37
Grafik III.1.26	Bireysel Kredi Kartı Bakiyelerinin Gelişimi	37
Grafik III.1.27	Bireysel Kredi Kartı Adet Bazında Kabul Oranları	37
Grafik III.1.1.1	BKN'ye Göre Yeni Kredi Kartlarında Ortalama Limit.....	39
Grafik III.1.1.2	BKN'ye Göre Yeni Kredi Kartı Başvurusu.....	39
Grafik III.1.1.3	Riskli BBE Kredi Başvuru Sayısı	40
Grafik III.1.1.4	Kredi Kartı Taksit Süreleri	40
Grafik III.1.1.5	BKN'lere Göre İhtiyaç Kredisi Ortalama Vadeleri	40
Grafik III.1.1.6	BKN'lere Göre Taşıt Kredisi Ortalama Vadeleri	40
Grafik III.1.1.7	BKN'lere Göre İhtiyaç Kredisi Ortalama Kullanım	41
Grafik III.1.1.8	BKN'lere Göre Taşıt Kredisi Ortalama Kullanım	41
Grafik III.1.1.9	Makroihtiyati Düzenlemelerin Yıllık Kredi Büyümesine ve TGA Oranına Etkisi.....	42

III.2. Likidite Riski

Grafik III.2.1	Yüzdeler Dilimlere Göre Bankaların YP Likidite Karşılama Oranları	46
Grafik III.2.2	Yüzdeler Dilimlere Göre Bankaların Toplam Likidite Karşılama Oranları.....	46
Grafik III.2.3	Mevduat Dışı Kaynakların Yabancı Kaynaklara Oranı	47
Grafik III.2.4	Kredi/Mevduat Oranı	47
Grafik III.2.5	Kredi/(Mevduat+Diğer İstikrarlı Kaynaklar) Oranı	47
Grafik III.2.6	YP Likit Aktifler ve 1 Yıllık YP Dış Borç	48
Grafik III.2.7	ROM Rezervleri ve Döviz Depo İmkânı ile 1 Yıl İçinde Vadesi Gelecek YP Dış Borç	48
Grafik III.2.8	Bankacılık Sektörü Yurt Dışı Borcunun Büyümesi.....	48
Grafik III.2.9	Dış Borç Yenileme Oranı ve Ortalama Vadesi	48
Grafik III.2.10	Kısa ve Orta-Uzun Vadeli Dış Borç Gelişimi	49
Grafik III.2.11	2014 Yıl Sonuna Göre Yurt Dışı Borçlanma Türlerinin Tutar Değişimi	49
Grafik III.2.12	367 Gün Vadeli Sendikasyon Kredilerinin Maliyet Gelişimi.....	49
Grafik III.2.13	Yurt Dışı YP Menkul Kıymet İhraç Gelişmeleri	49
Grafik III.2.14	Dış Borç Yakın Dönem Ödeme Planı	50
Grafik III.2.15	Yurt İçi TL Menkul Kıymet İhraç Gelişmeleri	50
Grafik III.2.16	İkincil Piyasa Menkul Kıymet İhraçları Günlük Ortalama Hacimlerinin Stok Menkul Kıymet İhraçlarına Oranının Gelişimi.....	50

III.3. Faiz ve Kur Riski

Grafik III.3.1	Bankaların TL Aktif-Pasif Vade Gelişimi	51
Grafik III.3.2	Toplam Faize Duyarlı Aktifler İçinde Sabit Faizli TL Kredi ve MDC'nin Payı ve Vadesi	51
Grafik III.3.3	Toplam Faize Duyarlı Aktifler İçinde Değişken Faizli TL Aktifin ve MDC'nin Payı	51
Grafik III.3.4	TL Mevduatın Vade Dağılımı ve Ortalama Vadesi.....	51
Grafik III.3.5	TL Aktif-Pasif Pozisyonu / Toplam Pasif	52
Grafik III.3.6	Bankaların YP Aktif-Pasif Vade Gelişimi.....	52
Grafik III.3.7	YP Değişken Faizli Aktif ve Pasifin YP Faize Duyarlı Aktif ve Pasif İçindeki Payları	52
Grafik III.3.8	YP Aktif-Pasif Pozisyonu / Toplam Pasif	52
Grafik III.3.9	TL ve YP Faiz Şoku Sonrası Kayıp/Özkaynak.....	53
Grafik III.3.10	Menkul Değerler Portföyü.....	53
Grafik III.3.11	Menkul Değerlerin Kalan Vadeye Göre Ağırlıklı Ortalama Vadesi.....	53
Grafik III.3.12	TL ve YP Faiz Şoklarının SYR Üzerinde Menkul Değerler Cüzdanı Kaynaklı Etkisi.....	53
Grafik III.3.13	YP Net Genel Pozisyonunun Yasal Özkaynaklara Oranı	54
Grafik III.3.14	Bilanço İçi ve Bilanço Dışı Kalemlerin Gelişimi - ABD doları.....	54
Grafik III.3.15	Bilanço İçi ve Bilanço Dışı Kalemlerin Gelişimi - EUR	54

III.4. Kârlılık ve Sermaye Yeterliliği

Grafik III.4.1	Net Kâr	55
Grafik III.4.2	Faiz Gelir ve Gider Büyümeleri	55
Grafik III.4.3	Faiz Dışı Kalemler Büyümeleri.....	55
Grafik III.4.4	TGA ve Karşılık Oranları	55

Grafik III.4.5	Sermaye Piyasası ve Kambiyo İşlem Kâr/Zararı.....	56
Grafik III.4.6	Kârlılık Göstergeleri	56
Grafik III.4.7	Özkaynakları Etkileyen Faktörlerdeki Değişimler	56
Grafik III.4.8	Risk Ağırlıklı Varlık Bileşenleri Kompozisyonu ve Bileşenlerin Yıllık Büyüme Hızları	56
Grafik III.4.9	Sermayeye İlişkin Göstergeler	57

IV. Özel Konular

Grafik IV.1.1	Makroihtiyati Önlemlerin Sayısı.....	62
Grafik IV.1.2	Banka Risk Ölçümlerinin Yayılım Katsayısı	62

Tablo ve Şemalar

I. Makroekonomik Görünüm

I.1. Uluslararası Gelişmeler

Tablo I.1.1.1	AB Genelindeki Bankaların Ortalama Sermaye, Karlılık ve Takipteki Kredi Oranları	8
---------------	--	---

II. Finans Dışı Kesim

II.1. Hanehalkı Gelişmeleri

Tablo II.1.1	Hanehalkının Finansal Varlıkları	17
Tablo II.1.2	Hanehalkının Finansal Yükümlülükleri	18
Tablo II.1.1.1	Zorunlu Emeklilik Katılım Oranları	22
Tablo II.1.1.1.1	Gelire Dayalı Hanehalkı Borçluluğu Göstergeleri.....	24

II.2. Reel Sektör Gelişmeleri

Tablo II.2.1	Reel Sektör Finansman Yapısı	26
--------------	------------------------------------	----

III. Finansal Kesim

III.1. Kredi Riski

Tablo III.1.1.1	Anacredit Projesi Yol Haritası.....	44
Tablo III.1.1.2	Anacredit Veri Başlıkları.....	45

III.4. Kârılık ve Sermaye Yeterliliği

Tablo III.4.1.1	Risk Bazlı Sermaye Düzenlemeleri Oranları	58
Tablo III.4.1.2	Likidite Düzenlemelerine İlişkin Değerlendirme	59

IV. Özel Konular

Tablo IV.1.1	Özet İstatistikler.....	63
Tablo IV.1.2	Makroihtiyati Göstergeler Endeksi İle Baz Analiz Sonuçları	65
Tablo IV.1.3	Makroihtiyati Politikaların Asimetrik Etkisi	66

Kısaltmalar

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ACCIS	Tüketici Kredileri Veri Sağlama Birliği
APİ	Açık Piyasa İşlemleri
APP	Varlık Alım Programı
BBE	Bireysel Borçluluk Endeksi
BDDK	Bankacılık Düzenleme Ve Denetleme Kurumu
BDFK	Banka Dışı Finansal Kuruluş
BES	Bireysel Emeklilik Sistemi
BIS	Uluslararası Ödemeler Bankası
BIST	Borsa İstanbul
BKK	Bireysel Kredi Kartı
BKM	Bankalararası Kart Merkezi
BKN	Bireysel Kredi Notu
CDS	Kredi Temerrüt Takası
DEK	Döviz Endeksli Kredi
DFR	ECB gecelik mevduat oranı
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senedi
DSTI	Borç Servisi/Gelir Oranı
DTI	Borç/Gelir Oranı
EBA	Avrupa Bankacılık Otoritesi
ECB	Avrupa Merkez Bankası
EGM	Emeklilik Gözetim Merkezi
EURIBOR	Euro Bankalararası Faiz Oranı
FAVÖK	Faiz ve Vergi Öncesi Kar
Fed	ABD Merkez Bankası
FİR	Finansal İstikrar Raporu
GKRC	Güney Kıbrıs Rum Kesimi
GOÜ	Gelişmekte Olan Ülkeler
GSYİH	Gayrisafi Yurt İçi Hâsıla
GÜ	Gelişmiş Ülkeler
HO	Haftalık Ortalama
IMF	Uluslararası Para Fonu
KAP	Kamuyu Aydınlatma Platformu
KEA	Kur Etkisinden Arındırılmış
KK	Kredi Kartı
KKB	Kredi Kayıt Bürosu
KMH	Kredili Mevduat Hesabı
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KV	Kısa Vadeli
LIBOR	Londra Bankalararası Faiz Haddi (ABD Doları için)

LKO	Likidite Karşılama Oranları
LTI	Kredi/Gelir Oranı
LTV	Kredi/Değer Oranı
MD	Menkul Değer
MDC	Menkul Değer Cüzdanı
MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu
MOVE	Merrill Lynch Opsiyon Oynaklık Tahmin Endeksi
NCB	Ulusal Merkez Bankası
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
PMI	Satınalma Müdürleri Endeksi
PTI	Ödeme/Gelir Oranı
RCAP	Düzenleme Tutarlılığı Değerlendirme Programı
RG	Resmi Gazete
RM	Risk Merkezi
ROM	Rezerv Opsiyon Mekanizması
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SYR	Sermaye Yeterlilik Rasyosu (Oranı)
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TGA	Tahsili Gecikmiş Alacaklar
TL	Türk Lirası
TLTRO	Uzun Vadeli Yeniden Finansman Operasyonları
TOKİ	Toplu Konut İdaresi
TÜFE	Tüketici Fiyatları Endeksi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
USD	ABD Doları
VIX	Standard&Poors 500 Oynaklık Endeksi
YP	Yabancı Para
ZK	Zorunlu Karşılık

